

บทที่ 3

ภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาในนวนิยายไทย

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาที่ปรากฏในนวนิยาย โดยจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ภาพตัวแทนของนักศึกษาช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และภาพตัวแทนของนักศึกษาหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

3.1 ภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

จากที่กล่าวมาแล้วว่านักศึกษาเป็นกลุ่มสำคัญที่มีบทบาทในการเมืองไทยในช่วงเวลา ระหว่างพ.ศ. 2511-2519 และได้มีโอกาสเป็นแกนนำในเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญถึงสอง เหตุการณ์ คือ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 โดยในช่วงเวลาดังแต่ พ.ศ. 2511 จนถึง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นช่วงที่นักศึกษาเริ่มให้ความสนใจปัญหาของ บ้านเมืองมากขึ้น และเข้ามามีบทบาททางการเมือง นวนิยายที่เสนอภาพตัวแทนของขบวนการ นักศึกษาก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มี 6 เรื่องคือ เรื่อง ทับถวิล พ่อชาย เพิ่งจะยิ้ม แผ่นดินเดียวกัน แต่ความรักอันงดงาม ด้วยรักแห่งอุดมการณ์ และ ศุกร์มรณะ ภาพตัวแทนที่ปรากฏในช่วงเวลานี้แบ่งออกเป็นภาพตัวแทนด้านบวก และภาพตัวแทน ด้านลบ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1 ภาพตัวแทนด้านบวก

ภาพตัวแทนด้านบวกปรากฏใน 3 ลักษณะใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

ก) นักศึกษาเป็นผู้รักชาติอย่างบริสุทธิ์ใจ และออกมาต่อสู้ทางการเมืองเพราะมีความยึดมั่นในอุดมการณ์การเสียสละเพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ

ภาพตัวแทนในลักษณะนี้ถือเป็นภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาก่อน เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ในด้านบวกที่ปรากฏเด่นชัดที่สุด นวนิยายที่นำเสนอภาพตัวแทน นักศึกษาในลักษณะนี้อย่างชัดเจนได้แก่เรื่อง พ่อชาย เพิ่งจะยิ้ม ซึ่งมีแก่นเรื่องว่า ขบวนการ นักศึกษาก่อเกิดขึ้นด้วยเจตนารมณ์และอุดมการณ์อันบริสุทธิ์เพื่อประเทศชาติ แต่ภายหลัง

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ขบวนการนักศึกษาต้องประสบความล้มเหลวเพราะปัจจัยหลายประการทั้งการตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายขวา/เผด็จการและนักศึกษาในขบวนการเกิดความหลงระเหิงในชัยชนะ การนำเสนอแนวคิดว่าอุดมการณ์ของขบวนการนักศึกษาเริ่มต้นจากรักชาติอย่างบริสุทธิ์ใจปรากฏให้เห็นตลอดทั้งเรื่องผ่านบทสนทนาของตัวละครเอกที่เป็นนักศึกษา เช่น ตอนที่ กิ่ง ตัวละครเอกของเรื่องซึ่งเป็นนักเรียนอาชีวะคุยกับลุงคงตัวละครผู้ใหญ่ที่ห้ามลูกไม่ให้ออกไปร่วมการชุมนุมก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

“มันจะไปไหนของมันก็อยู่บ้าน ลุงสั่งไม่ให้ออกไปไหน ทำอย่าง หลานชายไม่ได้หรอก...ลูก ๆ ลุงยังมีพ่อเป็นข้าราชการพอดีพอร้าย พ่อมันอาจเคราะห์ร้ายก็ได้...”

ข้าฯ งง ไม่เข้าใจว่า ทำไมลูกข้าราชการจะเคลื่อนไหวแสดงความรักชาติไม่ได้...ข้าฯ มองหน้าพ่อ ๆ ลอบขยิบตาให้ข้าฯ ข้าฯ ก็ เลยนิ่งงันไป¹

ตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่านักศึกษาออกมามีบทบาททางการเมืองเพราะมีความรักชาติ แม้ว่าจะได้รับการทัดทานจากทางบ้าน แต่เพราะมีความรักชาติอย่างบริสุทธิ์ จึงไม่ได้กังวลกับผลที่จะตามมา ไม่เหมือนกับตัวละครอย่างลุงคงที่กังวลว่าการออกมามีบทบาททางการเมืองของลูกสาวอาจมีผลต่อหน้าที่การงานของตน นัยหนึ่งยังหมายถึงความกล้าหาญของนักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองด้วย

หรือตัวอย่างอีกตอนหนึ่งในนวนิยายเรื่องเดียวกัน ในตอนที่กิ่งและลุงคงสนทนากันว่า

“ลุงถือว่าตุ๊กทำผิดหรืออะ...การแสดงความรักชาติเรียกร้องประชาธิปไตย โดยขับไล่ผู้เผด็จการออกไป เป็นการกระทำผิดหรือรับ ลุง...”²

บทประพันธ์ที่ยกมานำเสนอว่าการมีบทบาทในการเรียกร้องประชาธิปไตยของ

¹ สันติ ชูธรรม. พ่อข้าฯ พี่จะยิ้ม, หน้า 132. ผู้วิจัยรักษาตัวสะกดคงไว้ตามที่ปรากฏในนวนิยาย

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 132.

นักศึกษาเป็นการแสดงความรักชาติด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยไม่คิดว่าเป็นการกระทำที่ผิด นอกจากนั้นผู้ประพันธ์ยังเสนอภาพการแสดงความรักชาติอย่างบริสุทธิ์ของนักศึกษาผ่านการชุมนุมที่ไม่ได้มีกลุ่มการเมืองใดอยู่เบื้องหลัง ดังตัวอย่าง

“แล้วพ่อไม่ไปมั้งหรือพ่อ”

ข้าฯ ถามชื่อ ๆ พ่อสั้นหน้า นัยน์ตาเป็นประกาย

“สุดาทิพย์ชวนพ่อเหมือนกัน แต่พ่อบอกว่า ขอให้เด็ก ๆ ทำกันอย่างบริสุทธิ์ใจเถิด จะเป็นข้ออ้างที่คุ้มครองตัวเองได้ ถ้าพ่อหรือนักการเมืองเก่า ๆ คนใดเข้าไปร่วมด้วย ความบริสุทธิ์จะหมดสิ้นไป ฝ่ายรัฐบาลจะยกมาเป็นข้ออ้างได้ว่า พ่อหรือพวกอดีตนักการเมือง เป็นมือที่สามคอยยุยงนักศึกษา... สุดาทิพย์ ก็เข้าใจ... พ่อเดือนเธอไปแล้วให้คอยระวังนักการเมืองห่วย ๆ ที่ชอบฉวยโอกาสเข้าสมทบกับนิสิต นักศึกษา พวกนี้กลั่นแกล้งเหมือนตัว “สก็งค์” เข้าที่ไหนเหม็นที่นั่น จะพลอยให้เด็ก ๆ เหม็นไปด้วย”

พ่อข้าฯ มองการณ์ไกลและรอบคอบดี สมแล้วที่เคยผ่านการต่อสู้มาตั้งแต่พวกเรายังไม่เกิด...³

จากบทประพันธ์ที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาควรที่จะแสดงความรักชาติใจ ในการทำกิจกรรมทางการเมือง เพราะจะเป็นวิธีการที่แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่นักศึกษาทำนั้น ไม่มีใคร หรือกลุ่มบุคคลใดอยู่เบื้องหลัง รวมทั้งการที่พ่อของกึ่งและหวัง ไม่ยอมไปร่วมชุมนุมด้วยนั้น แสดงให้เห็นว่า ผู้ใหญ่เองก็ไม่ควรเข้าไปทำให้การชุมนุมของนักศึกษามัวหมอง

ตัวอย่างที่ชัดเจนอีกตัวอย่างหนึ่งปรากฏในตอนที่ว่าหวังอธิบายถึงการเลือกทำงานเขียนและแปลหนังสือมากกว่าทำงานอย่างอื่น เพราะต้องการช่วยรักษาอุดมการณ์ของวีรชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

“งานเพื่อเงินอย่างหนึ่ง งานเพื่ออุดมการณ์อีกอย่าง ข้าฯจะทำอย่างหลัง มากน้อย จึงไม่สำคัญ... สำคัญที่เราจะใช้ประชาชนช่วยส่งเสริมผลักดันความคิดของประชาชน ดังนั้น เมื่อเราทำลงไปแล้ว เราย่อมไม่คำนึงว่า เราจะได้อะไรจากประชาชน เราคำนึงแต่ว่าประชาชนได้อะไรจากเราดังหากละ กิ่ง...”

³ สันติ ชูธรรม. พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม. หน้า 79.

หวังยังบอกซ้ำ อีกว่า ถ้าพวกเราไม่ช่วยกันปลุกความคิด
ของประชาชนให้ตื่นตัวทางการเมือง เพื่อให้พวกเขาสำนึกสิทธิ
เสรีภาพของเขา และความเป็นธรรมในสังคมแล้ว เจตนารมณ์ของวีร
ชน “14 ตุลา” ก็จะหมดความหมาย หวัง กับเพื่อนๆ ของมันมีหน้าที่
รับช่วงเจตนารมณ์ดังกล่าว มันจึงสลัดความคิดที่จะทำงานเพื่อเอา
ตัวรอดสบายคนเดียวเช่นคนอื่นๆ เสีย

“เอ็ง เยี่ยมจริงๆ หวัง ข้าเห็นด้วย”

ซ้ำๆ ยื่นมือให้มันจับ พี่คนเดียวของซ้ำๆ ก็ยอมจับมือซ้ำๆ
ซ้ำๆ ยังออกปากชมมันด้วยว่า

“หวังเอ๋ย นับวัน เอ็งยิ่งแหลมคมขึ้นทุกที...ข้ายินดีจริงๆ”⁴

นอกจากนี้ ในเรื่อง พ่อซ้ำๆ พี่งจะยิ้ม ยังเสนอภาพนักศึกษาว่าเป็นผู้ปรารถนา
ดีต่อเพื่อนร่วมชาติอย่างแท้จริงจึงยอมเสียสละและอดทนต่อความยากลำบากโดยไม่หวังสิ่งใด
ตอบแทนเพื่อตัวเอง ดังตัวอย่างเช่น ตอนที่พ่อของกิ่งสนทนากับสุดาทิพย์ถึงกิจกรรมของ
นักศึกษา ดังนี้

“ทำได้ยาก การจัดตั้งในลักษณะนั้นต้องมีทุนรอน พวกเรา
ไม่มีทุน”

“มีอะ ทุนของประชาธิปไตยเงินมาทีหลัง ทุนก้อนแรก คือ
ความเสียสละ ความอดทน ความกล้าหาญและความสามัคคี เราต้อง
มีอุดมการณ์ร่วมกันและมีความยึดมั่นอยู่ว่า เราจะต่อสู้โดยไม่หวังที่
จะได้เหรียญตราหรืออนุสาวรีย์ การเข้าหาประชาชนก็ต้องมีกลวิธีที่
ถูกต้องให้มีเอกภาพระหว่างเหตุผล และถ้อยคำปลุกใจ แม้ไม่ประสบ
ความสำเร็จในขั้นความร่วมมือ เราก็สามารถประสบความสำเร็จใน
ความร่วมมือกล่าวคือ ประชาชนเอาใจช่วย ไม่ใช่สาปแช่ง สมน้ำหน้า
เมื่อเราพลาดพลั้งถูกจับกุม คุมขัง ความร่วมมือของประชาชนซึ่ง
ระยะนั้นยังอยู่ช่วงของการลังเล เพราะยังไม่ตื่นตัวในปัญหาต่างๆ
ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งได้รับการข่มขู่จากฝ่ายปกครองจนฝัง
หัวว่า การเมืองเป็นของน่าสะพรึงกลัว ใครเข้าไปจะต้องมันเข้าจะ

⁴ สันติ ชูธรรม. พ่อซ้ำๆ พี่งจะยิ้ม, หน้า 160-161.

‘ได้รับเคราะห์ติดคุกติดตะราง หรือไม่ก็ตาย ฉะนั้น ในด้านประชาชน เราขอเพียงความร่วมมือเท่านั้นเพียงพอแล้ว...’⁵

บทประพันธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ใจในการจัดตั้งขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษา ไม่ต้องอาศัยทุนจากภายนอก ในเบื้องต้นนักศึกษามีเพียงความกล้าหาญ อดทน เสียสละ และความสามัคคี และไม่ได้หวังผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นเหรียญตรา หรืออนุสาวรีย์

นอกจากนี้ภาพตัวแทนของนักศึกษาผู้รักชาติโดยไม่หวังผลตอบแทน พบว่า มีการนำเสนอผ่านการที่นักศึกษาออกมาทำกิจกรรมโดยให้ความสำคัญกับประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อนเรื่องส่วนตัว ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาระหว่างพ่อ แม่ และกิ่งถึงการกระทำของนักศึกษาที่กิ่งได้ไปเห็นมา

“นักศึกษาเขาเปิดไฮปาร์ค ตั้งแต่ตอนบ่าย ล่อกันที่หน้าหอประชุมใหญ่ แล้วแหกกันขึ้นรถบัสสองคัน ส่งผู้แทนไปเยี่ยมพวกที่ถูกจับที่ศูนย์นครบาลบางเขน รถไปเสียคันหนึ่ง ไปถึงคันเดียวคณะอาจารย์ก็ส่งผู้แทนไปเยี่ยมอีกกลุ่ม...ตอนเย็น มีการประชุมลับ องค์การนักศึกษาประชุมลงมติให้งดการสอบไปภาคหนึ่งก่อนจนกว่าการต่อสู้เรียกร้องจะได้ผล แต่ทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาร่วมมือไม่ได้ เพราะทางจุฬาฯ กำลังสอบและสอบใกล้จะเสร็จแล้ว ทางเกษตรฯ ก็มาร่วมไม่ได้ องค์การนักศึกษาธรรมศาสตร์เลยตัดสินใจเอาเอง ก่อนกิ่งกลับเขาส่วมประตูห้องสอบ เอาปูนปลาสเตอร์ยัดรูกุญแจ ตัดสายไฟลิฟท์ทั้งหมดแล้ว กิ่งยังไปช่วยเขาถึง 2 ตึก...แล้วหวังมันจะไปสอบได้ยังไง...”

พ่อข้าฯ ถอนหายใจแรงๆ ใบหน้าไม่ยิ้มก็จริง แต่ข้าฯ พบรอยยิ้มในดวงตาของพ่อ พ่อขุดบุหรี่สูบมือสั้นๆ แ่นละพ่อคงตื่นเดินยืนดีอย่างบอกไม่ถูก

แม่สิ กลับหน้าเผือดลงอุทานสงสาร “หวัง” ที่ไม่มีโอกาสเข้าสอบ บ่นว่านักศึกษาไปตามความคิดอันจำกัดของแม่ จนพ่อเกิดความรำคาญโพล่งขึ้นเสียงหนักๆ

“หยุดที่เถอะ...ไม่ได้สอบเพียงภาคเดียว ไม่ทำให้มันถอยหลังไปมากหรอก...ผลประโยชน์ของส่วนรวมย่อมสำคัญกว่าส่วนตัว ถ้าไอ้หวังมันไม่อายุใจมุ่งจะเอาผลประโยชน์ส่วนตัว ตั้งหน้าสอบไม่

⁵ สันติ ชูธรรม. พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม, หน้า 46.

เหลียวแล ความเดือดร้อนของเพื่อนนักศึกษาด้วยกัน มันก็หมา
ไม่ใช่คน...ฉันว่า นักศึกษาเขาทำถูกแล้ว...ถ้าเขาไม่ตัดสินใจทำอย่าง
นี้ในวันนี้ ในวันหน้า ไอ้พวกครองเมืองมันก็รังแกเอาอีกได้ง่ายๆ ทำ
อย่างนี้ที่หลังมันก็จะเข็ด...”⁶

ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาตัดสินใจออกมาชุมนุม
เรียกร้องประชาธิปไตย เพราะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก่อนเรื่องของการสอบ หรือการเรียน
ซึ่งนักศึกษาส่วนหนึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะหมายถึงอนาคตทางการศึกษา หรือมีผลต่อ
โอกาสในการทำงานในอนาคต การที่นักศึกษาตัดสินใจด้วยเรื่องของประชาชนส่วนใหญ่มา
ก่อนจึงถือเป็นการเสียสละประโยชน์ส่วนตัว

นวนิยายอีกเรื่องหนึ่งซึ่งเสนอภาพนักศึกษาในฐานะผู้ที่รักและหวังดีต่อประเทศ
โดยบริสุทธิ์ใจคือ เรื่อง ทับถวิล นวนิยายเรื่องนี้มีแก่นเรื่องว่า นักศึกษาเป็นผู้ที่รักและหวังดีต่อ
ประเทศชาติ ยอมเสียสละโอกาสแห่งความสุขสบายส่วนตัวเพื่อดำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์การ
เสียสละเพื่อส่วนรวม โดยการที่ผู้ประพันธ์วางโครงเรื่องให้ตัวละครบุณฑริกาได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับ
กับคนชนชั้นกลางที่มีฐานะร่ำรวย ทำให้ได้มีโอกาสได้รับเงินทองและความสะดวกสบาย แต่
บุณฑริกาเลือกที่จะปฏิเสธ เป็นการยืนยันถึงความมั่นคงต่ออุดมการณ์การเสียสละเพื่อมวลชน
ของนักศึกษา เห็นได้จากการสนทนากันในตอนที่บุณฑริกาปฏิเสธการขอแต่งงานของวิม ที่ว่า

“ฉันชอบเธอ จริงๆ นะ บุณฑริกา แต่...นั่นแหละ เธออาจคิด
ว่า คนแก่อย่างฉันไม่เหมาะกับคนอย่างเธอก็ได้”

บุณฑริกากลืนน้ำลาย บอกเขาอย่างอ่อนโยน

“ดิฉันเรียนแล้วว่า ไม่เกี่ยวกับเรื่องแก่หรือหนุ่ม แต่เป็น
เพราะว่าดิฉัน...ไม่ได้รักคุณวิมอย่างที่แต่งงานด้วย”

“ฉันรู้ว่าเพราะอะไร” เสียงเขาแหบ

บุณฑริกาตอบว่า

“ถ้าคุณวิมทราบ ก็ไม่น่าจะถามให้เสียเวลา”

“เธอคงเห็นว่าฉันเป็นเศรษฐีหน้าเลือด ไม่มีอุดมคติ ไม่มี
อุดมการไซ้ไหม”

บุณฑริกาพยายามจะหัวเราะ เพราะนึกขันเขา แต่หัวเราะไม่

ออก

⁶ สันติ ชูธรรม. พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม, หน้า 93-94. ผู้วิจัยรักษาตัวสะกดตามต้นฉบับนวนิยาย

หน้าตาของวิลเวลานั้น เกือบจะเรียกได้ว่า น่าสงสาร

เธอบอกเขาว่า

“คุณวิลอย่าคิดมากซีคะ ดิฉันมีเหตุผลอื่นคะ ถ้าจะให้ตอบ
ง่าย ๆ ก็เพราะดิฉันไม่เหมาะกับคุณวิลเท่านั้นเอง”⁷

การปฏิเสธของบุณทริกา เป็นการตัดโอกาสของความสะดวกสบายที่เธอจะได้
รับจากการที่เป็นภรรยาของเศรษฐี แต่เมื่อมีความคิดและอุดมการณ์ไม่ตรงกัน บุณทริกาจึง
เลือกหนทางของอุดมการณ์ของเธอมากกว่า ในขณะที่ ทัดเอื้องเพื่อนนักศึกษาของบุณทริกา
ตัดสินใจแต่งงานกับวิลแทน โดยเธอให้เหตุผลในตอนที่สนทนากับบุณทริกาในตอนหนึ่งว่า

“ฉันแน่ใจว่า ฉันคงมีความสุขตามสมควร เมื่อแต่งงานกับ
เขาและใช้ชีวิตอยู่ใน ‘ทับบิวิล’ “

บุณทริกาถามทันที

“ความสุขของเธออยู่ที่ไหน บอกฉันหน่อยซี”

ทัดเอื้องตอบทันที

“อยู่ที่ความพอใจ”

“เธอพอใจแล้วหรือ ที่เธอเล่าเรียนจนได้ปริญญาแล้วเอา
ประกาศนียบัตรนั้นไปกอดไว้กับผู้ชายแก่ๆ ความคิดล้าหลังอย่าง
คุณวิล”

“บุณทริกา เธอปรักปรำเขามากไปแล้วละ”

บุณทริกานิ่ง จุกคิดขึ้นมาได้ว่า ผู้ชายคนนั้นจะเป็นสามี
เพื่อนในอนาคต เธอพิมพ์ว่า

“ขอโทษ”

....

“ชีวิตฉันไม่ต้องการอะไรมาก ฉันเป็นเพียงหน่วยเล็กๆ ของ
สังคม จะช่วยผลักดันวงล้อของสังคมได้มากแค่ไหนนักเขียน ยังมีคน
อื่นอีกนับแสน นับล้าน”⁸

⁷ ศติพงษ์ ประไพ. ทับบิวิล. (เล่มสอง), หน้า 400-401.

⁸ ศติพงษ์ ประไพ. ทับบิวิล. (เล่มสอง), หน้า 416-417.

จากตัวอย่างที่ยกมาจะพบว่า ตัวละครนักศึกษาหญิงทั้งสองคน คือ บุณทริกา และทัดเอื้องนั้น มีความคิดที่แตกต่างกัน ทัดเอื้องเป็นภาพตัวแทนของนักศึกษาหญิงที่มีความคิดแบบเก่า ถูกสร้างขึ้นเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นชัดว่า บุณทริกานั้นเป็นภาพตัวแทนของนักศึกษาที่มีความคิดแบบก้าวหน้าและมีความมั่นคงในอุดมการณ์การเสียสละเพื่อมวลชน ดังจะเห็นได้ชัดจากคำกล่าวของทัดเอื้องเอง ที่ว่า

“บุณทริกาเก็บไว้บอกเกรพของเธอเถิด ฉันรู้ว่าเธอเป็นคนมีค่า มีความหมายต่อสังคม เฉพาะอย่างยิ่งสังคมซึ่งกำลังต้องการการปฏิรูปหลายๆ ทาง แม้กระทั่งความคิด ต้องค้น บุณทริกาจะเธออาจจะผิดหวังที่เพื่อนของเธอเป็นคนมีความคิดล้าหลัง แต่...ฉันบอกเธอแล้ว ปรัชญาและจุดหมายในชีวิตคน ไม่เหมือนกันฉันคิดว่าผู้หญิงอย่างฉันไม่เหมาะที่จะไปถือธงนำหน้าใคร ฉันควรจะเหมาะกับคุณวิม”⁹

จะเห็นได้ว่า บทประพันธ์ตั้งใจวางโครงเรื่องให้บุณทริกาเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ ทั้งการขาดเงินทอง การทำกิจกรรมทางการเมืองที่ทางบ้านไม่เข้าใจ การถูกบังคับให้เลิกเรียนเพื่อกลับบ้านไปแต่งงาน และความแยบยลของโอกาสที่จะสุขสบายอยู่ในชนชั้นของผู้มีอันจะกินโดยการแต่งงานกับวิม แต่บุณทริกาเองก็เลือกที่จะยึดมั่นในอุดมการณ์เช่นเดียวกับเกรพ

การแสดงออกถึงความยึดมั่นในอุดมการณ์และความตั้งใจอันบริสุทธิ์ของนักศึกษายังปรากฏในนวนิยายเรื่อง แต่ความรักอันงดงาม โดยแสดงให้เห็นว่าการออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองนั้นเป็นผลมาจากการที่นักศึกษารังเกียจความเอาเปรียบและความอยุติธรรม หรือที่บทประพันธ์ใช้คำว่า นักศึกษาเป็น ‘นักมนุษยธรรม’ ซึ่งมีอารมณ์ละเอียดอ่อนและไม่นิยมความรุนแรงนั่นเอง ดังตัวอย่างการบรรยายความคิดของพั๊ด เพียงสกุณถึงนักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรม ที่ว่า

เขารู้จักผู้นำนักศึกษาที่เป็นนักเคลื่อนไหวหลายคน คนเหล่านี้มีความจริงใจ และเร้าร้อนที่จะรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมาก ทุกคนล้วนมีจิตใจที่ดีงาม ไม่ชอบการเอาเปรียบ และข่มขู่

⁹ ศติพงษ์ ประไพ. ทับทิม. (เล่มสอง), หน้า 420.

เหยียดหยามเหมือนสิ่งอื่นใด พัดรู้สึกว่าคุณพวกนี้เป็นนักมนุษยธรรม บางคนก็มีอารมณ์ที่ละเอียดอ่อน มีลักษณะที่ไม่ต่างอะไรกับศิลปิน พวกเขาหลายคนสนใจงานชิตงานเขียน มีฝีมือที่แน่นอน และที่เหมือนพัดอย่างมากก็คือความเจียบๆ ง่ายๆ เป็นกันเองมันทำให้พัดสนิทสนมกับเขาได้ไว และไม่มีความรู้สึกแปลกแยกในการคบหา¹⁰

ส่วนนวนิยายเรื่อง ด้วยรักแห่งอุดมการ เสนอภาพการออกมาเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาว่า นักศึกษาไม่ได้เรียกร้องประชาธิปไตยมาเพื่อตัวเอง แต่เพื่อประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนชั้นล่าง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม จึงถือได้ว่า นักศึกษาได้เสียสละชีวิตและเลือดเนื้อเพื่อประชาชน ดังตัวอย่างตอนหนึ่งที่ว่า

สำหรับผมแม้ผลจะหายดีแล้วยังรู้สึกเจ็บปวดอยู่ มันเจ็บปวดในใจ ผมไม่คิดว่าเขาจะทำกับเรารุนแรงถึงเพียงนี้ ผมจักจำเหตุการณ์นี้ไว้ ผมไม่แน่ใจว่าชัยชนะที่ได้มาจะทำให้แม่ค่าหาบเร่ที่ตลาดจังหวัดบ้านผมพ้นจากการถูกจับปรับถูกรีดไถหรือไม่ ความเป็นธรรมจะมีขึ้นหรือไม่ เราลงทุนเป็นเลือดเนื้อไปมาก จะขอเอาชีวิตรักษาชัยชนะนี้ไว้ไม่ให้ถูกแย่งกลับคืน

ผมจะไม่ลืม 14 ตุลา

พิน¹¹

นวนิยายทั้งสองเรื่องหลังนี้ล้วนเสนอแก่นเรื่องที่คล้ายคลึงกันคือ การยึดมั่นในอุดมการณ์เสียสละเพื่อส่วนรวมของนักศึกษา แม้จะมีปัจจัยหลายประการที่เป็นอุปสรรคขัดขวางไม่ให้นักศึกษาทำตามอุดมการณ์ แต่นักศึกษาจะตัดสินใจเลือกประโยชน์ส่วนรวมก่อนประโยชน์ส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความรัก นักศึกษาจะเลือกความรักแบบที่สอดคล้องกับอุดมการณ์เสียสละเพื่อส่วนรวม ดังเช่นนวนิยายเรื่อง แต่ความรักอันงดงาม จะเน้นแนวคิดที่ว่าความรักอันงดงามที่หนุ่มสาวนักศึกษาควรมีคือความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ความอยากช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้พ้นทุกข์ ซึ่งจะเป็นพลังในการสร้างสรรค์สังคมให้สุขทั่วกัน หนุ่มสาวนักศึกษาควรมีความรักแบบนี้ ควบคู่ไปกับความรักส่วนตัวฉันท์หนุ่มสาว โดยนวนิยายกล่าวถึงพัฒนาการทางความคิดเกี่ยวกับความรักของตัวละครเอก คือ พัด เพียงสฤณ ควบคู่ไปกับการเล่าเรื่องราวการทำกิจกรรมของนักศึกษาในช่วงก่อนและระหว่างเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ต่อเนื่องไปจนถึงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 จะเห็นว่าผู้ประพันธ์นำเสนอเรื่องโดยแสดงให้เห็น

¹⁰ วิสา คัญทัพ. แต่ความรักอันงดงาม, หน้า 223.

¹¹ วัฒน์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการ, หน้า 25-26.

พัฒนาการทางความคิดของพั๊ดเกี่ยวกับความรัก โดยการปลุกฝังตัวละครพั๊ดว่าเป็นคนที่ ยึดถือเอาความรู้สึกและความต้องการของตนเองเป็นที่ตั้ง ก่อนที่จะมีพัฒนาการทางความคิด ในช่วงต่อไปเมื่อพั๊ดได้เข้าไปมีส่วนในการชุมนุมของนักศึกษา โดยพั๊ดเข้าไปเล่นดนตรีทำให้ได้ รู้จักกับนักศึกษา และเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อความรัก

...ลึกลงไปในความคิดจริงๆ ของพั๊ดไม่ได้มอง 14 ตุลาคม ในแง่ของการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่มอง การเปลี่ยนแปลงทางความคิด และจิตใจของผู้คนเป็นสำคัญ เขา เริ่มต้นจากการมองดูตัวเอง ความคิดบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงไป อารมณ์ความรู้สึกแปลกแยกที่อยากหนีห่างจากผู้คนมลายหาย เดียวนี้มีผู้คนที่น่าคบหาสมาคมไม่น้อย การชุมนุมไม่ว่าจะเรื่องอะไร ดูน่าสนุกไปทั้งหมด อบอุ่นและไม่เหงาเลย... ระยะเวลา ๑ มาเนี้ยงาน เคลื่อนไหวของนักศึกษาบ่อยครั้งขึ้น ทั้งนิทรรศการ อภิปราย การ ชุมนุมคัดค้านความไม่เป็นธรรมในกรณีต่างๆ และแม้แต่การ เคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม ปรากฏการณ์เหล่านี้สร้างความผูกพันกับ ขบวนการขึ้นกับเขาไม่น้อย

พั๊ดเห็นคนหนุ่มสาวที่สดใส... ทุกคนร่าเริงเบิกบาน แววตา บริสุทธิ์เปี่ยมไปด้วยความหวังที่ดั่งลม พวกเขาทั้งซื่อสัตย์และจริงจัง เหมือนนกเพิงหัดบินไต่ฝุ่นเสรีภาพ ยิ่งใกล้ชิด พัดก็ยิ่งซาบซึ้งและรัก ในน้ำใจอันงดงาม พัดรู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงที่หยั่งลึกลงไปถึงขั้น รากฐานสำหรับเขาก็คือ การที่เขาได้รู้จักความรักที่แท้จริงของมนุษย์ และรู้ว่าโลกยังมีคนที่หวังดี อยากจะเห็นการเปลี่ยนแปลงที่พัฒนาไป เพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติอย่างแท้จริง นำชื่นชมที่เขาเหล่านั้น ได้ลงแรงผลักมันด้วยมือทั้งสองข้างของเขาเอง¹²

บทประพันธ์ที่ยกมาแสดงให้เห็นแก่นเรื่องอย่างชัดเจน การที่พั๊ดเข้าร่วมกับ ขบวนการนักศึกษาทำให้เขารู้จักกับคนที่มีความคิดความหวังดีต่อผู้คนในสังคม และได้เรียนรู้สิ่ง ที่เขาแสวงหามาตลอดว่า ความรักที่แท้จริงคือ ความรักที่ปรารถนาจะเห็นความเปลี่ยนแปลงใน สังคมเพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติอย่างแท้จริง ความรักไม่ได้เป็นเพียงเรื่องส่วนตัวอย่าง

¹² วัฒน์ วรรณยางกูร, ด้วยรักแห่งอุดมการณ์, หน้า 265-267.

พัดเคยคิดไว้ สำหรับบทสรุปแห่งความรักที่พัดได้เรียนรู้ เห็นได้อย่างชัดเจนจากบทเพลง “แต่ความรักอันงดงาม” ที่พัดแต่งจบในตอนท้ายเรื่อง มีเนื้อหาว่า

“ฟังนะจะได้รู้ความรักที่งดงามนั้น งดงามด้วยสิ่งใด”

ดอกไม้ถึงยามผลิบาน

ตะวันแสงทองส่องพราย

วัยเยาวชนคนกล้า

ล้วนมีคุณค่าและความหมาย

ไม่พ้นผ่านความรัก

รักเอ๋ยเพื่อสิ่งใด

ดอกรักอันงดงาม

ผลิบานอยู่แห่งไหน

โอ้รักอันงดงาม

งดงามด้วยสิ่งใด

ผ่านมาสังคมมืดมน

ผู้คนทุกข์ทันท่วมไป

ความรักเหมือนสีด้าหม่น

หนทางความใคร่ช่างเลวร้าย

โอ้รักเจ็บปวดร้าว

สายตาไม่กว้างไกล

ลุ่มหลงเห็นแก่ตัว

มืดมัวหมดความหมาย

สิ้นหวังลืมนองชน

ให้ทนทุกข์ต่อไป

โอ้ความรักจักงามดังใฝ่ฝัน

เมื่อรักนั้นเป็นพลังร่วมแรงใจ

ปลูกความหวังปลูกเร้าร่วมทางไกล

ร่วมก้าวไปสังคมอันแสนงาม

สร้างสรรค์สังคมตระการ

สุขสมรื่นรมย์ทั่วกัน

ตะวันสีทองส่องหล้า
 รักมีคุณค่าดั่งไฟฝัน
 กูร้องก้องเพลงรัก
 เสียงเพลงดังก้องไกล
 มอabbrักมอabbrชีวี
 มอabbrพลีเทิดธงชัย
 โอ้รักจึงดงงาม
 งดงามตลอดไป¹³

ด้วยการนำเสนอแก่นเรื่องและโครงเรื่องดังที่กล่าวมาแล้ว ภาพตัวแทนของ
 ขบวนการนักศึกษาที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง แต่ความรักอันงดงาม จะปรากฏในลักษณะที่
 นักศึกษาเป็นผู้ที่มีความคิดความหวังดีต่อผู้คนในสังคม

ข) นักศึกษาคือ “ปัญญาชน” จึงต้องเป็นผู้นำทางปัญญาและเป็นที่พึ่งแก่
ประชาชน

ภาพตัวแทนด้านบวกของนักศึกษาที่ปรากฏมากเป็นอันดับสอง คือภาพที่เสนอ
 ว่า นักศึกษาคือ ‘ปัญญาชน’ อย่างแท้จริง เพราะนอกจากจะมีปัญญาจากการศึกษาเล่าเรียน
 โดยตรงแล้ว ปัญญาของนักศึกษายังได้มาจากประสบการณ์การออกมารับรู้ปัญหาและช่วยแก้ไข
 ปัญหาของบ้านเมืองและสังคม นวนิยายที่เสนอภาพนักศึกษาในลักษณะนี้ที่ชัดเจนมากคือเรื่อง
พ่อช้าย เฟิงจะยืม ดังที่ปรากฏในบทสนทนาของพ่อกับกิ่ง ที่ว่า

“การศึกษาของนิสิตนักศึกษา ไม่ควรอยู่เฉพาะในห้องเรียน
 หรือเฉพาะในตำรา นิสิตศึกษากว้างกว่านั้น ต้องรับรู้และรับภาระ
 สังคมเอาไว้ด้วย หากไม่ก็ไม่ควรจะเรียกตัวเองว่า ปัญญาชน...ซึ่ง
 ไม่ได้หมายถึงเป็นชนที่มีปัญญาเท่านั้น แต่มันหมายถึง ผู้นำทาง
 ปัญญาให้แก่ประชาชนอีกด้วย...”¹⁴

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่าบทบาทในฐานะปัญญาชนของนักศึกษานั้น

¹³ วัฒน์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์, หน้า 365-366.

¹⁴ สันติ ชูธรรม. พ่อช้าย เฟิงจะยืม, หน้า 50.

คือการเป็นผู้นำทางปัญญาของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเรื่องการเสียสละเพื่อส่วนรวมของนักศึกษา เพราะการเสียสละเพื่อส่วนรวมนั้น ในแง่หนึ่งก็เป็นการออกไปเรียนรู้ปัญหาของบ้านเมือง ทำให้นักศึกษามี “ปัญญา” อันกว้างขวางขึ้น เปรียบได้กับการออกจาก ‘กะลาครอบ’ ดังตัวอย่างคำสอนของพ่อต๋องกึ่งในตอนที่ว่า

“พ่อจะให้ต่อสู้ศัตรู เลือกศัตรูของประชาชนเสียด้วย กึ่งจะไปรู้หรือว่าพวกไหนมันเป็นศัตรูของประชาชน...กึ่งมองไม่เห็นจริงๆ”

“ใช่ คนอย่างเอ็งหรือไอ้หวัง มันจะไปมองเห็นได้ยังไง ในเมื่อโลกของเอ็งมันกว้างแค่กะลาครอบเท่านั้น...มา...พ่อจะพลิกกะลาครอบให้...พ่อจะบอกเอ็งให้ ศัตรูของประชาชนก็คือ พวกทรราชที่ครองเมือง พวกที่มันข่มขู่ไม่ให้ประชาชนสนใจการเมือง เพื่อมันจะเอาเมืองไปเป็นของมันเสียพวกเดียว พวกที่มันยึดครองเอาการเมือง การทหาร การเศรษฐกิจ ไปเป็นของมันกลุ่มเดียว

...

คนพวกนี้แหละลูกเอ๋ย คือ ศัตรูของประชาชน คือเป้าหมายที่พวกเอ็งจะโรมรันเอาของมัน ไม่ใช่เพื่อน นักเรียนด้วยกัน... เอ็งเข้าใจหรือยัง”¹⁵

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า จากคำสอนของพ่อทำให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจต่อปัญหาต่างๆ และสามารถมองเห็นศัตรูของประชาชนได้อย่างแจ่มชัด ซึ่งไม่ใช่ ‘การเรียนรู้’ ตามความหมายของการเรียนในมหาวิทยาลัยเท่านั้น ทำให้นักศึกษาสามารถมองเห็นปัญหาของบ้านเมืองและเกิดจิตสำนึกอันบริสุทธิ์ที่จะช่วยแก้ปัญหา ทำให้ได้ออกจากมุมมองแคบๆ ของกะลาที่เคยครอบไว้

ภาพตัวแทนของนักศึกษาในฐานะที่เป็นปัญญาชนที่ต้องแสวงหาความรู้ในเรื่องต่างๆ อยู่เสมอไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียนยังปรากฏในนวนิยายเรื่อง ทับถวิล ซึ่งสร้างให้นักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองและสังคมอย่างบูรณาการมีความสนใจใฝ่รู้ในเรื่องรอบๆ ตัว ตลอดไปจนถึงข้อมูลข่าวสารจากต่างประเทศ ดังตัวอย่างตอนที่ว่า

¹⁵ สันติ ชูธรรม. พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม, หน้า 62-63.

บุณทริกา ซึ่งสนใจแม้แต่ข้อความที่ทำเนียบชาวออกประกาศแถลง หรือจนกระทั่งคำพูดของเมมาเซตุง กล่าวปราศรัยกับประชาชนของเขา

บุณทริกาสนใจเรื่องปัญหาน้ำมัน ปัญหาเศรษฐกิจด้านต่างๆ รวมทั้งผลผลิตของประเทศ จำนวนพลเมืองและอัตราการเพิ่มของประชากร รายได้ประชาชาติและอะไรทำนองเดียวกันนี้¹⁶

จากตัวอย่างที่ยกมา บุณทริกาซึ่งเป็นตัวแทนของนักศึกษาได้รับการนำเสนอให้เป็นผู้มีความสนใจในข้อมูลข่าวสารทั้งจากฝั่งของตัวแทนฝ่ายขวา (คือทำเนียบขาว) และฝ่ายซ้าย (เมมาเซตุง) ทำให้มีความความรู้รอบตัวรอบด้าน และเท่าทันปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

เหตุผลประการหนึ่งที่นักศึกษาเข้ามามีบทบาททางการเมือง เพราะการเข้ามาเป็นนักศึกษาเป็นโอกาสได้เข้าใจปัญหา นักศึกษาจึงเป็นแนวหน้าในการทำกิจกรรมและช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคม ดังที่นวนิยายเรื่อง ด้วยรักแห่งอุดมการณ์ เสนอภาพนักศึกษาที่เข้าร่วมต่อสู้ผ่านบทสนทนาของพิน บางพูด กับนิตา ระหว่างที่ออกปราศรัยและได้รู้จักกันครั้งแรกๆ ว่า

“แต่ผมไม่ได้หวังจะเรียนจบกับเขาหรอก”

“อ้าว! งั้นเรียนทำไม?”

“ในระยะที่บ้านเมืองกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างนี้ โดยเฉพาะนักศึกษาเป็นแนวหน้าของการเคลื่อนไหวต่อสู้ ผมก็อยากเข้าร่วมมันเป็นการศึกษาอีกแบบหนึ่งที่ไม่มีในตำราเรียน มันทำให้เราก็ดูตาสว่างขึ้น ที่สำคัญมันทำให้เรามองเห็นเข้าใจได้ว่าเราอยู่เพื่ออะไร เราได้มองเห็นว่าเรามีเพื่อนอยู่มากมาย ผมเบื่อกับที่จะต้องอยู่อย่างเงียบเหงาว้าเหวเหมือนที่ผ่านๆ มา”¹⁷

บทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น เสนอว่าการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยไม่ได้มี

ความหมายแค่การเรียนเพื่อเป้าหมายแห่งปริญญาบัตรเท่านั้น หากแต่เป็นโอกาสที่จะได้เรียนรู้ปัญหาต่างๆ ที่จะเป็นการเปิดโลกทัศน์ และมีความเข้าใจชีวิตมากขึ้น

นอกจากนี้ นักศึกษาในฐานะที่เป็นปัญญาชนยังต้องช่วยเหลือผู้อื่น โดย

¹⁶ ศติพงษ์ ประไพ. ทับถวิล, (เล่มหนึ่ง), หน้า 225-226.

¹⁷ วัณณ์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์, หน้า 24-25.

นักศึกษาต้องรับหน้าที่เป็นผู้นำในการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตย และรับผิดชอบต่อการพัฒนาสังคม ดังที่ปรากฏในบทความของพ่อต๋องกึ่ง ในนวนิยายเรื่อง พ่อข้าฯ เฟ็งจะยิ้ม ตอนหนึ่งว่า

การแสดงความรักชาติ จะมีพลังได้ก็ต่อเมื่อได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย นิสิตนักศึกษาไม่มีสิทธิผูกขาดความรักชาติได้ เฉพาะพวกเขา แต่พวกเขาได้ดำรงสิทธิในการเป็นผู้นำการเคลื่อนไหว, การเรียกร้อง ตลอดจนการต่อสู้ของประชาชน...กึ่งเอ๋ย เอ็งอย่าพูดว่าพวกนั้นจะคบกับเอ็งใหม่ แต่เอ็งจงถามตัวเองว่าเอ็งจะเอา กับเขาใหม่ละ เขาก่อตั้งขบวนการนักศึกษาขึ้นมาแล้วละ พ่ออยากให้อี้งไป อยากให้ประชาชนไปช่วยนิสิตนักศึกษาแจกใบปลิวกันให้เต็มเมืองด้วยซ้ำไป...แต่มันเป็นไปได้หรือรอก จนกว่าการนำของนิสิตนักศึกษา จะสร้างศรัทธาแก่พวกเขาเสียก่อน...เอ็งไปเถอะ ได้พวกอาชีวะหรือนักเรียนสามัญเข้าร่วมด้วยแล้วพ่อว่าพลังของพวกความรักชาติจะสูงขึ้น..."¹⁸

จากบทประพันธ์ที่ยกมา ได้นำเสนอว่านักศึกษามีหน้าที่ต้องเป็นผู้นำการเคลื่อนไหว เรียกร้อง และต่อสู้ของประชาชน เพราะนักศึกษาดำรงตนอยู่ในฐานะของปัญญาชน โดยที่นักศึกษาเองไม่มีสิทธิยึดครองความรักชาติเป็นของกลุ่มตนเท่านั้น การกล่าวถึงบทบาทในด้านนี้เพื่อให้นักศึกษาเองมองเห็นว่า การสร้างขบวนการประชาธิปไตยนั้น เปิดกว้างเพื่อรับพลังของมวลชน โดยขบวนการประชาธิปไตยในช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มีกลุ่มพลังที่เกิดจากกลุ่มคนในสังคมหลากหลาย ทั้งนักเรียนมัธยมศึกษา นักเรียนอาชีวะ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การต่อสู้ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้รับชัยชนะในที่สุด

นอกจากเป็นผู้นำเรียกร้องประชาธิปไตยแล้ว ในฐานะปัญญาชน นักศึกษายังมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการพัฒนาสังคม ดังที่นวนิยายเรื่อง แต่ความรักอันงดงาม เสนอภาพนักศึกษากับการพัฒนาสังคม ไว้ว่า

"...บทบาทของนักศึกษากับการพัฒนาสังคม คือเราเห็นว่า โดยทั่วไปนักศึกษายังหมกมุ่นอยู่กับการเรียนการสอนใน

¹⁸ สันติ ชูธรรม. พ่อข้าฯ เฟ็งจะยิ้ม, หน้า 77.

มหาวิทยาลัย โดยเน้นที่คุณค่าของตัวเองเป็นหลัก ทำอย่างไรให้ตัวเอง
จบไปมีการมีงานทำ มันเป็นเรื่องผลประโยชน์ของตัวเองล้วนๆ ซึ่งนี่
เป็นปรัชญาการศึกษาของเรา คือเน้นให้คนออกไปเป็นส่วนหนึ่งของ
ระบบไม่ใช่ไปแก้ไขระบบ”¹⁹

“ผมเห็นด้วยกับนิภาว่ามา....” สมเจตน์อภิปรายสนับสนุน
“คือจุดมันอยู่ที่ว่างบประมาณมหาวิทยาลัยแต่ละปีมันได้มากจาก
ภาษีที่ประชาชนเสียให้รัฐบาล ในทางที่ควรจะเป็น นักศึกษาจึงน่าจะ
ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เขาน่าจะตระหนักถึงความ
รับผิดชอบต่อสังคม เขาน่าจะมองให้พ้นจากกำแพงมหาวิทยาลัย
ออกไปรับรู้ปัญหาในโลกกว้างให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เราจะผลักดัน
ปรากฏการณ์ที่ว่ามันให้เกิดขึ้นได้อย่างไร ยังเป็นปัญหาเพราะขณะนี้
นักศึกษาส่วนใหญ่ ไม่ได้สนใจสิ่งที่เรากำลังพูดกัน สิ่งที่เขาคิดก็คือ
ฟุตบอลประเพณี, งานรับน้อง, งานบอลล์ ฯลฯ..”²⁰

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นบทบาทและหน้าที่ของนักศึกษาว่า นักศึกษาควร
เป็นผู้มีภาระต่อสังคม เพราะงบประมาณมหาวิทยาลัยนั้นมาจากเงินภาษีของประชาชน
นักศึกษาจึงต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนให้สมกับที่เป็นปัญญาชน แม้ว่าการนำเสนอ
ภาพตัวแทนของนักศึกษาข้างต้นจะเป็นเพียงนักศึกษาน้อยที่มีความกล้า และมีสำนักต่อ
สังคม แต่ถือว่าเป็นภาพตัวแทนของนักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมซึ่งเป็นนักศึกษาที่อยู่ใน
ขบวนการนักศึกษา

นักศึกษาในฐานะปัญญาชนยังมีหน้าที่เป็นที่พึ่งของประชาชนผู้ทุกข์ยาก ที่ถูก
เจ้าหน้าที่รัฐบาลข่มเหงรังแก ภาพของนักศึกษาลักษณะนี้ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ด้วยรักแห่ง
อุดมการณ์ ดังตัวอย่างตอนหนึ่ง

การชุมนุมขยายตัวถึงกับมีการจัดรถเป็นหน่วยย่อยออก
ไฮปาร์คตามตลาดเพื่อชุมนุมคนเดินขบวนไปสมทบที่สนามหญ้า
กลางกลางเมืองก่อนจะเดินทางไปชุมนุมที่กรุงเทพฯ การไฮปาร์คที่
ตลาด ฟินเริ่มต้นด้วยปัญหาหาบเร่ก่อนที่จะเชื่อมโยงเข้ามาถึงการ
เรียกร้องให้ปล่อย 13 ผู้ต้องหา พ่อค้าแม่ค้าหาบเร่ตลอดจนผู้หาเข้า
กินคำทอยอมมาร่วมชุมนุมรอบๆ รถ ต่างฮือๆ ฮาๆ ที่มีคนมาพูดแทน

¹⁹ วิสา คัญทัพ. แต่ความรักอันงดงาม, หน้า 122.

²⁰ วิสา คัญทัพ. แต่ความรักอันงดงาม, หน้า 123.

ใจพวกเขา ความบีบคั้นที่อัดอั้นอยู่ภายในมาเป็นเวลานานถูกแสดงออก พ่อค้าแม่ค้าพากันร้องทุกข์ที่ถูกเจ้าหน้าที่ข่มเหงรังแกขูดรีด ฟินตันตะลึงกับภาพที่มือแม่ค้ายื่นมือมาตรงมายังเขา ซึ่งยืนอยู่บนหลังคารถ เหมือนมือเหล่านั้นกำลังไขว่คว้าหาความหมายแววดาเจ็บปวด ตระหนกวิงวอนของพวกเขาชวนให้คิดถึงพ่อแม่พี่น้องในชนบท ความทุกข์ยากของผู้คนช่างมากมายเสียจริง คำร้องทุกข์อัดแน่นเข้ามาทั้งสองหู ความต้องการที่สำคัญของพวกเขาไม่ใช่รัฐธรรมนูญ ไม่ใช่การเลือกตั้ง ต้องการเพียงอย่าให้ตำรวจมาไล่จับปรับ พวกเขาต้องการความเป็นธรรม²¹

บทประพันธ์เสนอภาพนักศึกษาเป็นที่พึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาที่ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมเพราะถูกเจ้าหน้าที่บ้านเมืองข่มเหง ประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม เห็นว่านักศึกษาจะช่วยนำความเป็นธรรมในสังคมมาให้เขาได้ นอกจากนี้ตัวอย่างจากนวนิยายเรื่องเดียวกัน ได้บรรยายถึงการแสดงออกของชาวบ้านต่อการที่นักศึกษาออกมาปราศรัยและช่วยรับเรื่องร้องเรียน ในตอนหนึ่งที่ว่า

“บ้านเมืองของเรายังไม่มีความเป็นธรรมให้แก่คนยากคนจน เราจะทำอย่างไร ไม่มีทางอื่น ต้องต่อสู้ สู้ไหมพี่น้อง สู้ไหม”

“สู้!”

“สู้!”

เป็นเสียงขานรับรอบทิศ เมื่อได้ลงมาจากหลังคารถ พ่อค้าแม่ค้าเอาสัมภาระทุกอย่างมาให้ล้มหลามจนดูลานตา ฟินตันเบาหวิว ทำอะไรไม่ถูก อึ้งและตื่นตัน เพื่อนๆ กำลังจดคำร้องทุกข์ของพ่อค้าแม่ค้า เสียงฟองร้องดังแข็งแรงแ ความทุกข์เหล่านั้นถูกเก็บกดไว้นานปี ฟินตันลงกับพื้นอย่างอ่อนระโหย นิสายืนยิ้มที่ปากเสร็จเรียบร้อย แล้วให้เขา รสสัมผัสจุ่มอยู่ในลำคอ เหลียวมองไปรอบๆ สายตาแห่งความรักของเพื่อนผู้ทุกข์ยากห่อหุ้มเขาให้รู้สึกอบอุ่นและมีพลังขึ้นอย่างประหลาด²²

²¹ วัฒน์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์, หน้า 18. ผู้วิจัยรักษาตัวสะกดตามต้นฉบับนวนิยาย

²² วัฒน์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์, หน้า 18-19.

บทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น เสนอว่า การออกไปให้ความรู้หรือการปราศรัยของ นักศึกษาเป็นที่ยอมรับของพ่อค้าแม่ค้า เพราะนักศึกษาได้เข้าไปช่วยทำหน้าที่ที่ควรเป็นหน้าที่ ของเจ้าหน้าที่รัฐ ในการรับเรื่องร้องทุกข์ แสดงให้เห็นว่านักศึกษาเป็นความหวังของประชาชน ชั้นล่างที่ไม่มีโอกาสในสังคม นอกจากนี้ นักศึกษาเป็นผู้ทำให้ประชาชน 'หูตาสว่าง' มากขึ้น เห็นจากตัวอย่างตอนหนึ่งว่า

...ชม พิมพำชมนักศึกษาอยู่บ่อยๆ

“เขาพูดกันน่าฟัง ทำให้เราหูตาสว่างเยอะ” ชม เอียงมาพูด กับข้าฯ

“ข้าเพิ่งรู้เดี๋ยวนี้เองว่า ต้นเหตุของความยุ่งยาก ความทุกข์ ยากของประชาชน เกิดจากการที่เรามีรัฐบาลเผด็จการ รัฐบาลที่ คอร์รัปชันกันเป็นตระกูลๆ นี้เอง แต่มันก็ไม่ร้ายแรงเท่ากับมันจำกัด เสรีภาพของประชาชนแล้วมีหน้าอ้างว่า ประเทศไทยปกครองด้วย ระบอบประชาธิปไตย”²³

จากตัวอย่างของบทประพันธ์ที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาที่นำการ เคลื่อนไหว ได้ให้ข้อมูลที่ทำให้ประชาชนและผู้เข้าร่วมชุมนุมสามารถมองเห็นว่า รัฐบาลใน ขณะนั้นกระทำการอันเป็นเผด็จการและคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนโดยทั่วไปไม่มีโอกาสรู้ มาก่อน

นอกจากนี้ภาพตัวแทนด้านบวกของนักศึกษาในฐานะปัญญาชนยังรวมไปถึง การที่นักศึกษาเป็นผู้ยึดหลักความถูกต้องอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ ดังตัวอย่างจาก คำพูดของพิน บางพูดที่ชี้แจงต่อเด่นรวีในเรื่อง ด้วยรักแห่งอุดมการณ์ ที่ว่า

“ผมต้องขอโทษ คำพูดผมอาจก้าวร้าวไปบ้าง” เขาพูดอย่าง จริงจังหลังจากเจียบไป น้ำเสียงสุภาพ นุ่มนวลจากแต่แรก “ไม่ได้ เจตนาทำให้คุณไม่สบายใจ แต่ในช่วงนั้น การอภิปรายกำลังเข้มข้น ที่สำคัญมันเป็นเรื่องของความคิดหลักของแต่ละคนทีเดียว ผมต้อง พูดในสิ่งที่ผมเห็นว่าถูกต้อง ไม่ว่าจะให้ผมไปพูดที่ไหน ผมก็จะพูด อย่างนี้ แต่เมื่อคุณคิดอย่างหนึ่ง ไม่เหมือนกันไม่เห็นเป็นไร สาเหตุ แห่งความไม่เข้าใจกันมาจากผมเป็นจุดใหญ่สะครับที่ฟังคุณน้อยไป เรียกว่าชอบเผด็จการทางความคิดกับคุณ”²⁴

²³ สันติ ชูธรรม. พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม. หน้า 96.

²⁴ วัฒน์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์. หน้า 39.

ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น เสนอภาพนักศึกษาว่าเป็นผู้ยึดหลักการเรื่องความถูกต้องเป็นพื้นฐาน ในบางครั้งจึงทำให้เกิดความไม่พอใจในกลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยกับความคิดนั้นๆ โดยการยึดหลักการถูกต้องถือเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับหน้าที่ของปัญญาชนในเรื่องการเป็นผู้นำทางปัญญาให้แก่สังคม

ค) นักศึกษาเป็นวีรชน/วีรบุรุษ

ภาพตัวแทนด้านบวกของขบวนการนักศึกษาก่อนและระหว่างเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 คือ นักศึกษาเป็นวีรชน มีความกล้าหาญและเสียสละ เห็นได้จากบทสนทนาของตัวละคร กิ่งและหวัง ในนวนิยายเรื่อง พ่อข้าฯ เฟ็งจะยืม ว่า

หวังยืม เอามือบีบไหล่ข้าฯ เบาๆ ทำให้ข้าฯ รู้สึกอบอุ่นอย่าง
ประหลาด

“เอ็งเป็นวีรชน ไอ้กิ่ง...”

หวังพึมพำ ข้าฯ ก็ยืม เอานิ้วชี้หน้ามัน

“เอ็งก็เป็นวีรบุรุษ...หน้าที่ที่เอ็งออกไปทำมาเดือนเศษ ไม่ใช่
เล็กน้อย...ข้าฯทำไม่ได้หรอก เพราะไม่มีความรู้ แต่เอ็งทำได้และได้ทำ
มาแล้ว...นอกจากเป็นการล้างความคิดเก่าๆ ของเอ็งจนหมดแล้วเอ็ง
ยังกล้าต่อความเสียสละ สมเป็นวีรบุรุษเหมือนกัน...”²⁵

ตัวอย่างที่ยกมาเสนอว่านักศึกษาที่เข้าร่วมชุมนุมในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 อย่างกิ่งเป็นวีรชนผู้เสียสละในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย และนักศึกษาผู้ที่ยกมาทำกิจกรรมทางการเมือง ช่วยรณรงค์เผยแพร่ความรู้เรื่องประชาธิปไตยในภายหลังเช่นเดียวกับหวัง ก็ถือเป็นวีรบุรุษเช่นเดียวกัน แม้ว่าจากตัวอย่างที่ยกมาจะเป็นการกล่าวชมกันของตัวละครที่เป็นนักศึกษาด้วยกันเอง แต่ที่ถือเป็นการเสนอความหมายของนักศึกษาในฐานะวีรชน/วีรบุรุษของบทประพันธ์ การเสนอในลักษณะนี้จึงเป็นการเชื่อมโยงไปถึงสิ่งที่นักศึกษาได้กระทำในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และการเผยแพร่ประชาธิปไตยคือการกระทำของวีรชนหรือวีรบุรุษ

หรือ จากคำชมของพ่อต่อการที่นักศึกษาเข้าร่วมต่อสู้ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ในเรื่อง พ่อข้าฯ เฟ็งจะยืม ในตอนหนึ่งว่า

²⁵ สันติ ชุธรรม. พ่อข้าฯ เฟ็งจะยืม. หน้า 137.

“หัวใจของเขาเหล่านี้ สร้างจากอะไรกันหนอ” พ่อพิมพ์
ออกมาเบาๆ

“หัวใจที่กล้าต่อความตาย กล้าต่อความเสียสละ เพื่อ
ประชาชนส่วนใหญ่ หลอมตัวของมันขึ้นมาได้อย่างไรกัน... พ่อไม่
เข้าใจ แทบไม่น่าเชื่อว่า เป็นหัวใจของพวกเขาเอง นักเรียนอาชีพะช่าง
น่าสรรเสริญอะไรเช่นนั้น...ปลอบตายอย่างวีรชนที่แท้จริง...”²⁶

ตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า ความกล้าหาญ และเสียสละเพื่อประชาชนส่วน
ใหญ่ของประเทศของนักศึกษาและนักเรียนอาชีพะที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ถือ
ว่าเป็นความกล้าหาญและการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ สมควรเรียกผู้เสียสละว่าเป็นวีรชน

นอกจากนี้ การบรรยายภาพเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดกับนักศึกษาและ
ผู้เข้าร่วมต่อสู้ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นับได้ว่าเป็นการเสนอภาพของนักศึกษาในฐานะ
วีรชนผู้กล้าหาญและเสียสละด้วย ดังตัวอย่าง จากนวนิยายเรื่อง แต่ความรักอันงดงาม

ความรักแห่งอารมณ์ร่วมได้ร้อยรัดวิญญาณกบฏของทุกคน
เข้าไว้ด้วยกัน แดดยามเที่ยงร้อนเปรี้ยวราวจะเผาถนพระราชดำเนินให้
เป็นทะเลเพลิง มันไม่ร้อนเท่าหัวใจทุกดวงที่ถูกเหยียบย่ำอยู่ใต้ท้อป
บูตทมิฬ กระดาษหนังสือพิมพ์ที่บันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์การ
ต่อสู้อันไม่อาจลืมเลือนถูกนำมาคลุมหัวกันร้อน แลเห็นเป็นสีขาว
สะพรั่งไปทั่วถนนราวกับจะให้ทุกตัวหนังสือแห่งวีรกรรมอันงามสง่า
ฝังแน่นอยู่ในทุกหัวสมอง ช่วงเวลาหลังเที่ยงคืนไปจนก่อนรุ่ง
ความหนาวเย็นได้แผ่ซ่านซิบซิบเข้าสัมผัสผิวกายของนักสู้ บางคน
นั่งคู่เข้าขดตัวเข้าหากันความอบอุ่น บางคนนอนหลับไปกับแผ่นดิน
ที่เขาแสนรักและหวงแหน มือแห่งเมตตาปราณีของใครบางคนยื่นผ้า
ห่มแห่งความห่วงใยคลุมลงไปบนร่างที่ชดเป็นงู ซึ่งหลับไหลไม่รู้เรื่อง
บางคนอาศัยกระดาษหนังสือพิมพ์ปกทับพอประทังความหนาว พอ
รวีเรืองรองทาบทองฟ้า เสียงเพลงสู้ไม่ถอยก็กระหึ่มขึ้นปลุก
วิญญาณที่หลับไหลให้ลุกขึ้นยืนหยัดกันต่อไป ความจ้วเจียมลายหาย
แววตาแห่งความหวังเป็นประกายเจิดจ้า เสียงปรบมือเป็นจังหวะเร่ง
เร้าให้ลมหายใจแห่งเสรีภาพหอมหวานขึ้นมาอีก

²⁶ สันติ ชูธรรม. พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม. หน้า 115.

พัตมีอาจลืมวันคืนที่ประทับใจครั้งนั้นได้ เขายังจะเจ็บไปอีกนานจน
ชั่วชีวิตเมื่อเสียงปี่นอธรรมคำรามขึ้น ในวันรุ่งเช้าของวันที่ 14
ตุลาคม²⁷

จากบทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาที่ออกมาชุมนุมใน
เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นั้นได้เสียสละความสุขส่วนตัว ออกมาอดทนลำบากต่อสู้ การ
เสียสละเพื่อมวลชนนี้นับเป็นคุณสมบัติหนึ่งของการเป็นวีรชน

ตัวอย่างการบรรยายเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 อีกตัวอย่างหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็น
ความกล้าหาญและเสียสละของนักศึกษา มาจากตอนหนึ่งของนวนิยายเรื่อง ด้วยรักแห่ง
อุดมการ

ทหารในชุดปราบจลาจลเหมือนมนุษย์ต่างดาวถือปืนเอ็ม.
สิบหกยื่นจังก่า ควันปืนลอยกลุ่มจากปากกระบอก ปลอกกระสุน
หล่นเคลื่อนพื้นถนน แดดยามบ่ายร้อนจัดทอดเงาเป็นดำทะมึนทาบ
ยาวบนพื้นยางมะตอย รถถึงจอดตะค่อมอยู่เบื้องหลังเหมือนจะ
ประกาศว่า ห้ามคนผ่านสี่แยกนี้ เพราะเลยแยกนี้ไปจะเป็นที่ทำการ
สำคัญแห่งหนึ่งของตำรวจ ฟุ้งชนยังคืบคลานเข้าไปอีกพร้อม
เสียงเพลงสู้ไม่ถอย แต่ละคนมีเพียงเสื้อบางๆ หากกระสุนเหล็กนัด
ใดนัดหนึ่งเจาะเข้าไป เลือดจะพุ่งกระฉูดออกมาทันที ฟินมองไปยัง
ร่างสีเขียวที่เหมือนมนุษย์ต่างดาวเหล่านั้น ถึงแม้ภายนอกจะมี
หน้ากาก มีเสื้อเกราะป้องกัน มีสมองไว้สำหรับคิดเช่นกัน เพียงแต่
ว่าบัดนี้สมองของพวกเขาพิการเสียชั่วคราว มีเพียงทำตามคำสั่ง ไม่
ว่าถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว ฟินคิดว่าคนถืออาวุธเหล่านี้ น่าจะยังพูดกันรู้
เรื่อง อาศัยความจริงใจ ความปรารถนาดีที่มี ฟินคืบคลานไปกับกลุ่ม
ชนนั้นแล้วค่อยๆ โง่หัวลุกขึ้นตะโกน

“พี่น้องทหารที่รัก ท่านเป็นลูกหลานของประชาชน ไม่ควร
มาเช่นฆ่าประชาชน พวกเราไม่มีความผิด ปืนทุกกระบอก
เครื่องแบบที่ท่านสวมใส่ ล้วนมาจากเงินภาษีของประชาชน พี่น้อง
ทหารที่รัก ท่านมีเลือดมีเนื้อ มีความคิด มีจิตใจ รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้
ว่าฝ่ายใดคือธรรมะ ฝ่ายใดคืออธรรม ท่านย่อมรู้สึกสงสารสะเทือนใจ
เมื่อเห็นคนถูกยิงล้มลง คิดดูสิ หากคนที่ถูกยิงบาดเจ็บล้มตายนั้น
เป็นญาติมิตรของท่าน ท่านจะรู้สึกอย่างไร”

²⁷ วิสา คัญทัพ. แต่ความรักอันคงาม, หน้า 250-251.

ทหารชั้นผู้น้อยเหล่านั้นยืนนิ่ง ผุงชนลุกขึ้นยืนเรียงแถว นักเรียนอาชีวะคนหนึ่งคว้าส้มจากมือพินพร้อมกับบอกอย่างสันติ “เราพึ่งเราแล้ว คอยดู ผมจะไปเจรจาให้เขาหยุดยิง” ว่างแล้วก็โบกไม้โบกมือไปยังกลุ่มคนถือปืน แบมือข้างขวา ส่วนมือข้างซ้ายถือผลส้มหวังจะเอาส้มไปให้ทหารที่ต้องยืนตากแดดรักษาการมาทั้งวันได้กิน พวกเขาครองร้อนและหิวน้ำ

“เรามีแต่มือเปล่า มีแต่ความบริสุทธิ์ใจ หยุดยิงเสียเถิด” อาชีวะหนุ่มประกาศ

ผู้บัญชาการทหารหน่วยนั้นมองส้มในมือนักเรียนอาชีวะอย่างไม่แน่ใจ นักเรียนอาชีวะคนนั้นใกล้เข้ามาทุกที ผู้บัญชาการทหารนึกถึงคำสั่งของเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ หน้าที่และความดีความชอบในที่สุด เขาก็ตัดสินใจสั่งยิง!

เสียงปืนแผดคำราม พินรู้สึกเสียวปลาบที่หัวเข่าเหมือนมีเหล็กร้อนจี้เข้าใส่พร้อมกับบิดขาของเขาให้สะบัดไปข้างหลัง พินเสียหลักล้มลงพร้อมกับอีกหลายๆ คน เขาเงยหน้าขึ้นเห็นนักเรียนอาชีวะคนที่ถือส้มเมื่อก่อนฟุบไม่กระตุกกระตัก ศีรษะเต็มไปด้วยเลือดมันสมองไหลออกมา กลิ่นคาวคละคลุ้ง ส้มมีเหลืองลูกนั้นกลิ้งไปตามลาดถนนหายไปใต้น้ำโสโครก แล้วก็มีเสียงระเบิดติดตามมา คิวขาวครีมพวยพุ่งกระจาย เมื่อมันพุ่งมาปะทะใบหน้าทำให้รู้สึกปวดแสบปวดร้อนราวน้ำร้อนลวก เจ็บแสบในรูจมูกเหมือนสูดพริกขี้หนูปนเข้าไปเต็มเป่า สติของเขาดับวูบลง²⁸

บทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาเป็นฝ่ายถูกกระทำอย่างโหดเหี้ยมจากการปราบปราม เพื่อเน้นให้เห็นความกล้าหาญของนักศึกษาที่ไม่ยอมถอยหรือหนีจากการเผชิญหน้ากับทหารทั้งที่มีเพียงมือเปล่าเท่านั้น โดยเน้นไปที่เหตุการณ์ที่นักเรียนอาชีวะคนหนึ่งแสดงเจตนาอันบริสุทธิ์ที่จะนำผลส้มไปยื่นให้ทหาร แต่กลับต้องเสียชีวิตเพราะคำสั่งที่มาจากนายทหารชั้นผู้ใหญ่

ตัวอย่างการบรรยายอีกตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง แต่ความรักอันงดงาม ที่บรรยายถึงเหตุการณ์นักศึกษาแสดงความกล้าหาญ ไม่หวั่นกลัว แม้มีเพียงมือเปล่า ที่ว่า

เข้ามิดวันที่ 14 ตุลาคม ประชากรเข้าไปที่ธรรมศาสตร์อีกครั้ง
ไม่รู้เขาไปทำไมแต่มีคนเห็นเขาอยู่ พอสายหน่อยเขาก็ออกมาทาง

²⁸ วัฒน์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์, หน้า 22-24.

ถนนราชดำเนิน แถวหน้ากรมประชาสัมพันธ์ ที่นั่นกำลังขุลงมุน
วุ่นวายเพราะพวกเราถูกยิงกันหลายคน ทหารติดอาวุธครบมือเข้า
แถวหน้ากระดานล้อมนักศึกษา พวกมันระดมยิงในระยะใกล้อย่าง
โหดเหี้ยม มีเสียงตระโกนบอกว่า ลูกล่อม แต่เลือดแดงที่นองพื้น
ถนนเป็นประจักษ์พยานยืนยันว่าทุกคนกำลังยืนอยู่ต่อหน้าความตาย
...ชื่อใหม่ว่า ทุกคนที่ยืนอยู่ในที่นั่นไม่มีใครกลัว คนหนึ่งล้มลงอีกคน
ก็วิ่งผวาเข้าไปหาเพื่อน... เขาเข้าไปไม่ถึงหรือ กระสุนเผด็จการดับ
ชีวิตเขาลงเสียก่อน มีแต่แววตาเคียดแค้น ที่ยังเปี่ยมท้นไปด้วย
ความหวังเท่านั้นที่ลืมหูลืมตาอยู่อย่างนั้นคล้ายกับจะประกาศว่าจิตใจอัน
หาญกล้าของเขานั้นปีศาจกระหายเลือดคนใดก็ข่มไม่ลง...

....

"...ปรีชาผ่านไปเห็นภาพเหตุการณ์เช่นนั้นเข้าพอดี คนเวลา
เลือดขึ้นหน้าไม่มีใครคิดถึงชีวิต ไม่มีคำว่าถอย เขาเห็นเพื่อนคนหนึ่ง
นอนดิ้นทุรนทุรายเลือดท่วมร่าง ปรีชาตระโกนหารถพยาบาลเขาวิ่ง
เข้าไปพร้อมกับโบกไม้โบกมือไม่ให้ทหารยิง ปากก็ระล่ำระลัก... 'เอา
คนเจ็บออกมาจ้ะ' 'อย่ายิงนักศึกษา...อย่ายิง พวกเรามีแต่มือเปล่าจ้ะ
อย่ายิง...' ปรีชายกมือขึ้นเหนือหัว เขาวิ่งเข้าไปอย่างกล้าหาญ
ท่ามกลางท่ากระสุนที่สาดมาถี่ยิบเป็นชุด มันเป็นภาพที่หาดูไม่ง่าย
นัก ระหว่างความซึ่ซลาดกับกล้าหาญ ระหว่างความชอบธรรมกับ
อธรรม ถึงจิตใจของเขาจะแข็งอย่างเพชร แต่ร่างกายของเขาก็ไม่ใช่
เหล็ก กระสุนนัดหนึ่งเจาะทะลวงเข้าที่โคนขา ปรีชาถลาล้มคว่ำลง
กับพื้นมััจจุราชคลายมือจากการบดขยี้ เสียงกระสุนที่สาดชัดหวีด
หวิวข้ามหัวไปปลุกหัวใจแค้นให้คุกรุ่น..."²⁹

จากบทประพันธ์ที่ยกมา แสดงให้เห็นว่า ความโหดเหี้ยมของฝ่ายปราบปราม
ช่วยขับเน้นความกล้าหาญของนักศึกษาให้ชัดเจนมากขึ้น แม้นักศึกษาจะมีเพียงมือเปล่า แต่ก็
วิ่งไปข้างหน้าโดยไม่หวาดกลัว นอกจากนั้นบทประพันธ์ยังสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาเป็นผู้
บริสุทธิ์ที่ถูกกระทำจากฝ่ายอธรรม

นอกจากนี้ ในนวนิยายเรื่อง แผ่นดินเดียวกัน ได้เสนอภาพความกล้าหาญของ
นักศึกษาและนักเรียนอาชีวะที่เข้าร่วมในเหตุการณ์ ตอนหนึ่งที่ว่า

²⁹ วิสา คัญทัพ. แต่ความรักอันงดงาม, หน้า 270-272.

นักเรียนอาชีวะคนหนึ่ง กรากเข้ามาจับต้นคอฉันให้ก้มหัวลง เขาบอกฉันว่า “พี่ หลบก่อนเดี๋ยวโดน...”

แล้วเขาก็แย่งไมโครโฟนไปจากมือฉัน “ปล่อยน้องเอง น้องจะปึกหลักเอง พี่เป็นผู้หญิง” ฉันไม่ยอม พยายามแย่งไมค์คืนจากเขา ฉันตวาดเขาทั้งน้ำตา.... “ในการต่อสู้ของประชาชน ไม่มีผู้หญิงหรือผู้ชายทุกคนเป็นเพศเดียวกันหมด...น้องถอยไป พี่เอง...”

ในยามนั้น ฉันไม่รู้เหมือนกันว่าวิญญาณอะไรเข้าสิงร่างฉัน ฉันตะโกนขอปืนขอกระสุนฉันจะยิงกับพวกมัน...น้องๆ อาชีวะ ล้อมกายฉันเต็มไปหมด เขาตะโกนยืนยันว่า “พี่ไม่ต้องห่วง ผมแค่อาชีวะ ชีวิตมีค่าน้อยกว่าพี่ ให้ผมตายก่อน...”

ฉันไม่มีวันลืมเหตุการณ์วันนั้น ไปชั่วชีวิต³⁰

บทประพันธ์ที่ยกมาแสดงความกล้าหาญของนักศึกษาที่ไม่หวั่นเกรงอันตรายจากการปราบปรามและนักเรียนอาชีวะที่อาสาเข้ามาเป็นเกราะกำบังกระสุนให้นักศึกษาอย่างไม่หวาดกลัว และความกล้าหาญนั้นไม่แบ่งชายหญิง บทประพันธ์ยังเสนอว่า ทั้งนักศึกษาชายหญิงและนักเรียนอาชีวะ ที่เข้าร่วมในเหตุการณ์ถือว่าเป็นวีรชนที่มีคุณสมบัติของความกล้าหาญที่กล้ายืนหยัดต่อสู้กับฝ่ายผู้ปราบปรามตามคำสั่งของรัฐบาล

3.1.2 ภาพตัวแทนด้านลบ

ภาพตัวแทนด้านลบของขบวนการนักศึกษาก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มีปรากฏอย่างชัดเจนในนวนิยายเพียงเรื่องเดียวเท่านั้นคือเรื่อง คู่กรรม 2 นวนิยายเรื่องนี้เสนอแก่นเรื่องว่า ถึงแม้นักศึกษาอาจจะมีสำนึกรักชาติ มีความตั้งใจอันบริสุทธิ์ แต่ด้วยเพราะยังขาดวุฒิภาวะและเป็นเด็กจึงตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง นอกจากนั้นนักศึกษาที่ออกมามีบทบาททางการเมืองล้วนเป็นผู้มีปัญหาทั้งด้านครอบครัวและบุคลิกภาพ จึงเป็นสาเหตุให้เพื่อนนักศึกษาด้วยกันต้องเสียชีวิตในเหตุการณ์ 14 ตุลา ภาพตัวแทนด้านลบของนักศึกษาที่ถูกเน้นอยู่โดยตลอดในนวนิยายเรื่องนี้อาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ดังต่อไปนี้

ก) นักศึกษาเป็นเด็ก ยังขาดวุฒิภาวะ จึงไม่มีอุดมการณ์การเสียสละเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง และตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้หวังผลประโยชน์

³⁰ รพีพร.แผ่นดินเดียวกัน, หน้า 32.

ในนวนิยายเรื่อง คู่กรรม 2 ผู้ประพันธ์สร้างให้ตัวละครเอกคือกลินท์ไม่ใช่ นักศึกษา แต่เป็นอาจารย์รุ่นเยาว์ซึ่งอยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของนักศึกษา ในการต่อต้าน สิ้นคำญี่ปุ่น การต่อต้านนี้เริ่มมาจากอคติส่วนตัวของกลินท์ในเรื่องที่เขาเกลียดพ่อคือโกโบริ แล้ว ขยายออกเป็นการเกลียดญี่ปุ่น กลินท์ใช้ฐานะของอาจารย์คอยปลูกฝังความคิดเกลียดชังญี่ปุ่น ให้แก่นักศึกษา โดยที่ตัวของเขาเองก็ยังไม่เต็มที การออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองของ นักศึกษาจึงไม่ได้มาจากอุดมการณ์หรือความคิดของนักศึกษาเอง แต่มาจากการชี้แนะของ อาจารย์ ภาพตัวแทนเช่นนี้ปรากฏชัดในตอนบรรยายถึงการออกมาชุมนุมต่อต้านสิ้นคำญี่ปุ่น และบทสนทนาของชิตากับกลินท์ที่ว่า

...ขณะนี้พวกเราทุกคนได้เห็นแล้วว่า ชาวต่างประเทศเข้ามา แยมป์ แรงงานไทย รัฐบาลได้ดูแลเรื่องนี้บ้างหรือเปล่าทางสรรพสินค้า ญี่ปุ่นที่สร้างขึ้นใหม่ ตำแหน่งงานโดยญี่ปุ่น ชายสิ้นคำญี่ปุ่น นำผล กำไรกลับไปญี่ปุ่น เราได้อะไรบ้าง...

หญิงสาวเหลือบมองคนตรงหน้า “เห็นว่าจะจัดสัปดาห์ ต่อต้านสิ้นคำญี่ปุ่น”

“ถูกต้องแล้ว” คำตอบมีเค้าเข้มขัน “เราเสียดุลการค้ากับ ญี่ปุ่นรู้จักเท่าไร”

ทุกคนย่อมรู้ว่า ‘อาจารย์กลินท์ ให้ท้าย’ อยู่เงียบๆ

.....

“เราต้องเริ่มที่ตัวเราเอง” นั่นคือประโยคที่อาจารย์กลินท์ สอนนักศึกษา กว่าจะเริ่มจาก ‘จุด’ นิดเดียวขยายเป็นกลุ่ม...จนเป็น ก้อน จนเป็น ‘แพชั่น’ ต้องใช้ทั้งเวลาและความเพียรพยายาม

“เหมือนหยดหมึกลงในกระดาษซับ” วิธีพูดจะนุ่มนวล ไม่ ดุเดือดรุนแรง หากเมื่อใดอาจารย์กลินท์ ต้องการ ‘ชี้ชัด’ นักศึกษาจะ เงียบ ฟัง และท้ายสุดมีผลต่อการปฏิบัติเสมอ

“มันจะค่อยๆ ขยายวงกว้างออกไปเอง”

แล้วบัดนี้...พอได้ผล จนเป็นแพชั่นของนักศึกษาทุก มหาวิทยาลัยในการ ‘ใช้ของไทย’ นักฉกฉวยพากันขึ้นราคาสินค้า ไทยลิบลิว

“ดิฉันเข้าใจสิ่งที่เด็ก ๆ กับ...อาจารย์...พยายามทำ” ประโยค นั้นอ่อนโยน “แต่เชื่อเถอะค่ะ มันก็เหมือนไฟไหม้ฟาง”

“ไม่เป็นไร ผมจะพยายามหาฟางมาให้มาก ๆ”

หญิงสาวยิ้ม ค่อยๆ ลุกขึ้นยืนหากชั้นในใจมากขึ้น เพราะ
เจ้าของห้องลุกขึ้นตามมารยาทของ 'คนในลัทธินายทุน' "ก็โหมงแล้ว
คะ?"

เจ้าของห้องยกข้อมือขึ้นดูนาฬิกา แต่แล้วก็ชะงัก ดวงหน้า
แดงจัดตลอดใบหู ถึงกระนั้นก็ไม่มีวาจาใดสักคำ ขณะเหลือบดูหญิง
สาวที่ยิ้มหวานให้ ก่อนเดินลอยชายออกจากห้อง

นาฬิกาข้อมือถูกกระชากโยนเข้าไปในสุดของลิ้นชัก!³¹

จากบทประพันธ์ที่ยกมาจะเห็นว่า ความสนใจในกิจกรรมต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นนั้น
เริ่มมาจากการที่มีอาจารย์/ผู้ใหญ่อยู่เบื้องหลังไม่ได้มาจากความคิดของนักศึกษาเอง นัยหนึ่ง คือ
นักศึกษากลายเป็นเครื่องมือแสดงความเกลียดชังญี่ปุ่นของอาจารย์อย่างกลืนท์ โดยที่ตัวกลืนท์
เองก็ไม่มีความสามารถหรือวุฒิภาวะเพียงพอ เพราะเป็นอาจารย์ใหม่เพิ่งเรียนจบและยังใช้
สินค้าญี่ปุ่นต่างๆ ที่ตนเองคอยโน้มน้าวคนอื่นให้ต่อต้าน เมื่ออาจารย์ชิตาภาทราบว่กลืนท์ อยู่
เบื้องหลังการเคลื่อนไหวชุมนุมต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น เธอได้นำเอกสารการนัดประชุมขององค์การ
การค้าญี่ปุ่นมาให้กลืนท์ดูว่า ทางญี่ปุ่นเองก็วางแผนรับมืออยู่ด้วยเช่นกัน ดังเนื้อหาในตอนที่ว่า

ชิตาภานำเอกสารนัดประชุมของสมาคมการค้าญี่ปุ่นมาให้
กลืนท์ดู ว่าทางสมาคมฯ เองมีการวางแผนเจรจาระดับรัฐบาลกับ
รัฐบาล และทำให้ได้สนทนากับกลืนท์ในตอนที่ว่า

"ทางไทยจะเปิดการเจรจาทางเศรษฐกิจกับญี่ปุ่น" เธอทวน
ประโยคแม่นยำแสดงว่าอ่านมาหลายครั้ง "แปลว่าเขาเล่นระดับ
รัฐบาล ขณะที่ทางเรามีแค่เงินสด นักศึกษา..."

"ประชาชน!" กลืนท์ตอบต่อรวดเร็ว "พลังประชาชน!"

หญิงสาวถอนใจ "แค่เริ่มต้น..."

"ถ้าไม่มีคนนับหนึ่ง จะมีคนขานรับได้อย่างไร?"

"อาจารย์คะ" น้ำเสียงมีร่องรอยอ่อนใจ "อาจารย์คิดว่ามีคนที่
ขานรับ อาจารย์สักเท่าไรคะ?"

"ไม่ใช่ขานรับผม" เขาปฏิเสธทันควัน "มันเป็นผลประโยชน์
ของประชาชน ทั้งชาติ"

³¹ ทยันตี. คู่กรรม2, หน้า 203.

“แล้วมีสักกี่คนจะเข้าใจ?”

“นั่นเป็นหน้าที่ ที่เราจะต้องออกไปทำความเข้าใจกับเขา
ไม่ใช่รอให้เขาเข้าใจเอาเอง หรือต้องเดินมาหาเรา”

“แน่ใจหรือคะว่า หลังจากสัปดาห์ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นแล้ว จะ
ไม่เกิดผลแค่ไฟไหม้ฟาง?”

“ฟางกองเดียวอาจจะทำให้ไฟลามทุ่งก็ได้”

หญิงสาวเสยผมสะบัด ที่ทำคล้ายหนูม่น้อย ดวงหน้าแดง
เป็นสีชมพูจางๆ เสมือนริมฝีปากมีร่องรอยกังวล

“ระวังนะคะ อาจารย์จะคุมไฟลามทุ่งไม่ได้บางที...” เจ้าตัวลุก
ขึ้น ก่อนกล่าวประโยคสุดท้าย “มันอาจจะไหม้ล้อมเราเสียก็มี”³²

จากบทประพันธ์ที่ยกมาจะเห็นว่า อาจารย์ชิตาภามีมุมมองที่รอบด้านกว่า
กลินท์ เพราะได้กล่าวถึงการเคลื่อนไหวของนักศึกษาที่เกิดขึ้นอาจกลายเป็นไฟลามทุ่งที่ไม่
สามารถควบคุมได้ ซึ่งต่อมาเนื้อหาของบทประพันธ์ก็เป็นไปเช่นนั้น การให้ภาพที่ขาดวุฒิภาวะ
ของกลินท์นั้น จะช่วยเน้นย้ำถึงภาพของนักศึกษาว่าด้อยวุฒิภาวะมากยิ่งขึ้นไปอีก เพราะ
กลินท์ผู้เป็นอาจารย์ที่อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของนักศึกษาก็ยังไม่มีควมรอบด้านเพียงพอ
แล้วนักศึกษาที่ยังเด็กกว่าและเชื่อตามที่กลินท์สอนจะมีความเท่าทันได้อย่างไร

มีตัวอย่างอีกหลายตอนที่แสดงให้เห็นว่าการทำกิจกรรมของนักศึกษาเป็นเรื่อง
ของการทำตามกันเป็นกระแส (แฟชัน) หรือทำเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น เช่นหลังจากตอนที่
อาจารย์เป็นผู้จุดชนวนทางความคิดเรื่องต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นแล้ว นักศึกษาที่เข้ามาร่วมสนใจและ
ขยายเป็นขบวนการนั้นเกิดมาจากการสร้างกระแส และทำตามกันของนักศึกษามากกว่าที่จะมา
จากความคิด ความสนใจอันแท้จริงของนักศึกษา โดยผู้ประพันธ์ได้ให้ความสำคัญการทำเป็น
แฟชันกับคนไทย ผ่านการบรรยายความคิดของกลินท์ไว้ในตอนหนึ่ง ว่า

กับอะไรก็ตามที่เป็น ‘แฟชัน’ คนไทยจะวิ่งตามสุดซ้ว ไม่ว่าจะ
จะเป็นทางดีหรือทางร้าย ฉะนั้นเขาต้องทำให้การต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น
เป็นแฟชัน!³³

³² ทมยันตี. คู่กรรม2, หน้า 269-270.

³³ ทมยันตี. คู่กรรม2, หน้า 262.

นักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ส่วนหนึ่งจึงเป็นผู้ที่ไม่มีอุดมการณ์ หรือความเข้าใจต่อปัญหาอย่างแท้จริง หากเป็นเพียงการทำตามกระแสนิยม และเพราะความ สนุกสนานส่วนตัวเท่านั้น ดังตัวอย่างการบรรยายของผู้เล่าเรื่องในตอนหนึ่งที่ว่า

“รัฐบาลยอมรับข้อเสนอของเราทุกอย่าง!”

“กฎหมายแรงงานจะประกาศในเดือนธันวาคม”

เพียงให้ได้ยินว่า ‘รับ’ แล้วกัน คนฟังไม่ได้สนใจใน

รายละเอียด ไม่รู้ขั้นตอนของ ‘หนทางปฏิบัติ’ ที่ยังอีกยาวนาน

ชัยชนะแค่คู่ต่อสู้บอกว่า ‘ยอม’

ผู้คนแยกย้ายกลับ อิมเอมต่อ ‘การต่อสู้’ ปลาบปล้มใน ‘ชัย

ชนะ’ หากย้อนถามว่า

“ชนะอะไร ได้อะไร?”

บางคนตอบไม่ถูกด้วยซ้ำ ทว่าที่แน่คือ

“สนุก ต่ำรัฐบาลกันน้ำปอดไปเลย”³⁴

จากบทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น ได้นำเสนอนักศึกษาส่วนหนึ่งที่เข้าร่วม ชุมนุม หรือกิจกรรมของนักศึกษาเพราะทำตามกระแสนิยม โดยไม่มีความเข้าใจในปัญหา เพียงพอ แต่เป็นการเข้าร่วมบนพื้นฐานของความสนุกสนานส่วนตัวเท่านั้น

บทประพันธ์ยังเสนอต่อไปอีกว่า แม้จะมีนักศึกษาส่วนหนึ่งที่มีความปรารถนาดี ต่อบ้านเมืองอย่างแท้จริง แต่ด้วยความที่ยังเป็นเด็ก ไม่มีความเข้าใจปัญหาเพียงพอ และคิดได้ เฉพาะตามตำราที่อ่านเท่านั้น จึงตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้หวังผลประโยชน์ที่อยู่ เบื้องหลัง ดังตัวอย่างจากความคิดของตัวละคร ชิดาภา ว่า

เด็ก พุดตามทฤษฎี เด็ก อ่านแต่ตอนจบของ “ชัยชนะแห่ง ประชาชน” เด็ก...เคลิ้มฝันถึง...ไปไม่ร่วงหล่นเพื่อมงกุฎแห่งชัยชนะ....

เด็กไม่รู้ว่าจะร่วงร่วงหล่น ไปไม่แต่ละไปเป็นอย่างไร

อนุสาวรีย์นำภูมิใจสำหรับคนมอง

แต่คนที่ทำให้อนุสาวรีย์ ได้อะไร ?

คนอยู่ต่างหาก ฉกฉวยประโยชน์จากอนุสาวรีย์!³⁵

³⁴ ทมยันตี.ศักรม2, หน้า 443.

จากตัวอย่างที่ยกมาจาก เห็นได้ว่า นักศึกษาเป็นเด็กที่ไม่สามารถคิดหรือวิเคราะห์สิ่งต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้งเท่าทัน สิ่งที่นักศึกษารู้และกระทำคือสิ่งที่อ่านมาจากตำรา หรือเชื่อตามทฤษฎีเท่านั้น ความเป็นเด็กของนักศึกษายังทำให้ผู้ที่ไม่หวังดีเข้ามาจกฉวยประโยชน์จากความไม่รู้เท่าทันของนักศึกษา

หรือ ตัวอย่างอีกตอนจากบทสนทนาระหว่างจิตตากับกลินท์เกี่ยวกับนักศึกษาที่ออกมาชุมนุม

“เด็กพวกนั้นแกพยายามนะคะอาจารย์ พยายามแสดงความรับผิดชอบต่อแผ่นดินของแก แต่...” น้ำเสียงนั้นละห้อย “แกจะเป็นแค่ดินปืนที่ถูกเผาผลาญ หากเป้าหมายจะได้แก่คนอื่น แกจะเป็นทหารlewที่ล้มตายด้วยความภูมิใจ อย่างมากที่จะได้คือคำว่าวีรชน แต่คนเบื้องหลังจะเสวยสุข ความหมายที่แท้จริงของ ‘ผู้นำ’ คือผู้นำเขาไปสู่ความตาย!”³⁶

บทประพันธ์ที่ยกมานำเสนอภาพของนักศึกษว่าเป็นเพียงเด็กที่มีความตั้งใจอันดี แต่ไม่มีความเท่าทันต่อผู้แสวงหาประโยชน์จากความตั้งใจอันดีของนักศึกษา ทำให้นักศึกษาหลายคนต้องเสียชีวิตและได้รับคำว่า วีรชน ในขณะที่ผู้อยู่เบื้องหลังสามารถแสวงหาประโยชน์ได้ และมองนักศึกษาที่เป็นแกนนำว่า เพราะความไม่เท่าทันของเด็กทำให้เป็นผู้นำเพื่อนนักศึกษาด้วยกันไปเสียชีวิตในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างการกล่าวถึงนักศึกษาว่าเป็นเด็กและตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองอีก ในตอนที่ว่า

“งานนี้ต้องให้เด็กออกหน้า”

กระแสแห่งความต้องการทุกกระแสมารวมเป็นเป้าหมายเดียวกัน...ล้มรัฐบาล!³⁷

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาดกเป็นเครื่องมือทางการเมือง ซึ่งมีเป้าหมายคือการล้มรัฐบาล การกล่าวถึงนักศึกษาในลักษณะนี้เป็นการลดทอนความตั้งใจอันบริสุทธิ์ของนักศึกษาที่ได้รับการกล่าวถึงในนวนิยายหลายเรื่องที่กล่าวถึงเหตุการณ์ช่วงเดียวกัน หรือ การเปรียบเทียบนักศึกษาดกเป็นเครื่องมือของผู้อยู่เบื้องหลัง โดยให้ภาพว่านักศึกษา

³⁵ ทมยันตี. กุศกรม2, หน้า 343.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 401.

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 631.

เป็นเหมือนไม้ขีดไฟ และมีมือที่คอยขีดอยู่เบื้องหลังโดยไม่สนใจว่า สภาพของไม้ขีดจะเป็นอย่างไร หลังจากขีดแล้ว ผ่านความคิดของชิตาภาตอนที่ว่า

เด็กเหล่านั้นมีสภาพไม่ติดกับไม้ขีดไฟ ทรายใดที่ยังไม่ถูก
'ขีด' รุนแรง ไฟจะยังไม่สำแดงผล แต่ถ้าลุกเป็นไฟเมื่อใดก้านไม้ขีด
เหล่านั้นแหละ จะถูกทำลาย

'มือ' ที่จับก้านไม้ขีด ขีดกับข้างกลัก

ย่อมรู้ว่าตนต้องการ 'เผา' อะไร

'ไม้ขีด' จะหมดสักกี่ก้าน ไยคำนึง? ³⁸

สังเกตได้ว่า ในนวนิยายเรื่อง คู่กรรม2 นี้ มีการเสนอภาพของนักศึกษา ว่าเป็นเด็ก และตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองอยู่ตลอดทั้งเรื่อง รวมถึงตัวอย่างจากบทสนทนาของกลินท์กับชิตาภาเกี่ยวกับการที่นักศึกษาออกมาชุมนุมและเคลื่อนไหว ว่า

"ถ้าเด็ก ๆ เป็นดินขี้บ..." เสียงเขาคลับคล้ายพิมพ์ "ผมมันก็
พวกนักวิชาการคำนวณว่า ส่วนผสมมันจะเป็นเท่าไร แต่มือที่
เหนียวไถย้อมรู้เป้าของชาติ"³⁹

หรือ การบรรยายของผู้เล่าเรื่องใน คู่กรรม2 ตอนที่กล่าวถึงการชุมนุมเรียกร้องรัฐธรรมนูญของนักศึกษา ว่า

เด็ก...ถูกอัดด้วย 'อุดมการณ์'
แต่...อุดมการณ์...ของใคร?⁴⁰

ความเด็กของนักศึกษา นอกจากจะแสดงออกผ่านการตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้อื่นแล้ว ยังแสดงผ่านพฤติกรรมของนักศึกษาเองที่สะท้อนถึงความด้อยวุฒิภาวะ และขาดความรับผิดชอบ โดยเสนอภาพของนักศึกษาผ่านพฤติกรรมที่นักศึกษาปฏิบัติต่อผู้ที่มีอาวุโสสูงกว่าอย่างไม่มีสัมมาคารวะ ดังตัวอย่างหลายตอนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ผ่านมุมมองของกลินท์ เช่นตอนที่นักศึกษาเข้ามากลินท์โดยไม่ต้องเคาะประตูขออนุญาต

³⁸ ทมยันตี. คู่กรรม2, หน้า 642.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 447.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 465.

เสียงพูดกันเอะอะดังโกล่เข้ามา จากนั้นบังตาหน้าห้องทำงานก็ถูกผลักเปิดออกกว้าง โดยมีพักต้องเคาะขออนุญาตเสียก่อน เด็กทั้งกลุ่มยืนออกันเต็ม เสียงใครคนหนึ่งบอกว่า

“ไอ้ศรา ครับ 'จารย์!'”⁴¹

หรือ จากคำพูดที่ศราวณีตอบกลับ

“ใช้ได้ทุกประโยค อยู่คณะอะไร?”

“เศรษฐี” เสียงใสตอบสั้นเช่นเดียวกัน

“ป๊ออะไร?” คนเป็นอาจารย์ไม่ถือสา เพราะคุ้นเคยกับวิถีพูดและความรู้สึกของ ‘เด็กรุ่นใหม่’ ที่อาจารย์กับลูกศิษย์มีความแตกต่างกันเฉพาะ ‘หน้าที่’ เท่านั้น นอกเหนือจากนี้ทุกคนมีความเสมอภาคกัน⁴²

หรือ การบรรยายถึงที่นักศึกษาไม่หลบอาจารย์ที่เดินสวนมา

ร่างสูงโปร่ง เดินลัดเลาะมาช้าๆ บางคราวเจ้าตัวหยุดหลบให้นักศึกษาด้วยซ้ำไป และเพราะมัวหลบการ ‘ชน’ อย่างไม่เกรงกลัว⁴³

ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น เสนอว่านักศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงต่ออาจารย์อย่างไม่ให้ความเคารพ เพราะเห็นว่าอาจารย์เป็นเพียงผู้รับค่าจ้างมาสอน ไม่มีบุญคุณหรือผูกพันต่อกัน ประกอบกับผู้ประพันธ์เสนอว่ามาจากแนวคิดเรื่องความเสมอภาคของนักศึกษา การแสดงออกของนักศึกษาจึงออกมาในทางไม่มีสัมมาคารวะ ทั้งไม่ขออนุญาต การพูดจาไม่มีหางเสียง และการเดินสวนทางกันโดยไม่ยอมหลบ หรือทำความเคารพ เป็นต้น

ภาพตัวแทนด้านลบที่เสนอนักศึกษาเป็นเด็ก ยังแสดงผ่านความด้อยวุฒิภาวะของนักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองว่าเป็นผู้ไม่รู้จักหน้าที่ของตนเอง กล่าวคือไม่ทำหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนให้ดี แทนที่จะใช้เวลาในการมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน เพื่อจะได้สำเร็จการศึกษาออกไปประกอบอาชีพการงานโดยเร็วกลับเอาเวลาไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับตนเองถือเป็นการกระทำที่ออกนอกกลุ่มนอกทาง ดังตัวอย่างจากคำพูดของป้าของศราวณีต่อเหตุการณ์ที่ศราวณีได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจจากการเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ในตอนที่ว่า

⁴¹ ทมยันตี. คุกรวม 2, หน้า 272.

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 274.

⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 258.

“บอกเขาไม่รู้ก็ครั้ง ทะเลาะกันไม่รู้ก็หน ว่าอย่าไปยุ่ง มัน
ไม่ใช่งานอะไรของเด็ก เรามีหน้าที่เรียนก็เรียนไปเขาก็ไม่ฟัง...พูด
ถึงอะไรก็ไม่วู้ดมการณ์ มัชยมการณ์ มวลชน...”⁴⁴

จากตัวอย่างของบทประพันธ์ที่ยกมา แสดงให้เห็นว่าผลเสียเกิดขึ้นเมื่อ
นักศึกษาไม่ได้ทำหน้าที่ของตนคือการเล่าเรียนหนังสือในห้องเรียน ตัวอย่างที่เสนอภาพว่า
นักศึกษาไม่ได้ทำหน้าที่ของตน คือ การศึกษาเล่าเรียนให้เต็มที่ หรือไม่รู้จักแบ่งเวลา และ
จัดการหน้าที่ความรับผิดชอบของตน มีปรากฏอีกหลายครั้ง เช่น

กลิ่นที่ออกจากห้องบรรยาย ด้วยความรู้สึกมัวๆ ในใจ
เพราะนักศึกษามีไม่ถึงครึ่ง ส่วนใหญ่ไปวุ่นกับ ‘กิจกรรม’ ที่กำลัง
กระชั้นเข้ามา เขาเห็นด้วยและสนับสนุน ‘กิจกรรมพิเศษ’ นั้น ทว่า
อีกใจหนึ่งเขายังอยากให้นักศึกษา รู้จักแบ่งเวลา ใครมีเวลาว่างควร
ทำงานใครควรเข้าชั้นเรียนแต่เด็กนอกจาก ‘ตื่นตัว’ ยัง ‘ตื่นแต่ัน’
สนุกสนาน...⁴⁵

หรือ

“นิเวศวิทยาที่มหาวิทยาลัยไม่ดีหรือ?”

“เด็ก ๆ เขาต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นกัน เลยไม่ค่อยมีใครเข้า
เรียน”⁴⁶

หรือ

“เขาจะเดินขบวนอะไรอีก ทำไมหมูนี้อยู่กันเหลือเกิน?”

“เขาจะไล่รัฐบาลกันนะแม่”

“หือ?” อังศุมาลินมองลูกชาย “ทำไมทำยังงั้นล่ะ ยังเป็นเด็กมี
หน้าที่เรียนก็เรียนไป”⁴⁷

นวนิยายเรื่อง คุณกรรม 2 ยังเสนอว่าผลสืบเนื่องจากการออกมาทำกิจกรรมอย่าง

⁴⁴ ทมยันตี. คุณกรรม 2, หน้า 673.

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 277.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 223.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 521.

ไม่รู้หน้าที่ของนักศึกษายังทำให้นักศึกษาที่เป็นผู้นำการเคลื่อนไหวกลายเป็นผู้นำเพื่อน นักศึกษาไปเสียชีวิตในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จากตัวอย่างการบรรยายให้เห็นอาการทาง ประสาทของศราวณี นักศึกษาที่ทำหน้าที่ปราศรัยบนเวที

“ศรา...ศรา...”

ตาข้างที่ไม่บวมจนปิดขยับยากเย็น และดูเหมือนพยายาม
ยากยิ่งจะทบทวนดวงหน้าที่ก้มใกล้

“ป้า...คุณป้า...” ร่างทั้งร่างสะท้านเยือก รวาบาดเจ็บสาหัส

“คนตาย...ตายเยอะเยะเลย หนูเห็น...ล้มลง...เลือด...เลือด
ทั้งนั้น” แต่ละช่วงหลุดปากยากเย็น “หนู...หนู...พาเขาไปตาย!”

ร่างเล็กยิ่งขดตัว ซุกหัว รวาบภาพที่พบเห็นมาปรากฏต่อหน้า

“หนูพาพวกเขาไปตาย เขาตายเพราะหนู...ช่วยด้วย....อย่า
ทำ...อย่ายิง!”⁴⁸

จากบทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการที่นักศึกษาถูกปราบปราม
ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นเพราะนักศึกษาด้วยกันเองเป็นผู้นำเพื่อนนักศึกษาไป
เสียชีวิต เพราะนักศึกษาต่ออายุภาวะและมีความเป็นเด็กที่รู้ไม่เท่าทันจึงตกเป็นเครื่องมือของผู้
ไม่หวังดี รวมทั้งไม่รู้จักหน้าที่ของตน โดยบทประพันธ์ละเลยที่จะกล่าวถึงว่ารัฐบาลเป็นฝ่าย
ปราบปราม และกระทำการอย่างรุนแรงโหดเหี้ยมต่อนักศึกษา

ข) นักศึกษาที่เป็นผู้นำในกิจกรรมทางการเมืองล้วนมีปัญหาส่วนตัวไม่ทางใดก็ ทางหนึ่ง

ในนวนิยายเรื่อง คู่กรรม2 ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครเอกอีกตัวหนึ่งคือ ศราวณี
ให้เป็นนักศึกษาหญิงที่เข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำในการปราศรัยต่อต้านรัฐบาล บทประพันธ์ให้
เหตุผลของการเข้ามาทำกิจกรรมในตอนแรกของศราวณีว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของศราวณีที่มีความ
เกลียดชังครอบครัวของกลิ่นท์ ตามที่คุณยายปลุกฝังมา ซึ่งการกระทำเช่นนี้ของศราวณีช่วยเน้น
ถึงความต่ออายุภาวะของนักศึกษาที่นำเรื่องส่วนตัวมาเกี่ยวพันกับเรื่องส่วนรวม และเชื่อตาม
การปลุกฝังความเกลียดชังโดยที่ยังไม่ได้ศึกษาเหตุผลให้ถ่องแท้เสียก่อน โดยเฉพาะศราวณี

⁴⁸ ทมยันตี.คู่กรรม2, หน้า 662-663.

พยายามเน้นว่า กลิ่นที่ไม่สามารถมาชี้ให้นักศึกษาให้ต่อต้านญี่ปุ่นได้ เพราะตัวกลิ่นเองก็มีเชื้อสายญี่ปุ่น ในตอนที่ว่า

คุณยาย สาชยาย 'ประวัติ' ยาวเหยียดให้หลานสาวคนเดียว
ฟัง พร้อมคำลงท้ายคั่งแค้น

“จำไว้ลูก ไม่ใช่แต่จดจำไว้ในกะโหลก แต่ต้องจารจำ คือจาร
ไว้ในกะโหลกเลยว่า เราชอกช้ำกันมาอย่างไร?”

คุณยายเล่าซ้ำ เล่าซอก จนเด็กหญิง 'จรดลึกในความทรงจำ'
วันนี้ความทรงจำพรั่งพรู

“คนอย่างนั้นหรือ จะมาชี้หน้า?”

คนใจทาส คนที่ถูกพันนาการทางสายเลือดอัน 'ข้นกว่าน้ำ'
ไม่มีทางที่จะจริงใจ... มือผอม บาง ลูบดวงหน้าอย่างอ่อนล้า ไม่มีใคร
รู้ 'กำพืด' อาจารย์ กลิ่นที่ สักคน ทุกคนควร 'ต้องรู้' สักที

อาจารย์กลิ่นที่นักศึกษาสาว ๆ ชื่นชม ดูดีไปหมดเสียทุก
อย่าง มี 'ดวงหน้า' ซ่อนอยู่ภายใต้ เป็นดวงหน้าที่ไม่มีใครรู้จัก นำชั้น
...หนึ่งในผู้ชี้หน้าสัปดาห์ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น คือ ผู้เป็นเชื้อสายญี่ปุ่น!⁴⁹

ตัวอย่างที่แสดงการนำเรื่องส่วนตัวมาเป็นเหตุผลในการเคลื่อนไหวของ
ขบวนการนักศึกษา จะเห็นได้อีกจากศราวณีที่ขาดความอบอุ่นในครอบครัว จึงออกมาแสวงหา
ความรักจากมวลชน ดังตัวอย่าง

ศราวณีไม่เคยรู้จักคำว่า...รักและอบอุ่นแห่งครอบครัว
เมื่อไม่รักครอบครัว จึงง่ายที่จะถูกสอน...จงรักมวลชน!⁵⁰

จะเห็นว่า จากบทประพันธ์ที่ยกมา ไม่เพียงอธิบายการออกมาทำกิจกรรมของ
นักศึกษาว่ามาจากการขาดความอบอุ่นในครอบครัวเท่านั้น ยังเน้นย้ำว่านักศึกษา “ง่ายที่จะถูก
สอน” ซึ่งมีนัยของการชี้หน้าโดยผู้อื่น เพื่อผลประโยชน์ และแสวงหาความรักที่ขาดไปจากมวลชน
ในประเทศ การยกเหตุผลเช่นนี้ นอกจากจะเป็นการอธิบายตัวละครศราวณีแล้วยังเป็นการ
นิยามไปถึงขบวนการนักศึกษาทั้งหมดว่านักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรม มีเหตุผลมาจาก

⁴⁹ ทมยันตี. คู่กรรม 2, หน้า 354-355.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 609.

ครอบครัวที่ขาดความอบอุ่นเท่านั้น ดังการบรรยายความคิดของอาจารย์ชิตาภาที่มีต่อนักศึกษา โดยเฉพาะศรวณีว่านักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมส่วนใหญ่มาจากการขาดความรักในครอบครัว ในตอนที่ว่า

ไม่ใช่สายสัมพันธ์ฉันญาติ...แน่นอน

ไม่ใช่ศรัทธาในฐานะลูกศิษย์กับอาจารย์

เพราะเหตุผลที่ประดาสหายพูดกันมันก็ถูกต้อง

“ครูบาอาจารย์ไม่มีบุญคุณอะไรกับเรา เขาต้องมาสอนเราตามหน้าที่ เพราะเขาก็กินเงินเดือนจากภาชีอากร จากหน่วยกิตที่เราจ่าย จึงอยู่ในฐานะผู้ถูกจ้างกับผู้ว่าจ้าง”

เอาละ... ‘พอรับฟัง’ ได้ แต่ ‘บางเรื่อง’ ฟังแล้วหน้าเพื่อน ๆ ก็มี

“พ่อ-แม่ ไม่มีบุญคุณอะไรต่อเรา เขาสนุกกัน แล้วมีผลผลิตคือเราออกมา เขาก็ต้องเลี้ยงเราตามหน้าที่”

สำหรับศรวณี ‘น่าจะ’ มีส่วนถูกบ้างเพราะพ่อไม่เคยหันมาสนใจอีกเลย นับจากแยกไปมีครอบครัวใหม่ กับเพื่อน ๆ หลายคนก็ ‘บ้านแตก’ มั่นดบมือเฮฮา แต่สำหรับศรวณีฟังที่ไรก็ยังสะดุดในหัวใจทุกที เจ้าตัวจึงพยายามอย่างยิ่งจะสร้าง ‘โลกใหม่’ กลบฝังความเป็นผู้ถูกทอดทิ้ง ‘เรา’ จะเป็นวีรชน เราจะเป็นผู้นำ เราจะยกผู้ต่ำต้อย ถูกกดขี่ ให้ขึ้นมามีสิทธิเท่าเทียมกับคนอื่นให้จงได้⁵¹

ตัวอย่างที่ยกมาเป็นการนำเสนอภาพนักศึกษาที่ออกมาแสวงหาความรัก ความเข้าใจจากมวลชนผ่านการทำกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นการให้เหตุผลที่ลดทอนภาพของนักศึกษาที่มีความตั้งใจเสียสละเพื่อส่วนรวมของนักศึกษาอื่นๆ ไป

ค) นักศึกษาเป็นผู้ที่มีจิตใจหยาบกระด้าง และนิยมความรุนแรง

ภาพตัวแทนด้านลบของนักศึกษาในลักษณะนี้ เป็นการนำเสนอเพื่อทำให้ผู้อ่านมองว่านักศึกษาเป็นผู้ขาดความสุนทรีย์ ไม่มีความละเอียดอ่อน มีจิตใจหยาบ ขาดความรัก ความเมตตา นำการเมืองไปปะปนกับทุกสิ่ง จนกระทั่งเป็นผู้ก่อความวุ่นวายในสังคม ทั้งนี้ภาพตัวแทนของนักศึกษาในลักษณะนี้ปรากฏในนวนิยายเรื่อง คู่กรรม2 ในการบรรยายของผู้เล่าเรื่องที่กล่าวถึงนักศึกษาว่า

⁵¹ ทมยันตี. คู่กรรม2, หน้า 552-553.

มนุษย์...ไม่รู้จักคุณค่าในสิ่งที่รินหลังจากหัวใจอันอ่อนโยน
มนุษย์...ใช้อำนาจจากการข่มขู่ ประหัตประหาร มนุษย์...ใช้ภาษา
กราดเกรี้ยว ด่าทอ ผรุสวาท มนุษย์...แปลว่าสั่งสอนตนได้ หากมีเคย
กระทำ มนุษย์...ภาคภูมิใจในคำว่า 'ปัญญาชน' จึงคอยสั่งสอนคนอื่น
เสมอ

คนมิสอนตน แล้วใครจะสอนได้?⁵²

จากตัวอย่างของบทประพันธ์ที่ยกมา ได้นำเสนอว่า นักศึกษาที่อ้างตัวว่าเป็นผู้
มีปัญญา และคอยสั่งสอนหรือชี้แนะประชาชนนั้น แท้จริงเมื่อนักศึกษาไม่สามารถกระทั่งสอน
ตัวเองได้ นักศึกษาก็ไม่มีคุณสมบัติแม้แต่จะเป็นมนุษย์ เพราะในด้นบทเน้นย้ำไว้ว่า มนุษย์คือผู้
ที่สอนตนเองได้ บทประพันธ์จึงชี้แนะว่า นักศึกษาควรที่จะสอนตัวเองให้ได้เสียก่อนที่จะสอนคน
อื่น ไม่ควรทะนงตัวว่าเป็นปัญญาชน คือ ผู้มีปัญญาจึงมีหน้าที่ออกไปสั่งสอนผู้อื่นโดยเฉพาะ
ผู้ใหญ่ในสังคม แต่วิธีการ 'สอน' โดยใช้วาจารุนแรงผ่านการประท้วงต่างๆ แสดงให้เห็นความ
'หยาบ' ของจิตใจ จิตใจที่ขาดความรักความเมตตา ทำตัวไม่สมกับที่เกิดมาเป็น 'มนุษย์'
นักศึกษาเหล่านี้ไม่ใช่ 'มนุษย์' เพราะไม่สามารถสอนตนได้ คือ มีแต่อวิชชา ทั้งนี้เพราะเป็นผู้
ขาดความรักความเมตตาต่อผู้อื่น

นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างอีกตอนหนึ่งที่กล่าวถึงนักศึกษาว่าเป็นผู้มีความหยาบ
กระทั่งเปรียบเทียบว่า นักศึกษาเป็นขี้ครอกที่ออกมาเดินถนน จากการยกบทประพันธ์โบราณ
มาเสริมความคิดที่ว่า กลียุคเกิดขึ้นเมื่อพระเจ้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และตามคำทำนายใน
สมัยกลียุคนั้น ขี้ครอกจะออกมาเดินถนน ซึ่งตรงกับภาพของนักศึกษาที่ซุ่มนุ่หรือเดินขบวนอยู่
ในขณะนั้น ดังตัวอย่างในตอนที่ว่า

“นำไปใส่บาตรแถวอนุสาวรีย์...พระแยะดี”

“อะไรนะ?” คนถามไม่ค่อยเชื่อหู “พระที่ไหนไปที่นั่น ไป
ทำไม?”

“ก็ไปฟังนักกะฉีกกะฉาดำรัฐบาล”

“ที่อโคจร ไปได้อย่างไร?”

“ไม่มีโค มีตะพระ คนเยอะแยะสนุกสนุก” เจ้าโก๊ะสนุกลูก
เดียว

อังศุมาลินรู้สึกเหมือนตัวเล็กสปีบลง

“พอเลยถึงพุทธกาลก็จะเข้ากลียุค การเข้าสู่กลียุคไม่ใช่วันนี้
พรุ่งนี้ที่จะเปลี่ยนไปทันทีเมื่อไหร่ มันจะค่อยๆ เปลี่ยนไปละลูก
จนกว่าจะสมบูรณ์”

⁵² ทมยันตี. คู่กรรม 2, หน้า 591.

'หลวงพ่อก' เคยบอกและตอนเป็นเด็กเชือกก็เคยฟังคุณยาย
ท่องบ่อไป...

...กระเบื้องจะเฟื่องฟูลอย หน้าเต้าน้อยจะถอยจม
ผู้ดีจะเดินตรอก ชีครอกจะเดินถนน....⁵³

จากการวิเคราะห์ภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาในช่วงก่อนและระหว่าง
เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งปรากฏในนวนิยาย 6 เรื่องนั้น เห็นได้ชัดว่าภาพตัวแทนที่
ปรากฏส่วนใหญ่จะเป็นภาพด้านบวก คือมีปรากฏในนวนิยายถึง 5 เรื่อง ภาพด้านบวกที่ปรากฏ
มากคือภาพตัวแทนนักศึกษาที่เป็นผู้รักชาติอย่างบริสุทธิ์ใจ มีอุดมการณ์เสียสละเพื่อส่วนรวม
เป็นผู้นำทางปัญญาของสังคม และเป็นวีรชน ในนวนิยายทั้ง 5 เรื่องที่เสนอภาพตัวแทนด้าน
บวกนี้ บางเรื่องมีการเสนอภาพตัวแทนของนักศึกษาในด้านลบปนอยู่ด้วย แต่ผู้วิจัยมิได้นำเสนอ
รวมอยู่ในหัวข้อนี้ เพราะภาพด้านลบส่วนหนึ่งเป็นภาพขบวนการนักศึกษาภายหลังพ.ศ.2516
จึงได้นำไปอธิบายไว้ในหัวข้อต่อไป และภาพด้านลบอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีปรากฏไม่มากเป็นภาพ
นักศึกษาที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง จึงไม่จัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการนักศึกษา

ส่วนภาพตัวแทนด้านลบของขบวนการนักศึกษาก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม
2516 แม้จะปรากฏในนวนิยายเพียงเรื่องเดียวคือเรื่อง คุกรวม 2 แต่ภาพด้านลบทั้งหมดซึ่งถูก
เน้นย้ำตลอดเรื่องล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันโดยมีความเป็นเด็กและขาดวุฒิภาวะของ
นักศึกษาเป็นแกนหลักของภาพทั้งหมด

3.2 ภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

ภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงเหตุการณ์
6 ตุลาคม 2519 ที่ปรากฏในนวนิยายมีความแตกต่างไปจากภาพตัวแทนของขบวนการ
นักศึกษาก่อนและระหว่างเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะตั้งแต่พ.ศ.2517
จนถึงก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 มีการเผยแพร่ความคิดเรื่องการเข้ามาของอุดมการณ์
สังคมนิยมและคอมมิวนิสต์จากฝ่ายรัฐบาล และการออกมามีบทบาททางการเมืองมากขึ้นของ
นักศึกษาเอง นวนิยายที่เสนอภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม
2516 จนถึงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 มี 9 เรื่องคือ ทับถวิล พ่อกชาย เพ็งจะยิ้ม แผ่นดิน

⁵³ ทมยันตี. คุกรวม 2, หน้า 594-595.

เดียวกัน แต่ความรักอันงดงาม ด้วยรักแห่งอุดมการณ์ ลมที่เปลี่ยนทาง ดาวแดง เทียนส่องแสง และผู้เป็นที่รักนิรันดร์ ภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาที่ปรากฏในนวนิยายเหล่านี้แบ่งออกได้เป็นภาพด้านบวกและภาพด้านลบเช่นเดียวกับภาพตัวแทนในกลุ่มแรก แต่ผู้วิจัยจะนำเสนอภาพด้านลบก่อนเพราะปรากฏเป็นจำนวนมากกว่าภาพด้านบวก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 ภาพตัวแทนด้านลบ สามารถแบ่งเป็น 4 ลักษณะดังต่อไปนี้

ก) นักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์ หรือมีความนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์

ภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ในด้านลบลักษณะแรกคือ นักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์ หรือมีความนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ เรื่องที่ปรากฏภาพตัวแทนลักษณะนี้ชัดเจนที่สุดคือนวนิยายเรื่อง ดาวแดง ซึ่งเสนอแก่นเรื่องว่า นักศึกษาก่อความเดือดร้อนวุ่นวายให้เกิดขึ้นในประเทศ เพราะมีความนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งต่างชาตินำมาเผยแพร่ บทประพันธ์จึงเสนอการต่อสู้ระหว่างตัวละครนักศึกษา 2 ฝ่าย คือ ดารา นักศึกษาหญิงลูกครึ่งไทยเวียดนามเป็นตัวแทนของนักศึกษาฝ่ายซ้าย ซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ และ เขตต์ นักศึกษาฝ่ายขวา ที่มีอุดมการณ์แน่วแน่ในการต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์ การจบเรื่องให้เขตต์สามารถปราบคอมมิวนิสต์ของฝ่ายซ้ายสำเร็จแสดงให้เห็นว่าบทประพันธ์สนับสนุนความคิดฝ่ายใดอย่างชัดเจน ในนวนิยาย ผู้ประพันธ์ได้สร้างบทสนทนาระหว่างเขตต์กับดาราซึ่งแสดงให้เห็นว่านักศึกษาส่วนหนึ่งเป็นคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผย ดังตัวอย่าง

“...การเมืองปัจจุบันก็เป็นอย่างที่เรารู้กันอยู่ เรรวน ไม่แน่นอน คนไหนมีเงิน มีอำนาจอยู่ในมือ ก็ยืนหยัดขึ้นมาเป็นนักการเมืองได้ แล้วคนพวกนี้แหละที่ใช้เงินในการปกครอง ทุกสิ่งได้มาด้วยเงิน เปรียบไปก็ต้องว่าเป็นการหว่านพืชที่หวังผล เขาเสียไปก็หวังจะได้คืนในจำนวนที่มากกว่าเงินต่อเงิน ไม่มีอะไรดีขึ้นเลย บ้านเมืองจะเหลือคนเพียงสองระดับคือ พวกที่รวยที่สุดกับพวกที่จนที่สุด เสียงร้องของคนจนจะไม่มีความหมาย พวกเขาจะถูกกลืน

“และในที่สุด คนจนก็จะรวมตัวกันขึ้น ล้มล้างพวกคนรวยใช้ ‘โหม’ เขตต์ต่อให้ ‘ปลุกปั่นขึ้นก่อน แยกแยะให้เห็นความแตกต่าง เอาไอ้ลัทธิบ้าๆ เข้ามาเผยแพร่ว่า ประชาชนจะถูกปกครองโดยประชาชน ทุกคนจะมีความทัดเทียมกัน”

“ข้อนั้นฉันไม่รู้”

ดารารปฏีเสธ “รู้แต่ว่าการเมืองทุกวันนี้ไหลวแหล่งเต็มทน พรรคการเมืองนี้ไม่รู้จักก็ร้อยพรรค ศูนย์นั้นศูนย์นี้อีก วุ่นวายเสียจริง”

“เขาคงอยากให้มืออยู่พรรคเดียวมั้ง พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย สโลแกนว่า ‘เมื่อฟ้าเป็นสีทองผ่องอำไพ ประชาชนจะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน’ แล้วเขาก็ได้เป็นสมาชิกพรรคด้วย เข้าทำไหม?”⁵⁴

จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นได้ชัดเจนว่า คอมมิวนิสต์ใช้วิธีการต่างๆ เพื่อยึดครองประเทศ และหากทำสำเร็จนักศึกษาที่ฝึกไฝลัทธินี้ก็จะได้เป็นสมาชิกพรรค นอกจากนี้ เมื่อดาราได้พบกับพ่อของเชดด์ การสนทนาระหว่างคนทั้งสองทำให้ทราบว่า การใช้ชีวิตและการเคลื่อนไหวของนักศึกษาที่มาจากกลุ่มที่นิยมความคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ถูกกำหนดโดยที่ประชุมของพรรค ดังตัวอย่าง

“เรียนการปกครองอยู่ชั้นะ”

ท่านเริ่มสนทนาขึ้นก่อนฉันท์ผู้ใหญ่กับเด็ก “นับว่าเก่งเหมือนกัน ได้ข่าวว่าสาขานี้ผู้หญิงเรียนอยู่นับจำนวนได้ ทำไม่ถึงเลือกเรียนทางนี้ล่ะ”

“ใจชอบค่ะ”

คำตอบนั้นถูกเพียงครั้งเดียว แต่อีกกึ่งหนึ่งนั้นเพราะมดของที่ประชุมเห็นพ้องต้องกันว่า เธอควรได้รับการศึกษาในด้านนี้ เพื่อกลับไปทำงานเหมือนที่ตะวันถูกส่งมาก่อนหน้านั้น และนั่นก็หมายถึงหน้าที่อันได้รับมอบหมายเพื่อให้บรรลุความสำเร็จ⁵⁵

จากนั้น บทประพันธ์จึงเผยให้เห็นว่า ผู้ที่เข้ามา ‘ปลุกปั่น’ ชักนำให้นักศึกษาหันไปฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์คือชาวเวียดนามที่เข้ามาแฝงตัวในประเทศไทย ดังข้อความที่ว่า

“จุดที่เราจะไปอยู่ตรงนี้ หมู่บ้านเล็กๆ ประมาณสี่สิบครัวเรือน กันดารมากจริงๆ เด็กๆ ขาดการศึกษาและเป็น

⁵⁴ อาริตา.ดาวแดง, หน้า 32-33.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39.

โรคขาดอาหาร ผู้ใหญ่ราวๆ แปดสิบเปอร์เซ็นต์ไม่รู้หนังสือเลย ผมเลือกที่นั่นเพราะมีจุดประสงค์สามประการ หนึ่งเพื่อช่วยเหลือเพื่อนคนไทยด้วยกัน สอง เพื่อให้พวกนักศึกษาเราได้สำนึกว่ายังมีหน้าที่ผูกพันกับส่วนรวมอยู่ และข้อสุดท้ายผมมีเหตุผลเพียงว่าจะเข้าใกล้ดาราให้มากที่สุด จากหมู่บ้านนี้วกขึ้นไปทางเหนือราวๆ สามสี่ไมล์... นั่นแหละอะ...”

“หมู่บ้านเถื่อนของพวกญวนอพยพ”⁵⁶

ตัวอย่างที่ยกมานี้ยังนำเสนอว่าในหมู่นักศึกษาก็มีผู้ที่มีอุดมการณ์และเสียสละเพื่อส่วนรวมซึ่งเป็นผู้ที่รักชาติอย่างแท้จริง ในขณะที่นักศึกษาที่เข้ามาก่อนความวุ่นวายคือผู้นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ แม้ตัวละครนักศึกษาในนวนิยายเรื่องนี้จะไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 หรือ 6 ตุลาคม 2519 โดยตรง แต่ก็มีกรกล่าวถึงการทำกิจกรรมทางการเมืองของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาโดยโยงกับคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างที่ว่า

“ผมเองก็ปรับตัวไม่ทันกับสภาพปัจจุบัน ไม่ต้องดูอื่นไกล แต่ในรั้วมหาวิทยาลัยผม ยังมีคนบางกลุ่มพยายามใช้สถานที่ ใช้ชื่อสถาบัน ออกข่าวต่างๆ ชนิดที่คนส่วนใหญ่ในสถาบันไม่ได้เห็นด้วย บางทีก็ออกเป็นแถลงการณ์ จากศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา อ่างมติของส่วนรวม ทั้งที่แท้จริงมันเป็นมติของคนกลุ่มน้อย ความคิดเห็นของคนบางคน ภาพพจน์ของนิสิตนักศึกษาถูกบิดเบือนไปก็เพราะคนพวกนี้ อะไรไม่ร้ายเท่ากับบางคนพยายามจุดรั้งชื่อศูนย์ฯ เข้าไปพัวพันกับลัทธิบ้าง นั้น”

“ถ้าผมเดาไม่ผิด คุณกำลังแบ่งค่ายให้ตัวเองอยู่นะ”

“ครับ”

เขตต์ตอบรับ “เดี๋ยวนี้มีอยู่สามค่ายใหญ่ๆ ‘ขวาพิฆาตซ้าย’ ‘ค่ายพวกเป็นกลาง’ และค่าย ‘ซ้ายพิฆาตขวา’ ผมแบ่งตัวเองให้อยู่

⁵⁶ อาริตา ตาวแดง, หน้า 61-62.

ในค่ายแรกมานานแล้ว ผมมีเหตุผลของตัวเองและท่านลองคิดดูซิครับ ว่ามันเป็นได้หรือกับการที่ทุกคนจะมีสิทธิเสมอภาคกัน”⁵⁷

นอกจากนั้น บทสนทนาระหว่างเขตต์กับนายอำเภอในจังหวัดนครพนมที่นักศึกษาไปออกค่ายอาสาพัฒนา ได้แสดงให้เห็นการจัดตั้งขบวนการนักศึกษาจากฝ่ายลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างที่ว่า

“ได้แล้วละ ก็จากคำพูดของนายเซินนั่นเองเขากล่าวว่า ‘การดำเนินงานของขบวนการกองโจรจะไม่ประสบความสำเร็จถ้าไม่มีการเดินขบวน การโฆษณาชวนเชื่อ การสไตรค์เพื่อให้ประชาชนได้รู้ว่าหนทางเดียวที่จะกำจัดผู้นำลงได้คือ การต่อสู้ เห็นไหมอะวิธีการสามขั้นตอนนี้กำลังเป็นโรคระบาดในกรุงเทพฯ เรายังเอง การระดมผู้มีความสามารถในการโฆษณาชวนเชื่อออกมาปราศรัยตามสถานที่ต่างๆ ฝ่ายตรงข้ามได้คะแนนนิยมไปมากคนที่ไปร่วมชุมนุมก็มีสามพวกใหญ่ๆ คือพวกเห็นด้วย พวกอยากรู้อยากเห็น และพวกที่ไม่เห็นด้วย แต่ต้องการรู้ว่าอีกฝ่ายทำอะไรบ้าง ถ้าเราจะแก้ต้องแก้ตรงตัวคน พูดให้เขาเห็นความไม่สำคัญของคนบางกลุ่มนั้นให้ได้ เมื่อพลังนั้นถูกบั่นทอน คนพวกนั้นจะสลายตัวไปเอง...”

“สลายไปเป็นขุมกำลังในป่า”⁵⁸

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นชัดเจนว่ากิจกรรมทางการเมืองต่างๆ ที่นักศึกษากระทำเป็นการวางแผนไว้แล้วของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นการนำเสนอภาพของนักศึกษาในลักษณะเดียวกับวาทกรรมเกี่ยวกับนักศึกษาจากฝ่ายรัฐบาลในขณะนั้น

ส่วนในนวนิยายเรื่องอื่นๆ นั้น แม้บทประพันธ์จะไม่ได้เสนอภาพอย่างชัดเจนว่านักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองหลัง 14 ตุลาคม 2516 เป็นคอมมิวนิสต์หรือมีความโน้มเอียงที่จะเป็นคอมมิวนิสต์ แต่ก็ได้แสดงให้เห็นไว้อย่างชัดเจนว่า ในสายตาของประชาชนส่วนใหญ่ นักศึกษาในขบวนการนักศึกษาหลังพ.ศ.2516 นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่น นวนิยายเรื่อง พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม ที่นำเสนอภาพตัวแทนดังกล่าวผ่านบทสนทนาของกึ่งกับบุญชอบ ว่า

“เขาว่า ศูนย์กำลังเป็นคอมมิวนิสต์ ทำงานให้รัสเซีย...”

⁵⁷ อาริตา ดาวแดง, หน้า 103.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.

บุญชอบว่า ข้าฯ ก็ใจเต๋นแรง คิดตามประสาคนโง่ๆ อย่าง
ข้าฯ เป็นข้อกล่าวหาที่รุนแรง และไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นไปได้

ศุภชัย ทำงานเพื่อชาติและประชาชน การเป็นคอมมิวนิสต์
ข้าฯ ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร แต่การทำงานเพื่อชาติอื่น ข้าฯ รู้แน่ว่าเป็น
การกระทำของพวกขายชาติ ข้าฯ ไม่อยากเชื่อว่าพวกนิสิตนักศึกษา
ผู้มีอุดมการณ์ทั้งหลาย จะกล้าทำลายอุดมการณ์ของเขาด้วยการ
ขายชาติ ไม่น่าจะเป็นไปได้⁵⁹

จากบทประพันธ์ที่ยกมาได้นำเสนอภาพตัวแทนของนักศึกษาในด้านลบว่า
นักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์จากมุมมองของนักเรียนอาชีวะบางกลุ่มที่เริ่มก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาขัดขวาง
การดำเนินงานของนักศึกษา เนื่องมาจากการใส่ร้ายของกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามที่หวังแยก
กำลังของขบวนการนักศึกษาและขบวนการนักเรียนอาชีวะออกจากกัน ภาพตัวแทนในลักษณะ
เดียวกันยังปรากฏบทสนทนาของกิ่งและบุญชอบในอีกตอน ที่ว่า

“พวกเรากำลังแค้นพวกนักศึกษา...” บุญชอบ พูดต่อ

“ผู้ใหญ่ที่เข้ามาหนุนหลังพวกเรา มีส่วนยุยงว่าศุภชัย
ทอดทิ้งอาชีวะ เอาหน้าเอาตาคนเดียวสำหรับวีรกรรมสิบสี่ตุลา
ยิ่งกว่านั้นเงินบริจาคจากประชาชน พวกอาชีวะก็ไม่เคยได้แอม
เหมือนลูกเมียร้อย...พวกนั้นเอาไปผลาญกันจนเกือบหมดแล้ว...ถ้า
ไม่รวมตัวกันต่อต้านเมืองไทยก็จะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ พวกอาชีวะ
เอง ก็จะถูกพวกศุภชัย ปราบปรามจนหมด...พวกเราก็เลยฮึดกันใหญ่
ยังมีการเลี้ยงเหล้ายาปลาปิ้ง แจกเงินกันด้วย...กิ่งเอ๊ย มันเลยไปกัน
ใหญ่...”

ข้าฯ ฟังแล้ว รู้สึกปวดหนึบๆ จากหัวใจลงไปถึงเข้าข้าง
พิการ

ข้าวระหองระแหงระหว่างกลุ่มอาชีวะ กับ ศุภชัย ข้าฯ แว่ว
มานานพอสมควร แต่นึกไม่ถึงว่า จะมี “มือที่สาม” เข้ามาเกี่ยวข้อง
ด้วยการหว่านเงินและเลี้ยงดูปูเสื่อกันขนาดนี้

เราเฝ้าแต่เรียกร้องสามัคคีธรรมระหว่างคนไทยด้วยกัน แต่
แล้วกลับมี “ผู้ใหญ่หัวหงอก” เข้ามายุยงให้สามัคคีธรรมกลายเป็น
สามัคคีเภทเช่นนี้ ข้าฯ ไม่เข้าใจ พวกเขาทำกันเพื่ออะไร⁶⁰

⁵⁹ สันติ ชูธรรม. พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม. หน้า 169.

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 169-170.

หรือ

“เดิม กับชม มันโจนเข้าไปสุดตัว...” บุญชอบเล่าต่อ

“มันเชื่อมั่นว่า พวกกรรมการศูนย์เป็นคอมมิวนิสต์หลายคน
ทุกคนมุ่งทำลายชาติศาสนาไปจนถึงพระมหากษัตริย์...นักศึกษาที่
ถูกจับคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ก็ใกล้ชิดพวกศูนย์ถ้าศาลจำคุก
มันก็ชัดว่าเป็นพวกคอมฯ แน่...”⁶¹

จากบทประพันธ์ที่ยกมา ภาพตัวแทนของนักศึกษาที่นำเสนอผ่านบทสนทนา
ของกิ่งและบุญชอบ แสดงให้เห็นว่านักศึกษาไม่ให้ความสำคัญและรักษาแนวร่วมของขบวนการ
การต่อสู้ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่ผ่านมาอย่างกลุ่มนักเรียนอาชีวะทำให้เกิดความ
แตกแยกระหว่างนักศึกษาและนักเรียนอาชีวะในลักษณะที่ขบวนการนักศึกษาเป็นฝ่ายได้รับการ
ยกย่อง ในขณะที่กลุ่มนักเรียนอาชีวะที่มักเป็นผู้ออกหน้าในการปะทะหรือ ประกอบกับการใส่
ร้ายจากผู้หวังผลประโยชน์ทางการเมืองว่านักศึกษาจะทำลายชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์
ตลอดจนกลุ่มนักเรียนอาชีวะด้วย ผู้ใหญ่ที่หวังผลประโยชน์ทางการเมืองจึงเข้ามาให้เงินและ
เลี้ยงดูนักเรียนอาชีวะเพื่อให้ออกมาต่อต้านการทำกิจกรรมของนักศึกษา

หรือในนวนิยายเรื่อง ผู้เป็นที่รักนิรันดร์ เสนอให้เห็นว่าการออกค่ายอาสา
พัฒนาชนบทของนักศึกษาที่กระทำมาตั้งแต่ช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นั้น หลังพ.ศ.
2516 กิจกรรมนี้เริ่มถูกตั้งคำถามในสายตาของชนชั้นกลางว่า เป็นการออกไปปลุกระดมหรือทำ
ให้นักศึกษาหันไปนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังตัวอย่างจากตอนที่ขุนนางสนทนากับพิชชา หลัง
จากพิชชาได้ไปออกค่ายอาสาพัฒนาชนบทมา ที่ว่า

ขุนนางเป็นลูกนายทหาร หล่อนหมั่นใส่พิชชามากที่สมัคร
ไปกับเขาคราวนี้ แต่ก็ซักถามอย่างสนุก หล่อนมีความเห็นอย่าง
เดียวกับบิดาของพิชชา

“ดำนาระวะ นั้นแหละ แกร็บทฤษฎีบทหนึ่งของลัทธิ
คอมมิวนิสต์เข้าแล้วละ ไอ้พิช เอ๊ย...”

“แหม...แกพูดเหมือนพ่อฉันเป๊ะเลย แต่ฉันไม่คิดว่าใครจะมา
กล่อมฉันให้เป็นคอมมิวนิสต์ได้ง่ายๆ หรือ”⁶²

จนกระทั่ง ประชาชนที่เคยมองว่านักศึกษาเป็นวีรชน เริ่มมองว่า นักศึกษาส่วน
ใหญ่ที่ออกมาทำกิจกรรมนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นคอมมิวนิสต์ ดังตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง
ผู้เป็นที่รักนิรันดร์ ตอนที่บรรยายถึงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เมื่อกล้า แก่นสี่ลูกเสียชีวิต

⁶¹ สันติ ชูธรรม. พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม, หน้า 170.

⁶² สี่ฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์, หน้า 122.

และอนันท์ นิรันดร์เดินทางไปเยี่ยมลุงทอง ทำให้ได้พบว่าหลายคนมองนักศึกษาเปลี่ยนไป จากความชื่นชมกลายเป็นการมองว่านักศึกษาเป็นพวกที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังตัวอย่างที่ว่า

แต่ก็มีบางเสียง...

“สมน้ำหน้ามันแล้ว มันเป็นพวกไอ้คอมฯ พวกซ้าย อยู่ไปก็
หนักแผ่นดิน...”

และบางเสียงที่พอจะรู้จัก พุดกับเขาด้วยสัมผัสเสียงหวังดี

“กลับบ้านไปหาพ่อหาแม่เถอะคุณ มามั่วกับไอ้กล้าเสียนาน
เขาว່ามันเป็นคอมฯ เเคราะห์ดีนะที่คุณไม่อยู่”⁶³

หรือแม้แต่เพื่อนนักศึกษาด้วยกันเอง ก็ยังมองว่านักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรม
ทางการเมืองเป็นพวกหัวเอียงซ้ายและเป็นคอมมิวนิสต์ ดังตัวอย่างจากบทสนทนาระหว่าง
ศานติและพิน บางพุด ในนวนิยายเรื่อง ด้วยรักแห่งอุดมการณ์ ที่กล่าวว่า

“เขาก็ทำอยู่แล้ว นายนี้มันหัวเอียง อย่าพูดมากเลยวะ กวน
โมโห” ศานติจุนเจียวขึ้นมางายๆ พินยิ้มๆ ค่อยคลายโมโห อารมณ์
ศานติหย่อนคลายลง พินขยับตัวขึ้นนั่งบนขอบหน้าต่าง หันหน้าเข้า
มาในห้อง

“นายจะคิดอย่างไรก็แล้วแต่ศาน ระยะนี้ไปนอนที่อื่นก่อนจะ
ปลอดภัยกว่า อาจมีอันตราย ไม่ใช่เราตื่น แต่กันไว้ก่อนดีกว่า ถ้าไม่
ไปนอนที่อื่นโกรธกันแน่ โกรธแน่ๆ โกรธจนลูกบวชเลยละวะ”

ศานติปล่อยก้ากออกมา

“ไอ้คอมมิวนิสต์บ้า น้ำหน้าอย่างนายมีลูกจะให้บวชด้วยหรือ
วะ?”

“เออ” เขาตอบหน้าตาย

“ขออีกอย่าง นายบวชด้วยได้ไหม?”

“ได้ ขอแต่นายไปนอนที่อื่นก่อน” เขาหลับปากส่งเดช ขออย่าง
เดียวให้เพื่อนทำตามคำขอร้อง⁶⁴

จากบทประพันธ์ที่ยกมาเป็นตัวอย่างจะพบว่า ในกลุ่มของนักศึกษาด้วยกัน ก็
ยังเห็นว่านักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองนั้น มีความคิดหรือนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์

นอกจากนี้ มีนวนิยายบางเรื่องที่แม้จะไม่ได้เสนอภาพตัวแทนของนักศึกษาว่า

⁶³ สี่ฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์, หน้า 151.

⁶⁴ วัฒน์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์, หน้า 208-209.

เป็นคอมมิวนิสต์โดยตรง แต่ก็จะเสนอภาพว่านักศึกษาที่มีความโน้มเอียงไปสู่การนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยแสดงพฤติกรรมในลักษณะที่เรียกว่า “หัวรุนแรง” คือ นิยมการเปลี่ยนแปลงอย่างหักเหโดยไม่ยอมประนีประนอมใดๆ ทำให้ยากจะเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย นวนิยายที่เสนอภาพลักษณะนี้อย่างชัดเจนคือเรื่อง เทียนส่องแสง ซึ่งเสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับนักศึกษาว่า ในระหว่างช่วงที่สถานการณ์ทางการเมืองของไทยกำลังวุ่นวาย ผู้ใหญ่ต้องคอยเป็นผู้นำทางให้นักศึกษาเดินทางที่ถูกต้อง เพราะนักศึกษายังเป็นเด็ก ยังด้อยทั้งวัยวุฒิ คุณวุฒิ ประสบการณ์ ระเบียบวินัย และเชื่อชาวต่างชาติมากกว่าเชื่อคนไทยด้วยกัน คำวิจารณ์นักศึกษารุ่นทอแสงซึ่งแสดงให้เห็นภาพนักศึกษาในฐานะบุคคล “หัวรุนแรง” ซึ่งทำให้สังคมไม่ยอมรับ ได้แก่

“สังคมไทยเราไม่เคยมีครั้งใดที่คนที่มีวัยวุฒิอ่อนที่สุดเป็นตัวบงการหรือวางนโยบายให้ทุกคนในสังคมต้องทำตาม เท่าที่ผ่านมาเรามีการปรึกษาหารือระหว่างคนต่างวัยกัน เพราะฉะนั้น มาตอนนี้เธอจะมาถึงต้นว่าคนรุ่นเธอจะต้องชี้้นำให้ทุกคนเชื่อฟังทำตามทุกอย่างนั้น เป็นไปไม่ได้ ในเมื่อมันผิดเอกลักษณ์ของสังคมแบบเรา โดยเฉพาะถ้าผู้ชี้ นำอย่างเธอไม่มีอะไรให้คนเขาเลื่อมใส พวกเธอยังมีความรู้ไม่เพียงพอในสายตาของคนที่เขาโตกว่า พวกเธอยังขาดประสบการณ์ ขาดระเบียบวินัย พอมาบวกกับความหยิ่งผยอง การดูถูกความคิดของคนอื่น และยิ่งผนวกกับการที่เธอทำตัวเป็นสาวกวีรบุรุษต่างชาติที่เราไม่เคยรู้จักไม่เคยเลื่อมใส หรืออย่างดีก็เคยได้ยินแต่กิตติศัพท์ในทางที่ป่าเถื่อนโหดร้าย สนทิส เธอลองตรึกตรองดูว่าใครเขาจะยอมให้เธอเป็นผู้ชี้ นำเขา จริงอยู่ เธอพูดว่าคนพวกนี้มีผลประโยชน์ที่จะต้องปกปักรักษา แต่ที่คิดว่าเขายินดียอมเสียผลประโยชน์ ถ้าผลที่ได้รับตอบแทนก็คือความอยู่รอดของประเทศชาติและของตัวเขาร่วมกัน แต่นี่วิธีการชี้ นำของเธอไม่บ่งบอกว่าเธอจะนำไปทางไหน มันดูคล้ายกับจะพาเขารุกเข้าพงไปอย่างนั้นแหละ ใครที่ไหนเขาจะมายินดีเสียผลประโยชน์แล้วไม่ได้อะไรตอบแทนเช่นนี้เล่า”⁶⁵

บทประพันธ์ตอนนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า นักศึกษาจะเป็นคนที่ทำให้

⁶⁵ ดวงใจ.เทียนส่องแสง, หน้า 273-274.

ประเทศชาติไปไม่รอดเพราะความเป็น "หัวรุนแรง" นี้ การนำเสนอว่านักศึกษาเป็นผู้ที่มีหัวรุนแรงอันมีนัยถึงการเป็นผู้นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ ยังปรากฏอย่างชัดเจนในเรื่อง ทับถวิล ในการบรรยายถึงเหตุการณ์ผ่านความคิดของบุณทริกาที่ว่า

ส่วนเการพนั้น เป็นคนหัวรุนแรง และก้าวไกลไปกว่าเธอ เขามองทุกสิ่งในมุมเดียว และเป็นมุมตรง เขาเข้าร่วมขบวนการอะไรอย่างหนึ่ง ซึ่งบุณทริกาไม่รู้แน่ชัดนัก แต่เจตนาก็คือเขามีความรัก และหวังใยประเทศชาติรุนแรงมาก⁶⁶

ข) นักศึกษาเป็นผู้ก่อความวุ่นวายในสังคม

ภาพตัวแทนด้านลบของนักศึกษาอีกภาพหนึ่งที่ปรากฏเป็นจำนวนมาก คือ นักศึกษาเป็นผู้ก่อความวุ่นวายในสังคมไทย ดังตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่อง ผู้เป็นที่รักนิรันดร์ ซึ่งนำเสนอผ่านความคิดของอนินทร์ พี่ชายของอนันท์ซึ่งเป็นนักเรียนนอก ในตอนที่ว่า

อนินทร์กล่าวอย่างครุ่นคิด นึกถึงเด็กหนุ่มสาวในอเมริกา มหาวิทยาลัยที่เขาเรียน ที่ไหนๆ ก็มีเด็กหนุ่มเด็กสาวอยู่สองประเภทด้วยกันทั้งนั้น ประเภทยุ่งกับปัญหา และประเภทเอาแต่สนุก หรือเอาแต่เรียน

ปกครองง่ายที่สุดก็คือประเภทเอาแต่สนุก

ประเภทเอาแต่เรียน มักเห็นแก่ตัวอย่างว้ายร้ายตราบจนโต

เป็นผู้ใหญ่

ประเภทยุ่งกับปัญหา ทำให้ยุ่งยากในปัจจุบัน⁶⁷

ตัวอย่างที่ยกมา ได้นำเสนอว่านักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองและสังคมเป็นพวกที่ยุ่งกับปัญหา และก่อความวุ่นวายให้เกิดขึ้นในสังคมขณะนั้น หรือในตอนที่หนึ่งของนวนิยายเรื่อง เทียนส่องแสง จากบทสนทนาของสนธิศกับพ่อ ในเหตุการณ์ที่สนธิศกลับบ้านไปพบความจริงว่าชาวบ้านที่สนธิศและนักศึกษาอ้างว่าต่อสู้เพื่อพวกเขา นั้นไม่มีความคิดใน

⁶⁶ ศติพงศ์ ประไพ. ทับถวิล, (เล่ม 2), หน้า 260.

⁶⁷ สี่ฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์, หน้า 291-292.

แนวทางเดียวกับนักศึกษาและชาวบ้านยังมองว่านักศึกษาเป็นผู้ก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง โดยเฉพาะหลังจากผ่านเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 มาไม่นาน

“เอ๊ะ พ่อจำ ใครกันที่ผลาญชาติ”

“เหอะน่า เอ็งละก็ ไอ้ที่พวกเอ็งทำวุ่นๆ กันนะ ไม่ผลาญก็เหมือนผลาญ อย่างเอ็งมันลูกชวานามันยิ่งจะต้องเจียมตัวเข้าไว้ ไปไหนๆ คนเขาก็หัวเราะว่าบ้านนอกอยู่แล้ว หนอยถ้าเอ็งยังเสือกกริ เป็นคอมมูนิดอีก ตะนี้จะเอาหน้าไว้ที่ไหนวะ อายุเขาตายห่า.... เขาจะหาว่าพ่อแม่ไม่รู้จักรบมสั่งสอน”⁶⁸

จากบทประพันธ์ที่ยกมา ได้นำเสนอว่า ภาพนักศึกษาในสายตาของชาวบ้านต่างจังหวัดหรือประชาชนที่เคยเป็นวีรชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เปลี่ยนไปเป็นผู้ที่ก่อความวุ่นวายให้เกิดขึ้นในสังคม จากความชื่นชมต่อนักศึกษากลายเป็นการเห็นว่านักศึกษาเป็นตัวก่อวุ่นเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะเมื่อเข้าใกล้เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ดังตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง แต่ความรักอันงดงาม ในตอนหนึ่งที่บรรยายผ่านความคิดของนิภา นักศึกษาที่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้กลายเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย ในตอนที่ว่า

นิภาพูด ฟังน่าหดหู่ แต่มันก็เป็นความจริง เตี้ยวันนี้เสียงปรบมือชื่นชมจางหายไปแล้ว มันถูกเสียงโห่โไล่ซึ่งมีท่าจะดังขึ้นเรื่อยๆ กลบไปที่ละน้อยๆ เมื่อก่อนใครก็ตามหานักศึกษาเดี๋ยวนี้มีแต่เสียงต่อว่าต่อขาน หาว่าเป็นตัวยุ่งตัวก่อวุ่น⁶⁹

นอกจากนี้ ภาพของนักศึกษาในสายตาของชนชั้นกลาง ได้รับการนิยามว่าเป็นพวกก่อวุ่นบ้านเมือง ดังตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง ลมที่เปลี่ยนทาง ตอนที่ภิรมยาสันทนาทักกับไพเศษบิดาของเธอ โดยไพเศษมองนักศึกษาเป็นพวกก่อวุ่น ก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง

“เอาอีกแล้วละมัง เหมียวจะมาตะเภาล่ำเดียวกับไอ้พวกเด็กเปรตที่กำลังกวนเมืองอยู่เวลานี้กระมัง...” คุณไพเศษชักมีน้ำเสียงหงุดหงิด “สงสัยจะยียวนกับแม่เราเข้าแล้วซี มีหน้าทำท่าจะกรีดให้ได้”⁷⁰

⁶⁸ ดวงใจ เทียนส่องแสง, หน้า 459.

⁶⁹ วิสา คัญทัพ, แต่ความรักอันงดงาม, หน้า 313.

⁷⁰ กฤษณา อโศกสิน, ลมที่เปลี่ยนทาง, หน้า 140.

บทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้นได้นำเสนอภาพนักศึกษาในสายตาของชนชั้นกลางว่าเป็นเด็กที่ออกมาสร้างความวุ่นวายให้กับบ้านเมือง และยังให้นัยถึงนักศึกษามีลักษณะของการไม่เชื่อฟังบิดามารดาอีกด้วย

แม้ว่าภาพตัวแทนด้านลบของนักศึกษาในสังคมไทยส่วนหนึ่งอาจจะมาจากการใส่ร้ายของผู้มีอำนาจ แต่ส่วนหนึ่งก็มาจากตัวนักศึกษาเอง ที่ละเลยจะทำความเข้าใจ ไม่แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่างกับผู้คนในสังคม เห็นได้จากตัวอย่างบทสนทนาระหว่างกลุ่มนักศึกษาที่ทำกิจกรรมซึ่งวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของนักศึกษาด้วยกัน ในตอนหนึ่งของนวนิยายเรื่อง แต่ความรักอันงดงาม ที่ว่า

“แต่บางอย่าง นักศึกษาก็ทำเกินกว่าเหตุเหมือนกัน” ดนัย
แย้ง

“เป็นต้นว่า...?” นิภาถามทันที

“ใครไม่เห็นด้วยกับตัวเองก็ฟาดฟันเขาหมด ตีตราว่าเขาเป็น โน่นเป็นนี่สารพัด อย่างผมก็เคยถูกว่าเป็นนายทุน เดี่ยวนี้ได้การได้งานดีทำแล้วก็เลยลืมการต่อสู้”

“ก็เลยร้อนตัว” นิภาแทรก

“ไม่ได้ร้อน เขาว่าผมโดยตรงเลยละ”

“แล้วมันจริงหรือเปล่า ถ้าไม่จริงก็ไม่เห็นจะน่าตกอกตกใจอะไร”

“ผมไม่ตกใจอะไรหรอก เพียงแต่คิดว่าการทำอย่างนี้มีแต่ทำให้คนถอย บางคนที่ไม่พอใจเอามากๆ ก็อาจจะทำตัวเป็นอริต่อกันไปเลย”

“ดีให้เขาเป็นอริไป คนที่ตั้งใจจะเป็นอริอยู่แล้วทำยังไงเขาก็ไม่ยอมมาเป็นมิตรหรอก ที่दनัยพูดนะมันไม่ใช่ต้นเหตุ ต้นเหตุที่ทำให้นักศึกษาถูกมองติดลบอยู่ทุกวันนี้มันมาจากการใส่ร้ายป้ายสีอย่าง

เป็นขบวนการของคนที่ไม่หวังดีต่อนักศึกษา ก่อนอื่นเราต้องเข้าใจ
จุดนี้ให้ได้ก่อน”⁷¹

นอกจากนี้ ภาพตัวแทนด้านลบของนักศึกษายังนำเสนอผ่านการออกมาทำ
กิจกรรมของนักศึกษาซึ่งเป็นการไปก้าวก่ายสิทธิและหน้าที่ของคนอื่นๆ ในสังคม ทำให้
นักศึกษาถูกมองว่าใช้เสรีภาพเกินขอบเขต ทำให้บ้านเมืองวุ่นวาย ตามที่ปรากฏในนวนิยาย
เรื่อง ลมที่เปลี่ยนทาง ในตอนที่ปอนและอำนาจสนทนากันว่า

“...วิธีการ ผมเชื่อว่าไม่มีใครรังเกียจความเปลี่ยนแปลงที่ทำให้
ให้ทุกอย่างดีขึ้น ถ้าได้ทำอย่างนุ่มนวล... ผู้ใหญ่เขาก็อยากเห็นเด็ก
เพียบพร้อมด้วยคุณภาพเหมือนกัน แต่ที่นี้ที่ทุกอย่างมันดูสับสนไปก็
เพราะไม่มีใครรู้หน้าที่ของตัวเองว่าต้องทำอะไรมั่ง จริงไหม คุณ”

อำนาจพยักหน้า

“จริงอะ” เขาตอบพลางตริตrong “อันนี้ผมว่าจริง”

เขานึกถึงความมอลหม่านต่างๆ ทุกวันทุกวันคนใช้เสรีภาพเกิน
ขอบเขตกันมากขึ้น และหลายต่อหลายครั้ง มันก้าวก่ายไปถึงสิทธิ
และหน้าที่ของผู้อื่น...เมื่อเกิดผลเสียขึ้นแล้ว ก็ได้แต่แปลกใจว่า
ทำไมมันจึงเสีย”

อำนาจได้ยินเสียงปอนถอนหายใจเบาๆ

“มันเหนื่อยเหมือนกันใช้ใหม่สำหรับชุมชนที่ไม่มีระเบียบ”⁷²

นอกจากนั้น ยังมีการนำเสนอภาพด้านลบของนักศึกษาว่าเป็นผู้ก่อความ
วุ่นวายในบ้านเมืองเนื่องมาจากเมื่อนักศึกษาไปถึงหลักชัยหรือประสบความสำเร็จในการ
เรียกร้องแล้วกลับไม่ยอมหยุด และออกมาเคลื่อนไหวสร้างความเดือดร้อนลำบากใจให้กับคนใน
สังคมอยู่ต่อไป ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ทับถวิล ผ่านบทสนทนาของตัดเอื้องกับบุณฑริกา
ในตอนหนึ่งว่า

⁷¹ วิสา คัญทัพ. แต่ความรักอันงดงาม, หน้า 314-315.

⁷² กฤษณา อโศกสิน. ลมที่เปลี่ยนทาง, หน้า 449-451.

ตัดเอียงท้วงว่า

“รู้ไหม เวลานี้ประชาชนกำลังเอือม ว่านักเรียนนิสิต นักศึกษา จะใช้พลังในทางที่ผิด เขาว่าวิ่งมาถึงหลักชัยแล้วยังไม่หยุด ยังวิ่งวนไปอีก น่ารำคาญ”⁷³

การที่นักศึกษามีภาพของการเป็นผู้สร้างความวุ่นวาย หรือเคลื่อนไหวจน ก่อให้เกิดความลำบากใจแก่ผู้คนในสังคม ปรากฏแม้แต่ในสายตาของผู้ร่วมขบวนการนักศึกษา ด้วยกัน โดยเฉพาะเมื่อผนวกกับการสร้างข่าวลือของกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้าม ภาพด้านลบนี้ ยิ่งเห็นได้ชัดเจนขึ้น ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง พ่อข้าฯ เฟ็งจะยืม ในการบรรยายผ่าน ความคิดของกึ่งในหลายตอนว่า

ทำไม่ข้าฯ จะไม่รู้สีก หลังกรณี พลับพลาไชย เป็นต้นมา ศูนย์นิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรนำของพวกเรา เริ่มถูกโจมตี ภาพพจน์เริ่มจะพร่ามัว ซ้ำกรณี บ้านนาทรายเข้าอีก แม้พวกเราเป็น ต่อในด้านหลักฐานมั่นคง แต่บรรดาสมุนทรราชผู้เป็นโครงสร้างเก่าก็ ประกาศอิทธิอำนาจของพวกมันออกมาจนกระทั่งกรณีดังกล่าว เจียบ หายเข้ากลีบเมฆไป⁷⁴

หรือ

ระยะนี้ เท่าที่ข้าฯ สังเกตดู ศูนย์นิสิตนักศึกษาถูกโจมตีผิด สังเกตจากหนังสือพิมพ์บางฉบับ บางครั้ง ข้าฯ ไปนั่งร้านกาแฟเจ๊ก ซองปากซอย พวกข้าราชการนิทว่าร้ายพวกนิสิตนักศึกษาให้เข้าหู หาวว่าจะครองเมืองบ้าง ละ ยุ่งไปเสียทุกเรื่องบ้าง ละ แม้แต่ลุงคงพ่อ ของตุ๊กเองก็เถอะไม่เคยพูดถึงนิสิตนักศึกษาในแง่ดีเลย⁷⁵

หรือ

ระยะหลังๆ ข้าฯ รับว่า ข้าฯ เองก็หมั่นไล่พวกนิสิตนักศึกษา ไม่น้อยเหมือนกัน ที่ชอบเอาปัญหาต่างๆ เข้ามาดำเนินการต่อต้าน รัฐบาล แม้แต่ปัญหาที่ไม่สำคัญอะไรนัก และการเคลื่อนไหว ดำเนินการเพื่อความเป็นธรรมของสังคม หรือ เพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพของประชาชนผู้ยากจน นิสิตนักศึกษาก็ทำไปเพื่อความ

⁷³ ศติพงษ์ ประไพ. ทัพบกวิไล, หน้า 306.

⁷⁴ สันติ ชูธรรม. พ่อข้าฯ เฟ็งจะยืม, หน้า 145-146.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 158-159.

เด่นดัง มากกว่าจะคำนึงถึงความร่วมมือร่วมใจกับกลุ่มนักเรียน อาชีวะเช่นครั้งก่อนๆ อาชีวะกำลังกลายเป็นกลุ่มพลังที่ถูกทอดทิ้ง หรือ ถูกกันให้ถอยห่างออกไปทุกที จนหลายคนเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ

เหตุนี้เอง กลุ่มอาชีวะบางกลุ่มจึงเปลี่ยนแปลง “จุดยืน” หันหลังให้นิสิตนักศึกษาที่เคยกอดคอร่วมตายกันมากก็พอดีกับ “ผู้ใหญ่” ที่ไม่เป็น “ผู้ใหญ่” จริง ต้องการรักษาประโยชน์ทางการเมืองของพวกเขาเอาไว้ ยื่นมือเข้ามาหว่านล้อมด้วยวาจา, สินจ้าง และ แนวความคิดทางการเมืองในแนวทางตรงข้ามกับประชาชน กลุ่มอาชีวะเหล่านั้น จึงตกเป็นเครื่องมือของนักฉวยโอกาสทางการเมือง ไปอย่างง่ายดาย

ข้าฯ กำลังคิดอยู่ว่า ใครทำอะไร ทำไปเกิด แต่เติม กับชม เพื่อนตายของข้าฯ ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเขา ข้าฯ ไม่ต้องการเห็นเพื่อนของข้าฯ ผู้ผ่านการต่อสู้เมื่อ “14 ตุลา 16” มากับข้าฯ สลัดอุดมการณ์ทิ้งไปเป็น “มือปืนรับจ้าง” ข้าฯ ถือว่ามันไร้เกียรติอย่างน่าอัปยศอดสู⁷⁶

จากตัวอย่างบทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น จะเห็นว่า นักศึกษาเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาเกือบทุกปัญหาและนำมาต่อต้านรัฐบาล ซึ่งทำให้ไม่มีสาระสำคัญเพียงพอที่จะดึงมวลชนได้ ประกอบกับการเคลื่อนไหวของนักศึกษาในบางกรณีเป็นไปเพื่อความเด่นดังมากกว่าจะคิดถึงความร่วมมือร่วมใจของกลุ่มพลังที่เคยร่วมมือกันเหมือนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นในขบวนการนักศึกษา และไม่สามารถดึงมวลชนมาเป็นฝ่ายสนับสนุนได้

สำหรับเหตุการณ์การชุมนุมของนักศึกษายังได้รับการนำเสนอว่าเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นในสังคม ในตอนหนึ่งนวนิยายเรื่อง ผู้เป็นที่รักนิรันดร์ ที่ว่า

“คนที่ใช้ของต่างชาติเป็นคนไม่รักชาติ บ้านเมืองเรา เศรษฐกิจจะแย่อยู่แล้วครับ เลิกเสียที่เถอะครับ ลิปสติกแท่งละร้อย น้ำหอมขวดละร้อยละพัน เดียวนี้เราเป็นข้าเขาทางเศรษฐกิจแล้ว อีกหน่อยเกิด...”

ผู้หญิงปิดกระจกบ่นออกมาว่า

⁷⁶ สันติ ชุธรรม. พ่อข้าฯ เฝิงจะยืม, หน้า 175.

“เด็กพวกนี้ซึกจะเอาใหญ่ ตัวมีสิทธิอะไรไปเที่ยวห้ามเที่ยว
 ต่ำว่าเขา มันออกจะมากไป”⁷⁷

จากตัวอย่างที่ยกมา แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาในสายตาของชนชั้นกลาง ได้เข้าไปก้าวท้าวสิทธิและเสรีภาพของกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม การที่นักศึกษาทำเช่นนั้นยังเป็นการสลายการสนับสนุนของมวลชนที่เคยชื่นชมนักศึกษาในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ลงไปมากขึ้น ภาพตัวแทนของนักศึกษาในสายตาของประชาชนชนชั้นกลางจึงปรากฏในแง่ลบมากขึ้น

ก) นักศึกษาไม่ได้มีอุดมการณ์การเสียสละเพื่อมวลชนอย่างแท้จริง

ภาพตัวแทนด้านลบของขบวนการนักศึกษาที่ปรากฏมากอีกลักษณะหนึ่ง คือ นักศึกษาไม่ได้มีอุดมการณ์การเสียสละเพื่อมวลชนอย่างแท้จริง นวนิยายที่เสนอภาพนี้อย่างเด่นชัดคือ นวนิยายเรื่องผู้เป็นที่รักนิรันดร์ ผู้ประพันธ์สร้างความขัดแย้งหลักในเรื่องให้เป็นการที่คนไม่เชื่อว่านักศึกษาจะมีอุดมการณ์เสียสละเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง รวมทั้งส่วนหนึ่งตั้งใจขัดขวางการดำเนินงานของขบวนการนักศึกษา จึงทำให้ประชาชนเปลี่ยนจากชื่นชมเป็นเกลียดชังนักศึกษา จนทำให้การต่อสู้ของนักศึกษาหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ประสบความล้มเหลว โดยอนันต์ นิรันดร์ ตัวละครเอกถูกตั้งคำถามต่อการกระทำมาตลอดเรื่องว่า เขามีอุดมการณ์ที่มั่นคง หรือเป็นเพียงความเสียใจที่เพื่อนรักอย่าง กล้า แก่นสีสุก ต้องมาเสียชีวิตไปในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เพราะกล้าเป็นคนที่เปิดโลกทัศน์ของอนันต์ให้กว้างขวางขึ้น ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าคนในสังคมไม่เชื่อมั่นในอุดมการณ์การเสียสละเพื่อส่วนรวมของนักศึกษา ปรากฏในตอนหนึ่งว่า

“ถามจริงๆ เอะ คุณสู้กับเขาด้วยเรอะเปล่า”

“สู้...”

“สู้เพื่อความเป็นธรรม ต่อต้านกับความไม่ถูกไม่ควรอะไร
 ทำนองนั้น อย่างที่กล้ามันพาล่ามบ่่อย...”

“ครับ ผมคิดว่าผมกำลังสู้...”

“เพราะอะไร...เพราะเอาอย่างไอกล้า เพราะเป็นเพื่อนรักกับ
 มัน หรือเพราะกำลังเป็นแฟนชั๊นของนักเรียนมหาวิทยาลัย”

“ผมไม่ชอบคำถามสุดท้ายของลุงคงเลย...จริงๆ นะครับ”

ลุงคงหัวเราะเสียง ฮ่า ฮ่า ตามเคย

⁷⁷ สี่ฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์. หน้า 56.

“ไม่ชอบก็ซอร์...ที่ลุ่มถามนะไม่ใช่เพราะอะไรหรอก เพราะเห็นว่าคุณไม่เหมือนกล้า ไม่เหมือนใครๆ อีกหลายคน คุณอยู่ในฐานะสุขสบาย อะไรๆ ก็ดีทั้งนั้น พ่อแม่ก็รวย จะอุ้มจะชูคุณยังงี้ก็ได้ ก็เลยอยากรู้ความรู้สึกของคุณ มันก็เท่านั้นเอง”

“สมัยโน้น ตอนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก็มีผู้ลากมาเกดดี ของสมัยนั้นร่วมด้วยหลายคนไม่ใช่เรอะครับลุงคง...ผมควรจะบอกลุงว่ายังไงดี...คำว่า อุดมคติ หรืออุดมการณ์ ลุงพอจะทงฟังไหวไหมครับ”

“มันเก่าจ้ะ คำนี้”

เสียงของลุงคงชักจะอ้อแอ้ขึ้น⁷⁸

บทประพันธ์ที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า คนไม่เชื่อว่านักศึกษาจะมีอุดมการณ์อย่างแท้จริง ส่วนหนึ่งเป็นการตั้งคำถามจากสังคมที่ไม่เชื่อมั่นว่า นักศึกษาจะมีอุดมการณ์การเสียสละเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง ในตอนที่ว่า

สุชาดา มีความรู้สึกว่าหนุ่มน้อยผู้นี้่ออกจะมีความคิดความอ่านเฟื่องตามยุคสมัยเมื่อสองสามปีก่อนโดยไม่รู้จักหยุด ทั้งๆ ที่ส่วนมากเขาหยุดกันแล้ว...

หยุดคิด...หยุดหาความยุติธรรมบ้าง บอจ จนปั่นป่วนกันไปหมด...นี่เป็นความรู้สึกของสุชาดาและผู้คนแบบสุชาดาอีกเป็นจำนวนมาก...

เขาหยุดคิด หยุด 'แสวงหา' กันแล้ว จะเอาอะไรกันนักหนา ทุกคนก็ดูสบายดีสมกับอัตภาพเท่าที่เห็นๆ สู้สนุกสนานกันไปวันๆ ใช้ชีวิตเรื่อยๆ เฉื่อยๆ เท่าที่เห็นๆ อีกเหมือนกัน ก็ไม่เห็นมีใครเดือดร้อนอะไร

ทั้งๆ ที่เป็นผู้ใหญ่อย่างค่อนข้างสมัยใหม่แล้ว สุชาดาก็ยังอดขวาง อนันท์ นิรันดร์ไม่ได้

แล้วก็ลงความเห็นว่าจะจริงอย่างที่ลูกสาวเคยคุยให้ฟังบ่อยๆ...

⁷⁸ สี่ฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์. หน้า 135-136.

เพราะความเจ็บแค้นแทนเพื่อนที่ตายไป

เพราะความรู้สึกที่ว่า ‘ฝ่าย’ ดนเป็นฝ่ายแพ้ ทำให้ไม่ยอม
หยุดโดยง่ายเหมือนคนอื่นๆ เขา...⁷⁹

นอกจากนี้บทประพันธ์ยังแสดงให้เห็นถึงภาพตัวแทนของนักศึกษาที่มีความ
สับสนตามสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น โดยถ่ายทอดผ่านมุมมองของลุงคอง ลุงของกล้า
แก่นสีสุก ในตอนหนึ่งว่า

อนันท์เคยถามว่า

“ทำไมลุงคองถึงไม่ยอมมีลูก”

ลุงคองตอบว่า

“กลัวเลี้ยงให้ได้ดีไม่ได้วะ ยิ่งเดี๋ยวนี้เห็นเด็กๆ รุ่นพวกคุณ
แล้ว ยิ่งดีใจที่ไม่ยอมมีลูก”

“ทำไมล่ะครับลุง เพราะเด็กเลวหรือยังงั้น”

“เฮ้ย! ลุงไม่เคยโทษเด็ก ถ้ามันจะเลวก็เพราะผู้ใหญ่หัวหงอก
นั่นแหละ ทำตัวอย่างไม่ดีไว้ให้มันเอาอย่าง”

“แล้วทำไมลุงดีใจ”

“กลัวมันโตขึ้นอย่างสับสนเหมือนพวกคุณนะซี!... สับสน...
สับสน...”

เสียงดอนท้ายซึกจะสั้นลง

“หรือ... หรือ... ไม่รู้จะเอาอย่างผู้ใหญ่คนไหนดีวะ...”⁸⁰

บทประพันธ์ที่ยกมาแสดงให้เห็นถึงความสับสนทางความคิดที่เกิดขึ้นใน
สังคมไทยขณะนั้น โดยเฉพาะความสับสนที่เกิดมาจากผู้ใหญ่ในสังคมมีความคิดแตกแยกเป็น
ชาย-ขวา จนทำให้เด็กไม่รู้ว่าจะเลือกเดินตามแนวคิดแบบไหน นอกจากนี้บทประพันธ์ยังแสดง
ให้เห็นว่า สิ่งที่ทำให้ออนันท์สนใจปัญหาของมวลชนถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่มีความเชื่อ เพราะเป็น
เรื่องของอุดมการณ์ที่ไม่มีใครเชื่อว่าจะมีความมั่นคงไปได้ ลุงคองเป็นตัวแทนของคนทั่วไปที่มอง
อย่างตั้งคำถามว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำกิจกรรมส่วนใหญ่ไม่ได้มาจากครอบครัวที่

⁷⁹ สีฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์, หน้า 194-195.

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19-20.

สมบูรณ์อย่างอนันท์ ทำให้คนทั่วไปคิดว่าการทำกิจกรรมของนักศึกษาในสมัยนั้นเป็นเรื่องของการทำตามกระแสหรือแฟชั่นเท่านั้น ในขณะที่คนชนชั้นล่างมองอนันท์อย่างสงสัยในความมั่นคงในอุดมการณ์ของอนันท์ คนชั้นกลางที่มีฐานะอย่างคนในครอบครัวของอนันท์เองกลับมองว่าเพราะอนันท์เกิดมามีแต่ความสบาย ไม่เคยมีปัญหาอะไรในชีวิตจึงทำให้ไปยุ่งกับปัญหาของคนอื่นๆ

“จะเป็นไปได้ไหม ที่เขาสบายจนเกินไป แม้กับพ่อให้เขามากจนเกินไป จนเขาไม่มีปัญหาอะไรของตัวเองเลย เขาถึงได้ยุ่งกับปัญหาของสังคม ปัญหาของคนอื่นอย่างผิดๆ เช่นนี้”

“ก็อาจเป็นไปได้เหมือนกันครับ”

อนินทรกล่าวอย่างครุ่นคิด นึกถึงเด็กหนุ่มสาวในอเมริกา มหาวิทยาลัยที่เขาเรียน ที่ไหนๆ ก็มีเด็กหนุ่มเด็กสาวอยู่สองประเภทด้วยกันทั้งนั้น ประเภทยุ่งกับปัญหา และประเภทเอาแต่สนุกหรือเอาแต่เรียน

ปกครองง่ายที่สุดก็คือประเภทเอาแต่สนุก

ประเภทเอาแต่เรียน มักเห็นแก่ตัวอย่างววยร้ายตราบจนโตเป็นผู้ใหญ่

ประเภทยุ่งกับปัญหา ทำให้ยุ่งยากในปัจจุบัน⁸¹

แม้ต่อมาอนันท์จะไปบวชและสึกออกมา ความคิดเกี่ยวกับการเสียสละและทำเพื่อมวลชนของก็ยังไม่เปลี่ยนไป เพราะเขาได้เข้าทำงานหนังสือพิมพ์และเขียนบทความเกี่ยวกับปัญหาของคนชั้นล่าง แต่เมื่อได้พบแว่นทอง นักหนังสือพิมพ์รุ่นพี่ อนันท์ก็ยังคงพบกับความคิดของคนรอบข้างที่ว่า คนอย่างเขาไม่น่าจะมาสนใจปัญหาของมวลชนอย่างแท้จริง ในตอนที่ว่า

“คุณแบ่งเอาเอง แบ่งเป็นคนชั้นเรา ชั้นเขา ทำไมถึงต้องจำกัดด้วยว่า ต้องคนชั้นนั้นชั้นนี้เท่านั้นถึงจะมีสิทธิพูดถึง มีสิทธิ์ต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคมได้กลุ่มเดียว มันจะไม่ใจแคบไปหน่อยหรือครับคุณแว่นทอง”

⁸¹ สี่ฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์. หน้า 291-292.

“เป็นการยากที่จะไม่ให้รู้สึกว้าว ครั้งหนึ่งคุณพลอยไหลตามเขาไปด้วย ซึ่งโดยที่จริงแล้ว ใจจริงของคุณอาจจะไม่เหมือนกับกล้า เหมือนกันซิดซัย หรือเหมือนคนอื่นอีกหลาย ๆ คนที่ไม่ได้อยู่ในฐานะเดียวกับคุณ จะให้เชื่อได้อย่างไรว่า คนที่สบายอยู่ในสังคมเอาเปรียบ จะหันหลังให้กับสังคมและพวกพ้องของตัวเองได้”⁸²

ภาพตัวแทนของนักศึกษาในสายตาของคนทั่วไปจึงเป็นนักศึกษาที่ทำกิจกรรมตามกระแสเท่านั้น ไม่มีอุดมการณ์ที่มั่นคง หรือสนใจปัญหาอย่างจริงจัง ตัวอย่างของการที่นักศึกษาออกมาทำกิจกรรมทางการเมือง เพราะเป็นไปตามกระแสนิยมเห็นได้จากการบรรยายความเปลี่ยนแปลงของเพื่อนนักศึกษาในสายตาของอนันท์ ในตอนที่ว่า

อนันท์รู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพและเพื่อนฝูงบาง

คน...

ความสนุกสนานของบางกลุ่ม ซึ่งหวนกลับไปสนุกสนานอย่าง

ไร้สาระ

อย่างวิศกดี ที่แสดงอาการลึกลับ และโล่งใจ

วิศกดีมีความเห็นว่า พวกที่ยังเรียนแม้จะอยู่ถึงชั้นมหาวิทยาลัยแล้ว ควรจะมุ่งหน้าแต่เฉพาะเรียนกับเล่นก่อน

เอาไว้จบออกไปแล้วจึงจะถึงเวลาที่ต้องเกี่ยวข้องกับสังคมภายนอกและการเมือง

มีหลายคนคิดอย่างวิศกดี⁸³

หรือ

“แพ้นั้นนะซี จะมีอะไร แพ้นของเด็กมหาวิทยาลัยต้องมีหัวเอียงซ้าย ไม่เอียงกะเท่เร่ เอาแค่เอียงนิดๆ ก็พอ ไม่งั้นไม่ทันสมัยกลายเป็นพวกเต่าล้านปี”

นายศรีพรหม ศรีพิชเยตร์เป็นผู้กล่าว เสียงเรื่อยๆ ก็จริง ทว่าแถมประชดนิดๆ⁸⁴

ภาพตัวแทนของนักศึกษาจากตัวอย่างที่ยกมา ปรากฏในลักษณะที่นักศึกษา

⁸² สี่ฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์, หน้า 348-349.

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 174.

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 119.

ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองเพราะเป็นการทำตามกระแสความนิยมเท่านั้น และต้องเป็นกระแสความนิยมชั่วจึงจะได้รับความนิยมน่าทันสมัย โดยนักศึกษาไม่ได้มีอุดมการณ์การเสียสละเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังมีการเสนอภาพนักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองว่าบางกลุ่มก็ทำเพื่อหวังความเด่นดัง หรือมีเหตุผลเบื้องหลัง ดังตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง ลมที่เปลี่ยนทาง ที่นำเสนอผ่านความคิดของอองรรฆ (ไต) ในตอนที่ว่า

“เวลานี้ เป็นเวลาที่เราไม่ควรจะนึกถึงแต่ตัวเอง และคิดอะไรอยู่ในวงจำกัดอย่างแต่ก่อนแล้ว” หัวหน้า ‘กลุ่ม’ บอกเขาอีกหลายคน “เราจำเป็นต้องมองไกลออกไปจากตัวเรา และทำทุกอย่างให้ดีขึ้น”

อย่างน้อยๆ หัวหน้ากลุ่มก็ได้พิสูจน์ตัวเองเรื่อยมาว่า เขามีจุดมุ่งหมายในใจอย่างไร จริงใจแค่ไหนไม่ใช่เรื่องของคนอยากดังหรือมีเงื่อนงำซับซ้อนเหมือนบางกลุ่ม⁸⁵

หรือ จากบทสนทนาระหว่างมณิศากับขวัญชัย ในเรื่อง เทียนส่องแสง ที่ว่า

“โอ๊ย ไม่ไหวละค่ะ คุณขวัญชัยไม่รู้จักพวกนี้ดีเท่าหนูพวกที่มีชื่อเสียงอยู่ตามหน้าหนังสือพิมพ์เมื่อปีสองปีมานี้ละ เพื่อนรุ่นหนูทั้งนั้นแหละ บางคนก็เคยเรียนชั้น ม.ศ. มาด้วยกัน พวกนี้เมื่อก่อนไม่เอาไหนเลย ไม่ใช่เป็นคนเจ้าความคิดอะไร การเรียนก็ไม่เอา ไม่สนใจอะไรทั้งนั้น อยู่ๆ ก็กลายเป็นคนมีตำแหน่งโน้นตำแหน่งนี้ แล้วจะมาเรียกให้หนูเข้าไปด้วยกับเขา หนูไม่เอาหรอก ไม่ไว้ใจ นึกไม่ออกว่าเมื่อเขาไม่รับผิดชอบกับหน้าที่เล็กๆ น้อยๆ ที่เขาควรจะทำปฏิบัติ แล้วเขาจะมารับผิดชอบงานใหญ่ระดับชาติได้อย่างไร”⁸⁶

จากตัวอย่างบทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น เสนอให้เห็นว่า ในกลุ่มนักศึกษาที่ออกมาเคลื่อนไหว นักศึกษาส่วนหนึ่งทำเพราะอยากมีชื่อเสียง ในหมู่นักศึกษาด้วยกันจึงไม่รู้สึกศรัทธานักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรม เพราะจริงๆ ไม่ได้ฉลาดหลักแหลมอะไรมาก ไม่สนใจการ

⁸⁵ กฤษณา อโศกสิน. ลมที่เปลี่ยนทาง, หน้า 319.

⁸⁶ ดวงใจ. เทียนส่องแสง, หน้า 398-399.

เรียน ไม่รับผิดชอบในการดูแลตัวเอง จึงไม่น่าจะสามารถดูแลคนอื่น หรือแก้ปัญหาอื่นๆ ในสังคมได้

นอกจากนั้น ยังมีการนำเสนอภาพนักศึกษาที่ทำกิจกรรมทางการเมืองว่าเป็นผู้ที่ออกมาทำกิจกรรมเพราะปัญหาของชนชั้นตัวเอง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่อง เทียนส่องแสง ที่บรรยายภาพของสนธิศที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองว่า

ดังนั้น ในวันเสาร์อาทิตย์และวันหยุดราชการต่างๆ ชีวิตของนักเรียนที่มาจากต่างจังหวัดผู้นี้จึงได้แต่หมกมุ่นอยู่กับหนังสือกองโตที่เขาขี้นมาจากห้องสมุด หรือมีฉนั้นก็จับกลุ่มถกเถียงกับเพื่อนผู้มีอุดมการณ์เดียวกับเขา และแน่ละ ฐานะทางเศรษฐกิจของเพื่อนเหล่านั้นจะต้องไม่แตกต่างจากสนธิศจนเกินกว่าที่จะพูดกันรู้เรื่อง⁸⁷

ตัวอย่างนี้นำเสนอภาพของนักศึกษาว่าผู้ที่ออกมาทำกิจกรรมและเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้น มาจากครอบครัวที่อยู่ต่างจังหวัด และพื้นฐานครอบครัวยากจน ซึ่งเป็นการสร้างให้เห็นว่า นักศึกษาออกมาทำกิจกรรมเพราะความคิดว่าตนเองด้อยกว่า และเพราะมาจากพื้นฐานครอบครัวที่คล้ายกันจึงสามารถจับกลุ่มกันได้สนิทใจ คุยกันได้รู้เรื่อง

นวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่เสนอภาพความไม่มั่นคงในอุดมการณ์ของนักศึกษาคือเรื่อง แผ่นดินเดียวกัน ซึ่งเสนอแนวคิดสำคัญว่า นักศึกษาควรจะมีที่ยึดมั่นและดำรงรักษาอุดมการณ์เสียสละเพื่อส่วนรวมต่อไปแม้เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จะผ่านพ้นไปแล้ว บทประพันธ์เสนอภาพของความไม่มั่นคงทางอุดมการณ์ของตัวละครเอกคือเจนจิต เนื่องมาจากสองสาเหตุ คือ ความรักแบบหนุ่มสาวทั่วไป และความสะดวกสบายในชีวิตที่ทำให้ยากจะเสียสละเพื่ออุดมการณ์ โดยนำเสนอความขัดแย้งทางความคิดของตัวละครอย่างแจ่ม และสุพจน์ ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทั้งที่ทั้งสองเคยร่วมต่อสู้มาด้วยกัน แจ่มตัดสินใจเดินทางกลับบ้านที่ชุมพร เพื่อทำงานเป็นทนายความช่วยเหลือคนยากจนที่ไม่ได้รับความยุติธรรม ขณะที่สุพจน์เลือกอาชีพปล่อยเงินกู้ หรือ “ทรัสต์” มีเนื้อหาตอนหนึ่งที่สะท้อนความคิดของคนทั้งสอง ว่า

⁸⁷ ดวงใจ. เทียนส่องแสง, หน้า 148-149. ผู้วิจัยรักษาดัชนีตามต้นฉบับนวนิยาย

“ก็ดีแล้ว” สุพจน์หันมายิ้มกับฉัน “ชีวิตคนเรามีหลายร้อยแปดแบบ แกก็แบบ ของฉันก็แบบ ของเจนเขาก็อีกแบบ...ไม่ซ้ำแบบกันหรอก เพื่อน”

แจ่งสั่นหน้ายิ้มๆ ตามเค่ย

“แกเข้าใจผิดนะ สุพจน์ ชีวิตไม่ได้มีมากแบบอย่างเพื่อนว่าหรอก ชีวิตคนเรามีอยู่เพียงสองแบบเท่านั้น แบบหนึ่งเอาวัดเอาเปรียบเขา อีกแบบเสียวัดเสียเปรียบเขา ไม่มีนอกเหนือไปจากนี้อีกแล้ว...”⁸⁸

จากบทสนทนาจะเห็นว่า แจ่งมีความมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากและถูกกดขี่แตกต่างจากสุพจน์ที่หาเหตุผลเข้าข้างตัวเองว่า คนมีหลากหลายแบบมีวิถีชีวิตไม่เหมือนกันและตัวอย่างอีกตอนหนึ่งว่า

เวลานี้หลายคนทีเดียว ที่กระทำตัวเป็นฝ่ายตรงข้ามกับพวกเรา ไม่ต้องใครอื่นหรอก สุพจน์เพื่อนเราเป็นตัวอย่าง ทุกวันนี้เขาตำวานิสิตนักศึกษาที่ทำการเคลื่อนไหวทุกครั้ง เขาหาว่าพวกนั้นก่อความไม่สงบขึ้นในบ้านเมือง เขาไม่เห็นด้วยกับการเรียกร้องความเป็นธรรมทุกแห่ง ไม่ว่าจะจากขบวนการหรือกรรมกร คำกล่าวที่ว่าฐานะของชนชั้น กำหนดความสงบเรียบร้อยได้แล้ว หลังจากที่เราได้ประชาธิปไตย ไม่ควรก่อความวุ่นวายใดๆ ขึ้นมาอีก เขาไม่รู้ดอกว่าตราบไคที่สังคมยังมีชนชั้นอยู่ ความขัดแย้งระหว่างชนชั้น เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้...⁸⁹

การที่บทประพันธ์สร้างให้สุพจน์สะท้อนความเห็นเกี่ยวกับนักศึกษาในทางที่ไม่ดี เนื่องจากสุพจน์เป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของคนที่มีอุดมการณ์ไม่มั่นคง สุพจน์เข้าร่วมเหตุการณ์การต่อสู้อย่างไม่มีความกล้าหาญ และภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 สุพจน์ก็ไม่มี ความหวังดีต่อคนยากไร้ เพราะหากินบนความเดือดร้อนของประชาชนที่มาพึ่งพาเงินกู้ (ทรัสต์) ของเขา เมื่อสุพจน์วิจารณ์นักศึกษาจึงตั้งอยู่บนผลประโยชน์ของตนเองที่สูญเสียไป

⁸⁸ รพีพร.แผ่นดินเดียวกัน, หน้า 17-18.

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 65.

เพราะบ้านเมืองวุ่นวายทำให้ทำมาหากินลำบาก โดยไม่สนใจความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับกรรมกรและชาวนาในสังคมขณะนั้น สิ่งที่แสดงให้เห็นชัดเจนอีกประการหนึ่งคือ เพื่อนๆ สมัยเรียนมหาวิทยาลัยห่างเหินจากสุพจน์ไป โดยในงานวันเกิดของสุพจน์มีแต่คนที่มิผลประโยชน์ร่วมกันเท่านั้น ดังตัวอย่างที่ว่า

เลยทุ่มไปแล้ว แยกเหว้อย่างมากหน้าหลายตา เท่าที่ฉันจับตาสังเกตเพื่อนร่วมมหาวิทยาลัยของสุพจน์ไม่มาเลยแม้แต่คนเดียว เพื่อนของเขาล้วน "หน้าใหม่" จากเสียงสนทนากันหลายต่อหลายกลุ่ม เขาเหล่านั้นแนะนำตัวให้ฉันรู้เองว่า พวกเขาล้วนแต่เป็นนักธุรกิจการเงิน บ้างเป็นนักจัดสรรที่ดิน บ้างเป็นพวกชิปปิงท่าเรือ บ้างพวกหากินนายหน้า นอกนั้นก็ผู้จัดการธนาคารพาณิชย์ระดับสาขาหลายคน อายุรุ่นราวคราวเดียวกับสุพจน์ก็มี แก่กว่าเขาก็มาก แต่ละคนมีท่า "เขื่อง"⁹⁰

บทประพันธ์ในส่วนนี้ยิ่งช่วยเน้นแก่นเรื่องว่าด้วยความมั่นคงในอุดมการณ์ของนักศึกษา ว่าสุพจน์เป็นตัวละครที่ไม่มี ความมั่นคงในอุดมการณ์ของการทำเพื่อมวลชน การที่เพื่อนนักศึกษาสมัยที่เรียนมหาวิทยาลัยไม่ได้มางานวันเกิดของสุพจน์ แสดงให้เห็นเหตุผล 2 ประการ คือ เพื่อนนักศึกษาคนอื่นๆ ไม่ชื่นชอบวิถีคิดเช่นเดียวกับสุพจน์ หรือเป็นสุพจน์เองที่มองไม่เห็นประโยชน์ในการคบกับพวกนักศึกษาที่ไม่มีผลประโยชน์ต่อตัวเขา

ง) นักศึกษาเป็นเด็ก

ภาพตัวแทนด้านลบของนักศึกษาที่เสนอนักศึกษาเป็นเด็ก แสดงออกผ่านการที่นักศึกษาไม่รู้จักหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียนของตน ไม่ทำหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนให้ดี แทนที่จะใช้เวลาในการมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียนเพื่อจะได้สำเร็จการศึกษาออกไปประกอบอาชีพการงานโดยเร็วกลับเอาเวลาไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับตน ถือเป็นกรกระทำที่ออกนอกกลุ่มนอกทาง การนำเสนอภาพตัวแทนของนักศึกษาเช่นนี้ เป็นการเน้นย้ำว่านักศึกษายังเป็นเด็กที่ไม่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ดังตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง ผู้เป็นที่รักนิรันดร์ ในบทสนทนาของพ่อและอนันท์ในตอนที่ว่า

⁹⁰ รพีพร. แผ่นดินเดียวกัน, หน้า 99.

พ่อบอกเขาว่า

“หยุดเสียที ไข่ความคิดความอ่านนอกกลุ่มนอกรทาง ต่อไปนี่แกมี
หน้าที่เรียนอย่างเดียว จำไว้ อย่าทำให้พ่อเดือดร้อน”⁹¹

จากบทประพันธ์ที่ยกมาเป็นตัวอย่างได้นำเสนอว่า นักศึกษาที่ออกมาทำ
กิจกรรมทางการเมืองหรือสังคม เป็นการกระทำที่จะสร้างความเดือดร้อนให้กับบุพการี และเป็น
การกระทำที่ไม่ใช่หน้าที่ของนักศึกษา หรือคำสอนของพ่อของอำนาจรวมเกี่ยวกับนักศึกษาที่
ออกมาทำกิจกรรมในเรื่อง ลมที่เปลี่ยนทาง

พ่อก็เคยเตือนว่า เรายังเรียนหนังสือ...เรียนให้จบเสียก่อน
แล้วจะไปทำอะไรคิดอะไรที่เป็นส่วนรวมไม่มีใครว่า...คนเรียนจบ
เดี๋ยวนี้ยังเอาตัวไม่ค่อยรอด ยังเรียนไม่จบ ลู่ทางที่จะทำมาหากินมัน
ก็ยิ่งแคบแท้”⁹²

และในเรื่อง เทียนส่องแสง ภาพตัวแทนของนักศึกษาได้นำเสนอผ่านบท
สนทนาระหว่างมณีนิตาและทอแสงเกี่ยวกับสนทิต

“อ้าว เมื่อกี้ศาเพิ่งบอกพี่ว่า เขาอยู่วัดมีกินไม่ค่อยจะพอ
อย่างไรล่ะ”

“อ้อ...ใช่ค่ะ แต่ทั้งๆ ที่ไม่มีจะกินอย่างนี้ยังหาเรื่องอดอาหาร
ด้วยใจสมัครอีก โอ๊ย พี่แสงคะ ศาบอกจริงๆ ศาไม่เข้าใจความคิด
ของคนพวกนี้เลย จะเรียกตนเองว่าคนรุ่นใหม่ รุ่นเก่าอะไร เขาวชนั้นก็
ต้องมีหน้าที่เป็นเขาวชนอยู่วันยังค่ำแหละ”

“ศาวว่าเขาวชนต้องมีหน้าที่ทำอะไรจะ”

“ตามองจากตัวศาเอง ศาอยากเป็นลูกที่ดี เป็นศิษย์ที่ดี มี
ความประพฤติดี รีบเรียนหนังสือให้จบเร็วๆ แล้วก็ทำงานทำการเป็น
ประชาชนที่ดีของประเทศ ก็เท่านั้นแหละ พี่แสงว่าไม่พอหรือคะ”

“ก็น่าจะพอ เพราะเวลาที่เลี้ยงลูกพี่มาแต่ละคน พี่ก็สอนเขา
อย่างนี้แหละ และเมื่อเขาเป็นอย่างนี้ได้ พี่ก็สบายใจแต่เด็กสมัยนี้ที่ดู
ไป เขาไม่ต้องการมีบทบาทแค่นี้แล้วนี่จะ”

⁹¹ ศรีฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์, หน้า 162.

⁹² กฤษณา อโศกสิน. ลมที่เปลี่ยนทาง, หน้า 264.

“ก็นั่นนะซิคะ ศาถึงได้กลุ้ม รำคาญด้วย ถ้าเล่นบตต่างๆ กัน แล้วช่วยกันคนละไม้คนละมือให้เกิดความเรียบร้อยสามัคคีในประเทศมันก็น่าเล่น แต่เนี่ย...เฮ้อ...ศัพุดไม่ออก มันหนักอยู่ในอก มองไปมันก็เพื่อน ๆ เราทั้งนั้น...”⁹³

ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น นำเสนอว่านักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมือง และสังคมนั้น ไม่ได้ทำหน้าที่ที่ควรของตนเอง โดยทั้งนี้ได้ย้ำให้เห็นว่าการทำหน้าที่ของเยาวชนสร้างผลดี (จากคำพูดสนับสนุนของทอแสง ที่ว่า พี่ก็สอนเขาอย่างนี้แหละ และเมื่อเขาเป็นอย่างนี้ได้ พี่ก็สบายใจ) นักศึกษาอย่างสนิทเองก็ไม่รู้จักหน้าที่ ยิ่งทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคม

3.2.2 ภาพตัวแทนด้านบวก สามารถแบ่งออกเป็น 5 ลักษณะดังต่อไปนี้

ก) นักศึกษาเป็นผู้รักสันติ และไม่นิยมความรุนแรง

ภาพตัวแทนด้านบวกของนักศึกษาที่ปรากฏมากที่สุด คือ นักศึกษาเป็นผู้ที่รักสันติ ไม่นิยมความรุนแรง เพราะเป็นลักษณะของการตอบโต้ว่าทกรรมเกี่ยวกับนักศึกษาว่า นักศึกษาเป็นพวกที่นิยมความรุนแรงและก่อความวุ่นวายในสังคม นวนิยายที่นำเสนอภาพของนักศึกษาลักษณะนี้อย่างชัดเจนได้แก่เรื่อง พ่อข้าฯ เฟิงจะยืม เห็นได้จากตัวอย่างของบทสนทนา ระหว่างกิ่งกับบุญชอบเกี่ยวกับข้อกล่าวหาว่านักศึกษาเป็นผู้นิยมความรุนแรง โดยกิ่งมองว่า นักศึกษาไม่ได้มีลักษณะดังเช่นที่ได้รับการกล่าวหา ที่ว่า

ที่สำคัญ ข้าฯ ไม่เคยรู้เห็นหรือได้ข่าวมาเลยว่า พวกนิสิตนักศึกษาเหล่านั้น มีอาวุธยุทโธปกรณ์เพื่อทำการใหญ่ขนาดนั้นได้ ดูอย่างหวังพี่ข้าฯ เป็นกรรมการตัวเต็งของ “ศูนย์ฯ” แท้ๆ ปืนสักกระบอกก็ไม่มี จักรยานยนต์อย่างเต็ม หรือชม ก็ไม่มี ไปไหนมาไหนรถประจำทางตะบัน อย่างดีก็สามล้อเครื่องหรือแท็กซี่

แม้แต่เงินที่ประชาชนบริจาคเมื่อ “14 ตุลา 16” พวกเขาก็ใช้จ่ายกันอย่างระมัดระวัง และเลือกเฟ้นเฉพาะกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน, สังคม และประเทศชาติ⁹⁴

⁹³ ดวงใจ. เทียนส่องแสง, หน้า 130-131.

⁹⁴ สันติ ชูธรรม. พ่อข้าฯ เฟิงจะยืม, หน้า 181-182.

จากบทประพันธ์ที่ยกมา ได้นำเสนอว่านักศึกษาไม่มีความตั้งใจที่จะใช้ความรุนแรง เพราะไม่เคยพบว่าขบวนการนักศึกษามีการสะสมอาวุธ หรือแม้แต่กรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยก็ไม่มีปืน หรือจักรยานยนต์อย่างที่นักเรียนอาชีวะกลุ่มที่ออกมาต่อต้านนักศึกษามีใช้ประจำตัว

อีกตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง ด้วยรักแห่งอุดมการ ที่นำเสนอภาพของนักศึกษาว่าเป็นผู้ที่ไม่นิยมความรุนแรง ผ่านการบรรยายถึงเหตุการณ์การเดินทางของนักศึกษาเพื่อต่อต้านการตั้งฐานทัพอเมริกาในประเทศไทย เมื่อวันที่ 21 มีนาคม ตอนหนึ่งที่ว่า

วันนั้น 21 มีนาคม นักเรียนนักศึกษาประชาชนรับหมิ่นเดินทางจากหน้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในตอนเที่ยง พร้อมด้วยแผ่นป้ายคำขวัญ “ต่อสู้กู้เอกราช ร่วมประกาศความเป็นไทย” ขบวนเคลื่อนไปตามถนนราชดำเนิน แม้จะมีกลุ่มต่อต้านที่มีอาวุธสงครามครบมือตั้งประจัญหน้า ขบวนก็ยังหลบหลีกคนพวกนั้นไปตามถนนเพชรบุรีแล้วเลี้ยวขวาวงเวียนราชเทวีข้ามสะพานหัวช้าง เลี้ยวซ้ายผ่านสยามสแควร์ ที่หมายคือสถานทูตอเมริกา ขณะที่หัวขบวนถึงหน้ากรมตำรวจ หางขบวนยังอยู่ที่หน้าสยามสแควร์ ขณะนั้นเป็นเวลาบ่ายจัด ผู้คนเหงื่อไหลไคลย้อย มือสังหารซึ่งซ่อนตัวอยู่บนดึกสูงสยามสแควร์ก็โยนระเบิดสังหารลงมายังขบวนแถวที่มีผู้คนแน่นหนา เสียงระเบิดแตกก้อง ควันระเบิดลอยกรุ่น ร่างของผู้รักชาติล้มลงเป็นแถบๆ เลือดสีแดงนองถนน เสียงตะโกนจากความคับแค้นของคนที่มีแต่มือเปล่าตั้งขึ้นที่มุ่มโน้นมุ่มนี้ของขบวน เช่นเดียวกับเสียงร่ำให้อันเกินกลั้น แดดบ่ายจัดสาดแสงจับคราบน้ำตานัน เห็นได้ชัดว่ามันมิใช่คราบน้ำตาแห่งความโศกเศร้า แต่น้ำตาบอกความคับแค้น แหวตาบอกวิญญานแห่งความเป็นไทย คนบาดเจ็บนับสิบถูกลำเลียงขึ้นรถไปโรงพยาบาลโดยด่วน วันนั้นคนไทยตายไปอีกสี่คนบาดเจ็บประมาณ 80 คน และก็ไม่รู้ว่าใครเป็นคนร้าย จับมือใครดมไม่ได้อีกเช่นเคย⁹⁵

คำบรรยายนี้แสดงให้เห็นว่า การชุมนุมของนักศึกษานองถนนดำเนินไปโดยไม่ใช้ความรุนแรง เมื่อต้องเผชิญหน้ากับกลุ่มคัดค้านก็พยายามที่จะหลีกเลี่ยง แต่กลุ่มที่คัดค้านการเดินทางของนักศึกษากลับเต็มไปด้วยอาวุธ จนกระทั่งทำให้มีคนถูกทำร้ายบาดเจ็บและเสียชีวิต

⁹⁵ วัฒน์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการ, หน้า 244-245.

หรือ ตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง ผู้เป็นที่รักนิรันดร์ กล่าวถึงนักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองว่าไม่มีความนิยมความรุนแรงผ่านการบรรยายความคิดของอนันท์ที่มีต่อลักษณะของกล้า แก่นสีสุก ที่ว่า

กล้ามีความคิดรุนแรงในบางอย่างก็จริง แต่อนันท์สาบานแทนกล้าได้ว่า กล้าไม่ชอบการกระทำที่รุนแรง เขาประมาณการต่อสู้ด้วยกำลัง อย่างไรในเหตุการณ์ครั้งหนึ่ง กล้าขัดขวางพรรคพวกที่บ้าคลั่งคิดแต่จะทำลายอย่างเดียว จนกระทั่งกล้าถูกประณามว่าเป็นแกะดำ..⁹⁶

จากบทประพันธ์ที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมอย่างกล้า แก่นสีสุกนั้น แม้จะมีความคิดรุนแรงบ้าง แต่ทว่าไม่เคยกระทำการรุนแรง หรือใช้กำลังในการต่อสู้ โดยกล้า แก่นสีสุกยังเป็นผู้ที่คอยขัดขวางการใช้ความรุนแรงในการทำกิจกรรมของนักศึกษาด้วย นอกจากนี้การนำเสนอภาพตัวแทนด้านบวกของนักศึกษาว่านักศึกษาเป็นผู้รักสันติยังนำเสนอผ่านการอุทิศตนเพื่อมวลชน โดยจากอุดมการณ์การเสียสละเพื่อส่วนรวมของนักศึกษา ทำให้เกิดการอุทิศตนเพื่อมวลชนของนักศึกษาผ่านกิจกรรมทางสังคมและการเมือง

นอกจากนี้ ภาพตัวแทนของนักศึกษาว่าเป็นผู้รักสันติยังมีความหมายเกี่ยวพันไปถึงการแสดงออกของนักศึกษาว่าเป็นผู้ที่มีความรักต่อมนุษยชาติ มีความหวังดีต่อเพื่อนร่วมสังคมและโลก เห็นได้จากตัวอย่างในนวนิยายเรื่อง แต่ความรักอันงดงาม ผ่านการนำเสนอความคิดของพั๊ด เพียงสกุณที่เข้าไปใกล้ชิดกับกลุ่มนักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมและได้ทราบความคิดของนักศึกษาเหล่านั้นว่า

ระยะหลังๆ มานี้มีงานเคลื่อนไหวของนักศึกษาบ่อยครั้งขึ้น ทั้งนิทรรศการ อภิปราย การชุมนุมคัดค้านความไม่เป็นธรรมในกรณีต่างๆ และแม้แต่การเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม ปรากฏการณ์เหล่านี้สร้างความผูกพันกับขบวนการขึ้นกับเขาไม่น้อย

พั๊ดเห็นคนหนุ่มสาวที่สดใส... ทุกคนร่าเริงเบิกบาน แววดาบริสุทธิ์เปี่ยมไปด้วยความหวังที่งดงาม พวกเขาทั้งซื่อสัตย์และจริงจัง เหมือนนกเพิงหัดบินใฝ่ฝันเสรีภาพ ยิ่งใกล้ชิด พักก็ยิ่งซาบซึ้งและรักในน้ำใจอันงดงาม พักรู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงที่ยังลึกลงไปถึงขั้น

⁹⁶ ศรีฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์, หน้า 150.

รากฐานสำหรับเขาก็คือ การที่เขาได้รู้จักความรักที่แท้จริงของมนุษย์ และรู้ว่าโลกยังมีคนที่หวังดี อยากจะเห็นการเปลี่ยนแปลงที่พัฒนาไป เพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติอย่างแท้จริง น่าชื่นชมที่เขาเหล่านั้น ได้ลงแรงผลักมันด้วยมือทั้งสองข้างของเขาเอง⁹⁷

จากบทประพันธ์ที่ยกมาเป็นตัวอย่าง ได้นำเสนอนักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมนั้นล้วนมาจากความตั้งใจอันบริสุทธิ์ที่จะช่วยเหลือประชาชนในประเทศให้ได้รับความเสมอภาค การเสนอภาพตัวแทนของนักศึกษาที่มีจิตใจละเอียดอ่อนเป็นการโต้แย้งข้อกล่าวหาที่ว่า นักศึกษาเป็นพวกนิยมความรุนแรง ซึ่งนักศึกษาได้รับในภายหลัง

ข) นักศึกษาเป็นปัญญาชนผู้แสวงหาความรู้ และความรู้ส่วนสำคัญนั้นได้มาจากการช่วยเหลือผู้อื่น

ภาพตัวแทนของด้านบวกของนักศึกษาในลักษณะนี้ นำเสนอนักศึกษาเป็นปัญญาชน นักศึกษาจึงควรศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ และนอกเหนือไปจากที่มีอยู่ในตำรา เพราะ จะช่วยให้สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น นวนิยายที่นำเสนอภาพของนักศึกษาดังกล่าวเรื่องหนึ่ง คือ ด้วยรักแห่งอุดมการณ์ ซึ่งมีแก่นเรื่องว่าด้วยอุดมการณ์การเสียสละเพื่อส่วนรวม และความรักอันงดงามที่หนุ่มสาวนักศึกษาควรมีคือความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ความอยากช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้พ้นทุกข์ จากแก่นเรื่องดังกล่าวได้แสดงให้เห็นหน้าที่ของนักศึกษาในฐานะปัญญาชน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในบทสนทนาของฟิน บางพูดและเดนมาร์วีเกี่ยวกับการออกมาทำกิจกรรมนอกห้องเรียนว่าเป็นการศึกษาในลักษณะหนึ่ง ที่ว่า

“เดี๋ยวนี้วันเวลาผ่านไปไว้มาก ฟินรู้สึกไหม?”

“คงเพราะเรามีสิ่งที่ต้องทำมากขึ้น นั่นก็ทำไม่เสร็จ นี่ก็ทำไม่ทัน”

“เหมือนกันเลยฟิน ปีนี้เดนมาร์วีเข้าห้องเรียนไม่กี่ครั้ง สงสัยสี่ปีจะไม่จบ ไหนจะต้องออกติดโปสเตอร์ ขึ้นไปช่วยงานองค์กรการ หนังสือไม่ค่อยได้อ่าน”

“แต่มันจะให้การศึกษาเราอีกแบบหนึ่ง ศึกษาจากการลงมือทำแล้วก็จะช่วยเปลี่ยนความรู้สึกเราให้เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น”

“แต่เดนมาร์วีรู้สึกว่าคุณตัวเองเป็นผู้ใหญ่ขึ้นเลย ยังรู้สึกเป็นเด็ก ๆ”

⁹⁷ วิสา คัญทัพ. แต่ความรักอันงดงาม, หน้า 265-267.

“ผ่านโลกมาขนาดนี้ก็ไม่น้อยนัก แต่ก็ยังมีเรื่องราวที่เราต้องเรียนอีกมาก”⁹⁸

ตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า การออกไปทำกิจกรรมซึ่งถือเป็นการศึกษานอกห้องเรียนของนักศึกษามีความสำคัญเพราะส่งผลต่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งไม่ตรงกับ ความหมายของการศึกษาภายในห้องเรียนมหาวิทยาลัยเท่านั้น นอกจากนี้ ในนวนิยายเรื่อง แผ่นดินเดียวกัน ได้ให้ภาพของนักศึกษาว่าเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้อยู่เสมอ ผ่านบทสนทนาของ แจ้งกับครูผู้สอนดนตรีไทยให้กับเจนจิต

“ทำไมคุณทนารู้เรื่องเพลงมากนัก มากกว่าผมซึ่งเป็นนักแต่งเพลงอาชีพเสียอีก...”

แจ้งอมยิ้ม ไม่ตอบ ฉันทเลยตอบแทนเสียเอง

“ก็ศึกษานะสิคะครู นักศึกษาแท้ เขาไม่ได้ศึกษาเฉพาะวิชาชีพของเขาเท่านั้นหรอกค่ะ เขามีหน้าที่ศึกษารอบด้าน...”⁹⁹

จากบทประพันธ์ที่ยกมาได้นำเสนอว่า นักศึกษาไม่ควรจำกัดการศึกษาหาความรู้ไว้ แต่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น แต่ควรที่จะศึกษาให้รอบด้าน เพื่อให้สมกับการเป็นนักศึกษา แม้ว่าแจ้ง บุญปักษ์จะพ้นสถานภาพของการเป็นนักศึกษาไปแล้ว แต่ก็ยังคงลักษณะของการเป็นนักศึกษาที่ใฝ่ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอและความรู้นั้นจะได้มากจากการทำสิ่งต่างๆ เพื่อส่วนรวม

สำหรับความคิดเรื่องการศึกษานอกห้องเรียนของนักศึกษาปรากฏชัดในกิจกรรมที่สำคัญประการหนึ่งของนักศึกษา คือ การออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ผู้เป็นที่รักนิรันดร์ ตอนหนึ่งว่า

พิชชาค่อนข้างจะรู้สึกที่ตัวเองโง่เหลือเกินสำหรับเรื่องของชาวบ้าน

หล่อนเพิ่งรู้ว่าบ้านนอกจริงๆ วัดมันมีอยู่แค่นี้เอง แค่ศาลาหลังเดียว

บางแห่งบางเมืองที่หล่อนเคยไป มองไปทางไหนก็เห็นแต่วัดสวยๆ งามๆ ทั้งนั้น¹⁰⁰

⁹⁸ วัฒน์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์, หน้า 197.

⁹⁹ รพีพร. แผ่นดินเดียวกัน, หน้า 46.

¹⁰⁰ ศรีฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์, หน้า 105.

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าการออกค่ายอาสาพัฒนาชนบทได้ช่วยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้ความจริงเกี่ยวกับบ้านเมืองที่ไม่เคยรู้มาก่อน โดยเฉพาะนักศึกษาที่มีพื้นฐานครอบครัวที่เติบโตมาจากชนชั้นกลางในเมืองไม่มีโอกาสทราบถึงปัญหาของชาวบ้านที่อยู่ในชนบท การไปออกค่ายอาสาพัฒนาทำให้เกิดความเข้าใจและสำนึกในการเสียสละเพื่อส่วนรวม ดังตัวอย่างอีกตัวอย่างหนึ่งจากเรื่อง ผู้เป็นที่รักนิรันดร์

หลังจากออกไปช่วยพัฒนาชนบทเป็นครั้งแรกกับกล้า
หลังจากเหตุการณ์ปีนั้นแล้ว อันทันท์ก็เลิกขับรถยนต์ไปมหาวิทยาลัย
เด็ดขาด

หลายๆ คนเกิดความละอายใจอย่างเดียวกับเขา¹⁰¹

จากบทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า นักศึกษานั้นมีการศึกษาจากชีวิตจริงนอกห้องเรียนโดยการออกค่ายและพบเห็นเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และทำให้เกิดสำนึกต่อสังคมมากขึ้น โดยเริ่มจากการเสียสละความสุข และสะดวกสบายส่วนตัวเป็นเบื้องแรก

ภาพตัวแทนด้านบวกของนักศึกษาในฐานะปัญญาชน ยังได้รับการนำเสนอผ่านลักษณะของนักศึกษาว่าเป็นผู้ที่มีสติปัญญารู้จักคิดวิเคราะห์และใช้เหตุผลเพื่อพัฒนาการดำเนินการต่างๆ ของตน ดังตัวอย่างจากเรื่อง แต่ความรักอันงดงาม ที่นักศึกษาได้พูดคุยและวิเคราะห์สถานการณ์การต่อสู้ในเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ไว้ว่า

“แล้วพวกนักศึกษา มีการสรุปอะไรกันบ้างหรือเปล่า” พัด
ถามเงิบๆ

“เกี่ยวกับการสูญเสียก็อย่างเราว่า พวกเรามีแต่จิตใจที่กล้า
หาญ เจตนาารมณ์ที่ดีเด่นและความสามัคคีที่มีพลัง ส่วนวิธีการต่อสู้
นั้นเรายังอ่อน ทุกอย่างเกิดขึ้นอย่างเป็นไปเอง ไม่มีการวางแผน
แน่นอนนอกจากแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นช่วงๆ ไป”

“แล้วการเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่เกิดขึ้นขณะนั้นไม่ถือว่าเป็น
ชัยชนะที่เราได้มาจากการต่อสู้หรือ”

“ถือสิ...ยังไงก็ต้องถือเป็นชัยชนะ เพราะอย่างน้อยก็มีการ
เปลี่ยนแปลง มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมาแทนที่สิ่งเก่าๆ ทรรราชอยู่
เมืองไทยไม่ได้ ประชาชนตื่นตัวขึ้นการเมืองกลายเป็นเรื่องที่ทุกคน
ต้องมีส่วนรู้เห็น เสรีภาพมีมากขึ้น...”¹⁰²

¹⁰¹ ศรีฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์, หน้า 14.

¹⁰² วิสา คัญทัพ. แต่ความรักอันงดงาม, หน้า 264-265.

จากบทประพันธ์ที่ยกมา ได้นำเสนอนักศึกษาว่าเป็นผู้ที่รู้จักคิดวิเคราะห์ และเท่าทันการเคลื่อนไหว กระทั่งสามารถวิจารณ์ขบวนการนักศึกษาเองว่ามีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร โดยไม่หลงไปกับชัยชนะที่เพิ่งได้รับมา

จากที่กล่าวมาแล้ว ลักษณะของนักศึกษาที่เป็นผู้อุทิศตนเพื่อคนยากไร้และมวลชน ยังปรากฏใน นวนิยายเรื่อง ด้วยรักแห่งอุดมการณ์ ผ่านบทสนทนาของพิน บางพูดกับมารดาของพินในตอนที่ว่า

“แล้วพวกสุดท้ายนะแม่ คือพวกที่มีชีวิตอยู่เพื่อคนอื่น เพื่อคนที่ยากจน คนที่เสียเปรียบ ไม่ชอบข่มเหงรังแก คนพวกนี้อาจยากลำบาก ไม่ค่อยมีอยู่มีกินกับใคร แต่ก็มักมีคนรัก ยกย่อง เมื่อตายไปก็มีคนคิดถึง แม่อยากให้ลูกของแม่เป็นคนพวกไหน”¹⁰³

หรือการแสดงออกถึงนักศึกษาในฐานะของปัญญาชนที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น ได้นำเสนอผ่านการที่นักศึกษาต้องการเห็นความเสมอภาคระหว่างชนชั้นของคนในชาติ และไม่ดูถูกคนชนชั้นล่างในสังคม ซึ่งสอดคล้องแก่นเรื่องของนวนิยายเรื่อง ด้วยรักแห่งอุดมการณ์ ที่กล่าวถึงอุดมการณ์การเสียสละเพื่อส่วนรวมของนักศึกษา ดังตัวอย่างที่ปรากฏผ่านการบรรยายถึงนักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองแล้วมีท่าทีต่อชนชั้นล่างเปลี่ยนแปลงไปของป้าเอิบคนใช้ในบ้านของเด่นรวี

ป้าเอิบเคยบอกพินว่า ตั้งแต่ “หนูเด่น” เข้ามหาวิทยาลัยแล้วก็เปลี่ยนไปจากเดิมมาก รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยเฉพาะกับป้าเอิบ ทำให้คนรับใช้ชรายังรักเด่นรวีเหมือนลูกสาว¹⁰⁴

จากบทประพันธ์ที่ยกมา แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรม ทำให้มีจิตใจเปิดกว้างและทำความเข้าใจกับผู้คนต่างชนชั้น สมกับเป็นนักศึกษาที่มีฐานะเป็นปัญญาชน และมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม

ภาพตัวแทนของนักศึกษาในฐานะปัญญาชนยังหมายถึงนักศึกษาเป็นผู้มีความรู้จึงมีหน้าที่ในการนำหรือเข้าร่วมมีบทบาทร่วมในการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากบทบรรยายถึงพรรณี นักศึกษาหญิงนักกิจกรรมในตอนหนึ่งของนวนิยายเรื่อง แต่ความรักอันงดงาม ที่ว่า

¹⁰³ วัฒน์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์, หน้า 152-153.

¹⁰⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 243.

...ปกติทุกวันสุดสัปดาห์พรอญจะกลับบ้านเป็นประจำ แต่ช่วงหลังเธอไม่ค่อยได้กลับเพราะมัวยุ่งอยู่กับกิจกรรมที่ห้ามรุ่งห้ามค่ำ ที่จริงก็ไม่มีอะไรมากเพียงแต่เธอชักมีเพื่อนมากขึ้น ความสนุกสนานทำให้ไม่อยากกลับไปอยู่เฉยๆ เหนงๆ ที่บ้าน แรกๆ ก็ถูกดุถูกว่าบ้าง แต่เมื่อให้เหตุผลอ้างโน่นอ้างนี่ เองงานเคลื่อนไหวมาขึ้นก็ทำให้พ่อแม่ค่อยๆ ยอมรับสภาพที่เปลี่ยนไปของลูกสาว ระยะเวลาหลังๆ นักศึกษาเคลื่อนไหวถึงขั้นจริงๆ ปัญหาที่พวกเขาเคลื่อนไหวขยายขอบเขตครอบคลุม ไปทั้งการเมือง, เศรษฐกิจและวัฒนธรรม มีการจัดงานบ่อยครั้งและการชุมนุมก็เป็นกระแสต่อเนื่อง มิได้หยุดยั้ง การเรียกร้องค่าแรงและสวัสดิการของกรรมกร ทั้งการเดินขบวนเข้ากรุงของชาวนา ทุกครั้งนักศึกษาจะมีบทบาทร่วมเคลื่อนไหวด้วยเสมอ¹⁰⁵

จากตัวอย่างของบทประพันธ์ที่ยกมา ได้นำเสนอนักศึกษาเป็นผู้ที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 อยู่เสมอ เพราะนักศึกษาเป็นปัญญาชนที่มีหน้าที่ในการนำสังคม นอกจากนี้นวนิยายเรื่อง ทับถวิล ยังนำเสนอถึงเหตุผลที่นักศึกษาควรมีบทบาททางการเมือง ผ่านการสนทนาของกลุ่มนักศึกษาที่ทำกิจกรรมในตอนที่ว่า

“เหตุใดนิสิตนักศึกษา จึงต้องเข้ามามีบทบาทในการเมือง”

เธอตอบเพื่อนไปตามที่ได้พูดกันเสมอในกลุ่มผู้เข้าร่วมประสานงานว่า

“เพราะการใช้อภิสิทธิ์ของกลุ่มชนชั้นผู้บริหารประเทศ เพราะการใช้จ่ายทรัพยากรของชาติอย่างสุรุ่ยสุร่ายขาดหลักการ เพราะความไม่เสมอภาคและปราศจากสิทธิเสรีภาพทางสังคม ตลอดจนการคอร์รัปชันต่างๆ ที่เกิดเกือบทุกวงการ เป็นเหตุให้นิสิตนักศึกษาซึ่งได้รับความรู้จากการศึกษาสาขาวิชาต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา กฎหมาย ฯลฯ เกิดความขัดแย้งทางความคิดระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับหลักวิชาการที่เรียนมาว่า สิ่งทีเลวร้ายเหล่านั้นน่าจะขจัดให้หมดสิ้นไปได้ ถ้าทำให้ทุกคนใน

¹⁰⁵ วิสา คัญทัพ. แต่ความรักอันงดงาม, หน้า 309-310.

สังคมรู้จักหน้าที่ เสียสละ และการต่อสู้ร่วมกันช่วยขจัดคนเลว
เหล่านั้นให้หมดสิ้นไปจากสังคม”¹⁰⁶

จากตัวอย่างข้างต้น นักศึกษาถูกนำเสนอว่ามีความจำเป็นต้องเข้าไปมีบทบาท
ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง เพราะว่ามีประชาชนไม่ได้รับความเสมอภาค และปราศจากสิทธิ
เสรีภาพทางสังคมที่เท่าเทียมกัน ตลอดจนการคอร์รัปชันของฝ่ายบริหารประเทศ ทำให้นักศึกษา
ซึ่งมีโอกาสได้รับความรู้จากการเล่าเรียนในมหาวิทยาลัย มองเห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และ
เสียสละที่จะให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนในสังคมรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน ภาพ
ตัวแทนของนักศึกษาในฐานะปัญญาชนจึงประกอบด้วยหน้าที่ในการแสวงหาความรู้ และเป็น
ผู้นำสังคมในการช่วยเหลือผู้อื่นด้วย

ค) นักศึกษาเป็นผู้รักชาติ และไม่ได้เป็นผู้นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์

ภาพตัวแทนด้านบวกของนักศึกษาอีกประการหนึ่งที่มีลักษณะในการตอบโต้
วาทกรรมด้านลบเกี่ยวกับนักศึกษาในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่ว่านักศึกษาเป็น
คอมมิวนิสต์ หรือนักศึกษาเป็นผู้นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ คือภาพที่เสนอนักศึกษาเป็นผู้รัก
ชาติ และไม่ได้เป็นผู้นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ทับถวิล ซึ่งมีแก่น
เรื่องว่า นักศึกษาเป็นผู้ที่รักและหวังดีต่อประเทศชาติ โดยยอมเสียสละโอกาสแห่งความสุข
สบายส่วนตัวเพื่อดำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์การเสียสละเพื่อส่วนรวม ภาพของศึกษานำเสนอผ่าน
การบรรยายถึงบุณทรีกาว่า

บุณทรีกา เป็นคนหัวรุนแรงก็จริง แต่เธอก็ไม่ได้ฝึกฝึใน
ลัทธิคอมมิวนิสต์ตรงข้าม เธอไม่ชอบลัทธินั้น เพราะทราบว่ ำจริง ๆ
แล้วไม่มีประเทศใดปกครองด้วยลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยแท้จริงได้

ประการสำคัญ บุณทรีกายังไม่เคยเห็นว่าประเทศที่ปกครอง
ด้วยลัทธินั้นจริงๆ เป็นอย่างไร

โดยส่วนลึก เธอยังรักพระพุทธศาสนา ยังรักราชบัลลังก์ รัก
ในหลวง รักพระราชินี และพระราชวงศ์

บุณทรีกาเพียงอยากเห็นสังคมไทยก้าวหน้าไปในอัตราส่วน
ที่คนร่ำรวย ไม่เอาเปรียบคนยากจนมากเกินไป ไม่อยากให้มี
ช่องว่างระหว่างรายได้ของคนในชาติมากเกินไปเท่านั้น เธออยาก

¹⁰⁶ ศติพงษ์ ประไพ. ทับถวิล. หน้า 347.

เห็นคนไทยใช้ของไทย พูดภาษาไทย รักชาติไทยด้วยการกระทำ
มีใช้คำพูด¹⁰⁷

จากบทประพันธ์ที่ยกมา ได้นำเสนอว่า นักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองและสังคมนั้น ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ตามข้อกล่าวหาที่นักศึกษาได้รับในภายหลัง ตลอดจนถึงในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 แต่นักศึกษาที่ออกมาเคลื่อนไหวนั้นมาจากความรู้สึกรักชาติและปรารถนาให้สังคมไทยเกิดความเท่าเทียม และลดช่องว่างของรายได้ให้มากขึ้น

ง) นักศึกษาเป็นผู้บริสุทธิ์ มีอุดมการณ์อันบริสุทธิ์ แต่ต้องตกเป็นเหยื่อของการใส่ร้ายและการปราบปรามอย่างรุนแรง

สำหรับภาพตัวแทนด้านบวกของนักศึกษาว่านักศึกษาเป็นผู้บริสุทธิ์ และมีอุดมการณ์อันบริสุทธิ์ ปรากฏอย่างชัดเจนในนวนิยายเรื่อง ผู้เป็นที่รักนิรันดร์ นวนิยายเรื่องนี้แม้จะมีความขัดแย้งหลักคือการทำที่คนส่วนใหญ่ในสังคมเกิดความไม่เชื่อมั่นในอุดมการณ์ของนักศึกษา แต่เมื่อพิจารณาจากเนื้อเรื่องที่น่าเสนอให้ตัวละครเอกคืออนันต์มีความมั่นคงในอุดมการณ์ เพราะมีความรับผิดชอบต่อสังคม จึงเป็นการยืนยันว่านักศึกษาเป็นผู้มีอุดมการณ์อันบริสุทธิ์ ดังตัวอย่างจากความคิดของอนันต์ในตอนที่ว่า

เพราะเขาไม่เคยคิดว่าเขาเป็นฝ่ายใครทั้งนั้น

อะไรควรทำเขาก็ทำ อะไรควรรู้สึกเขาก็รู้สึกอย่างนุ่มนวล

สาว ๆ คนไทยที่พอจะมีปัญญาอยู่บ้าง

แล้วเขาก็ไม่ได้เจ็บแค้นแทนกล้าหรือเพื่อน ๆ ไม่ได้อาฆาตพยาบาทเลย... เขาสาบานได้ ทั้ง ๆ ที่ยังปวดร้าวอยู่ด้วยความตายของกล้าเพื่อนรัก...¹⁰⁸

จะเห็นว่าจากบทประพันธ์ที่ยกมาจะเสนอภาพนักศึกษาที่มีความมั่นคงในอุดมการณ์ โดยที่ไม่ได้เกิดจากความรู้สึกต้องการเอาชนะ หรือเคียดแค้นจากการสูญเสียเพื่อนนักศึกษาเท่านั้น

¹⁰⁷ ศศิพงศ์ ประไพ. ทัพบกวิไล. (เล่ม 2), หน้า 258-259.

¹⁰⁸ ศรีฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์. หน้า 204.

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดสำคัญของเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงในอุดมการณ์ของนักศึกษาที่ทั้งเรื่องวางโครงเรื่องให้อันท์ต้องพบกับการถูกมองว่าเป็นพวกผิดเพศ หรือมีความคิดผิดปกติ และเข้าใจว่าอันท์เพียงทำกิจกรรมตามกระแสเท่านั้น แต่การกระทำของอันท์ตลอดเรื่องจะเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงอุดมการณ์ที่มั่นคงของอันท์ อุดมการณ์อันมั่นคงนี้ยังถูกสะท้อนผ่านมุมมองของพิชชา นักศึกษาหญิงรุ่นน้องที่เคยสนใจอันท์ที่มีความเข้าใจการตัดสินใจเสียสละตัวเองจากความสะดวกสบายของอันท์ ซึ่งแม้เธอจะมีความเข้าใจ แต่เธอก็ไม่ปรารถนาจะกระทำเช่นเดียวกับอันท์ ดังเนื้อหาที่ถ่ายทอดผ่านความคิดของพิชชา ในตอนที่ว่า

พิชชาก้มหน้าลงดูหลอดฟางในแก้วน้ำส้ม

หล่อนไม่คิดว่า อันท์จะเป็นคนอ่อนแออย่างที่รุจิราวิจารณ์

บางทีคนที่อยู่ในสภาพสังคมและเศรษฐกิจของบ้านเมืองอันยังสับสนอยู่ ความคิดของคนบางคนอาจแตกแยกกับความเป็นอยู่ของตนเอง

มิฉะนั้น โลกคงไม่มีคนอย่างระพิทรนารถ ฐากูร ผู้ถือกำเนิดสูง แต่ต่อสู้เพื่ออิสระเสรีของชนทุกชั้น ไม่มีคนอย่างดอลสตอย ผู้มียศศักดิ์สูง มั่งคั่งร่ำรวย แต่ก็สละละทิ้งลงไปคลุกคลีกับชาวนาและกรรมกร

โดยเฉพาะไม่มีพระผู้ทรงเป็นหลักของสังคมเช่นพระสิทธัตถะ ผู้ถือกำเนิดมาในวรรณะกษัตริย์ แต่ไม่ทรงอยากเสวยสุขอยู่ในจักรพรรดิสมบัติ ท่ามกลางความไม่เป็นธรรมของสังคม

พิชชาเองได้แต่มีความคิดเหมือนคนอื่นอีกหลายๆ คน

แต่หล่อนอยู่ในฐานะสุขสบายดังนี้แล้ว

ให้หล่อนเสียสละอย่างท่านเหล่านั้น หล่อนก็ไม่เอา¹⁰⁹

จากบทประพันธ์ที่ยกมาเป็นตัวอย่าง จะเห็นว่า นักศึกษาที่มีอุดมการณ์เสียสละเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริงมีอยู่ ขณะที่นักศึกษาอีกกลุ่มอย่างพิชชามีความเข้าใจ แต่ไม่ยอมเสียสละตนเองเพื่อออกจากความสุขสบายที่มีอยู่ เหมือนกับอันท์ที่มีความคิดแตกแยกกับความเป็นอยู่ของตนเอง และตัดสินใจทำอะไรเพื่อคนอื่น โดยบทประพันธ์ยกให้การตัดสินใจเช่นนี้ของอันท์เทียบเคียงกับการกระทำของปราชญ์หลายคนในโลก

¹⁰⁹ ศรีฟ้า, ผู้เป็นที่รักนิรันดร์, หน้า 375-376.

การนำเสนอภาพตัวแทนของนักศึกษาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์และมีอุดมการณ์อันบริสุทธิ์ยังนำเสนอผ่านนักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมือง ว่าไม่ได้มาจากปมด้อยทางฐานะของครอบครัว (ซึ่งเป็นวาทกรรมเกี่ยวกับภาพตัวแทนด้านลบส่วนหนึ่งที่นักศึกษาได้รับ) แต่เกิดจากความตั้งใจอันบริสุทธิ์ที่ปรารถนาให้สังคมมีความเท่าเทียมกัน ดังตัวอย่างจากเรื่อง ผู้เป็นที่รักนิรันดร์ ผ่านบทสนทนาระหว่างกล้าและอนันท์ว่า

“ใช่ ไครๆ ก็คงคิดแบบลือเหมือนกัน...คิดว่ามันขมขึ้นก็เพราะปมด้อยในตัว มโนธรรม มนุษยธรรม อุดมการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นเพราะปมด้อย...ที่มันอยากเปลี่ยนสังคมก็เพราะความขมขึ้น ที่เกิดมาไม่เทียมเท่าคนอื่น...”

กล้าพูดเรื่อยๆ

“ก็น่าคิดยังงั้น เพราะเราเคยมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความขมขึ้นมาก่อน แต่อ้าว...อ้าวสาบานได้ อ้าวไม่เคยขมขึ้นอะไรสำหรับตัวเองเลย ไม่เคยนึกหรือพูดถึงความลำบากของตัวเอง และวงศาคุณาญาติ โดยเฉพาะไม่เคยคิดที่จะเปลี่ยนสังคม ให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นของรัฐ แม้แต่ชีวิตผู้คนเพียงแต่อยากให้เฉลี่ยความสุขสมบูรณ์ให้มันทั่วๆ กันบ้างเท่านั้นเอง ไม่ใช่ใครมีโอกาสก็มีโอกาสอยู่กลุ่มเดียวชั่วชาติไป”¹¹⁰

จากบทประพันธ์ การกล่าวถึงนักศึกษาในส่วนนี้ เพื่อสนับสนุนว่า ในขบวนการนักศึกษาเองนั้น นักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองและสังคม ไม่ได้มาจากเหตุผลของปมด้อยที่เกิดมาในครอบครัวที่ยากจนเท่านั้น แต่มาจากความรู้สึก ความตั้งใจที่ปรารถนาจะเห็นผู้คนที่ยากไร้ในสังคมมีโอกาสได้รับความสุขสมบูรณ์เช่นเดียวกับคนที่ได้รับความสะดวกสบายอยู่แล้วในสังคม

การที่ตอนท้ายเรื่องอนันท์ถูกยิงเสียชีวิตแทนที่จะเป็นเพื่อนนักข่าวอย่างแว่นทอง เป็นการสะท้อนถึงความเข้าใจผิดและการใช้อำนาจของนายทุนที่มีส่วนในการทำร้ายนักศึกษาทำให้เห็นว่า นักศึกษาดกเป็นเหยื่อของการต่อสู้ระหว่างชนชั้น โดยมีชนชั้นกลางเป็นกลุ่มคนสำคัญที่ทำให้ขบวนการนักศึกษาทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ อนันท์ตายเช่นเดียวกับกล้าตายโดยที่ไม่มีผิด และตายเพราะผลประโยชน์และความเข้าใจผิดของชนชั้นนายทุนในสังคมไทย ภาพตัวแทนของนักศึกษาที่ตัวละคร อนันท์ นำเสนอ คือ นักศึกษาที่มีความมั่นคงในอุดมการณ์ และเป็นนักศึกษาที่บริสุทธิ์ มีความหวังดีต่อผู้คนในประเทศอย่างแท้จริง จากการ

¹¹⁰ ศรีฟ้า. ผู้เป็นที่รักนิรันดร์, หน้า 24-25.

นำเสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับนักศึกษาตั้งที่กล่าวมาแล้ว ภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ผู้เป็นที่รักนิรันดร์ จะปรากฏในลักษณะที่นักศึกษาเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์การเสียสละเพื่อส่วนรวมด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่ต้องตกเป็นเหยื่อของความขัดแย้งในสังคม

ในนวนิยายเรื่อง พ่อข้าฯ เฟิงเจียมี้ ได้นำเสนอว่านักศึกษาถูกใส่ร้ายว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และทำให้เกิดความแตกแยกกับขบวนการนักเรียนอาชีวะ ซึ่งต่อมาส่งผลให้ขบวนการนักศึกษาต้องประสบความล้มเหลวในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 การอธิบายถึงการก่อตัวของกลุ่มนักเรียนอาชีวะผ่านบทสนทนาของกิ่งและหวัง จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงว่านักศึกษาไม่ได้เป็นอย่างที่ถูกกล่าวหาและใส่ร้าย ในตอนที่ว่า

“ขบวนการนี้ มีชาติมหาอำนาจซึ่งกดดันในการปลุกผีคอมมิวนิสต์หนุนหลัง ทั้งเงินและแผนการดึงเอาองค์การบางหน่วยของรัฐเข้ามาร่วมด้วย แต่พวกเขาจะปฏิบัติการโดยตัวเองอย่างเปิดเผยไม่ได้ ก็ใช้วิธีดึงเอาพวกอาชีวะเข้ามาเป็นเครื่องมือ เข้าทำนองหนามยอกเอาหนามบ่ง... พวกอาชีวะอย่างเอ็งกำลังน้อยอกน้อยใจที่ถูกลิมอยู่พอดี ก็เลยดกหลุมพราง แต่พวกที่ไม่สนใจในปัญหาที่ถูกลิมต้องการเงินทองไว้ใช้สอย พลอยเข้าไปสมทบด้วย ยินดีเป็นมือป็นรับจ้างอย่างไร้ความคิด เป้าหมายของขบวนการนี้ก็คือ ทำลายหรือบั่นทอนพลังของนิสิตนักศึกษาจากศรัทธาของประชาชน โดยพยายามสร้างภาพพจน์ให้ประชาชนเข้าใจว่า พวกเรารับคำสั่งการจากพวกคอมมิวนิสต์ทำลายล้างชาติ ศาสน์ กษัตริย์ นอกจากสาดโคลนป้ายสีให้แล้ว ยังเข้าทำการทำร้ายเช่นฆ่า ไม่เพียงนิสิตนักศึกษาเท่านั้น ชาวไร่ชาวนาที่รักความเป็นธรรม ต้องการต่อสู้ให้มีชีวิตที่ดีกว่าเดิม พลอยตกเป็นเหยื่อมรณะของพวกมันด้วย เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเช็ดหลาบทำตัวเป็นคนว่านอนสอนง่าย เคารพกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งแท้ที่จริง ให้ประชาชนยอมรับสภาพของความไม่เป็นทาสชนชั้นปกครอง ชันนายทุนเจ้าที่ดินต่อไปอย่าได้โง่หัวขึ้นมา การกล่าวหาว่าพวกนิสิตนักศึกษาออกไปแนะนำประชาธิปไตย ชาวไร่ชาวนา เป็นการปลุกระดมเพื่อเผยแพร่ลัทธิก็เป็นส่วนหนึ่งของแผนการทำลายของพวกมัน แต่ที่พวกมันปลุกระดมประชาชนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์และบรรดาพวกนายทุนซูดรีดพวกนายทุนขุนนางทั้งหลาย ให้ทำลายเช่นฆ่านิสิตนักศึกษาและชาวไร่ชาวนานั้น พวกมันไม่ถือว่าปลุกระดมหรือชักจูง เพราะพวกมันอาศัยคำขวัญเพื่อชาติ, ศาสน์, กษัตริย์ บังหน้า อาศัยการสนับสนุนจากทหารตำรวจ

และข้าราชการผู้เห็นแก่เงินสินจ้างทำให้พวกมันอยู่เหนือกฎหมาย จะฆ่าคนทำร้ายคน ทำลายสถานที่ มันทำได้ตามใจชอบ กฎหมายไม่กล้าเอื้อมมือเข้าไปยุ่ง เพราะผู้รักษากฎหมายพลอยเป็นใจไปกับพวกมันด้วย...เอ็งจำไว้ ไอ้กึ่งไอ้คนที่มันชอบตะโกนว่ารักชาติส่วนมาก มันขายชาติทั้งนั้น เข้าทำนองขโมยร้องจับขโมยนะแหละ อย่าไปยุ่งกับมันดีกว่า..."¹¹¹

จากบทประพันธ์จะเห็นว่า นักศึกษาถูกใส่ร้ายจากกลุ่มการเมืองที่อยู่เบื้องหลัง เพื่อหวังให้ขบวนการนักศึกษาแยกออกจากกลุ่มพลังที่เคยร่วมมือกันในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 อย่างกลุ่มของนักเรียนอาชีวะที่ได้รับการยุยงว่านักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์ และสร้างให้นักเรียนอาชีวะรู้สึกว่าเป็นผู้รักชาติ จึงต้องขัดขวางหรือทำลายนักศึกษาที่ถูกนิยามว่าเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่มีเป้าหมายทำลายชาติ

นอกจากนี้การนำเสนอภาพตัวแทนของนักศึกษาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ยังนำเสนอผ่านเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 โดยภาพของนักศึกษาว่าเป็นฝ่ายถูกใส่ร้ายและทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อนักศึกษา ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ด้วยรักแห่งอุดมการณ์ ในการบรรยายถึงเหตุการณ์การแสดงละครของนักศึกษาที่ถูกสร้างความเข้าใจผิดให้เกิดขึ้นผ่านสื่อมวลชน

คืนวันที่ 5 ราว 3 ทุ่ม ผมไปทำข่าวศูนย์ชี้แจงความจริงเรื่องละครดังกล่าวโดยเอาตัวผู้แสดงละครมาให้นักข่าวดูหน้าและถ่ายภาพ ใครๆ ก็บอกว่าไม่เหมือนๆ บางคนบอกว่าเมื่อตัวจริงไม่เหมือนแล้วทำรูปถ่ายในหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นจึงกลายเป็นอย่างนั้นไปได้ ผู้แสดงละครร่วมกับกรรมการศูนย์ชี้แจงความจริง ทั้งเปิดให้ซักถามจนเป็นที่พอใจ การโจมตีเรื่องการแสดงละครมีทั้งไปปลิวหนังสือพิมพ์ที่สำคัญคือวิทยุของทางการ 200 สถานี¹¹²

จากบทประพันธ์ที่ยกมา แสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีความจริงใจในการชี้แจงว่าการแสดงละครของนักศึกษาที่บอกว่าหมิ่นประมาทรัชทายาทนั้นไม่เป็นความจริง แต่เป็นเพราะความตั้งใจของสื่อมวลชนที่จะบิดเบือนความจริง นอกจากนี้ยังนำเสนอผ่านการสนทนาระหว่างนักศึกษาถึงความเข้าใจผิดที่มีต่อนักศึกษาที่ชุมนุมอยู่ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่า

¹¹¹ สันติ ชูธรรม. พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม, หน้า 187.

¹¹² วัฒน์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์, หน้า 268.

ภายในมหาวิทยาลัยมีการติดตั้งอาวุธ ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ด้วยรักแห่งอุดมการ ตอนที่ว่า

นักศึกษาคนหนึ่งบอกกับผมว่า “พวกเขาสงสัยว่าเราติดจรวดนำวิถีไว้ที่ยอดโดม” แล้วเขาก็หัวเราะอย่างขมขื่นก่อนพูดต่อไปว่า “เขายังสงสัยว่า เราเอารถถังมาซ่อนไว้ในท่อน้ำที่ตึกโดม ส่วนบนแท่งค้ำน้ำตรงสหกรณ์นั้น อาจมีเรือดำน้ำติดดอร์บิโด”¹¹³

บทประพันธ์ที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า มีความเข้าใจผิดต่อขบวนการนักศึกษา ถึงขนาดที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ ว่าในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นซ่อนและสะสมอาวุธเพื่อจะใช้ก่อความรุนแรง โดยบทประพันธ์ใช้การกล่าวล้อเลียนของนักศึกษาด้วยกันเองในเชิงประชดประชัน นำเสนอความคิดนี้

ลักษณะการนำเสนอที่สำคัญต่อภาพตัวแทนด้านบวกของนักศึกษาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ คือการแสดงให้เห็นว่านักศึกษาเป็นฝ่ายถูกกระทำอย่างรุนแรงในเหตุการณ์ทางการเมืองเดือนตุลาคม สำหรับการนำเสนอภาพตัวแทนของนักศึกษาในส่วนี้ จะนำเสนอผ่านการบรรยายโดยละเอียดของเหตุการณ์ความรุนแรงที่กระทำต่อนักศึกษา เพื่อให้ทราบว่านักศึกษาที่อยู่ในเหตุการณ์เป็นผู้บริสุทธิ์ เพราะไม่มีอาวุธ มีเพียงมือเปล่า และเป็นฝ่ายถูกกระทำแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น ดังตัวอย่างที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ด้วยรักแห่งอุดมการ หลายตอนว่า

โฆษกที่ชุมนุมชี้แจงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ทุกคนในที่นั้นยังรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พร้อมจะเผชิญกับการทดสอบความบริสุทธิ์ บททดสอบจะหนักหน่วงเพียงใด คาดไม่ได้ แต่เราก็ตัดสินใจแล้ว การชุมนุมครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวาง พอสังเกตได้ว่าผู้เข้าร่วมชุมนุมมีหน้าใหม่ไม่น้อย¹¹⁴

หรือ

* ก่อน 6 ตุลา 19 สหกรณ์อยู่ตรงประตูด้านท่าพระจันทร์ - ผู้จัดพิมพ์นวนิยาย

¹¹³ วัฒน์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการ, หน้า 269.

¹¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 268.

อาวุธะไรกัน หน่วยรักษาความปลอดภัยที่ผมเห็น ส่วนมาก
เป็นคนหนุ่มสาว ร่างแบบบาง รู้จักแต่เรียนหนังสือ อาวุธในการ
รักษาความปลอดภัยของเขาคือ ความบริสุทธิ์ในและมือเปล่า!¹¹⁵

หรือ

แล้วผมก็ได้ยินเสียงระเบิดดังตูมของกระสุนเอ็ม . 79 ลูก
ใหญ่เท่ากำปั้น หัวมันท้ายตัด ลอยโค้งจากหน้าธรรมศาสตร์ข้าม
หลังคาหอประชุมใหญ่มาตกแตกตูมกลางสนามที่ผู้คนนิ่งแน่น
พื้นดินสะท้อนสะท้อนเหมือนแผ่นดินไหว คิวคิวเริ่มลอยขึ้นกลาง
สนามก่อนไปทางตึกโดม ขณะนั้นอากาศเย็นเยือกราวฝ่ามือมัจจุราช
ลูบลงบนผิวหนัง เศษเนื้อถูกคมระเบิดอันร้อนเดือดตัดขาดปลิวว่อน
ไปในอากาศ พอวันระเบิดจางเราก็เห็นผู้หญิงนอนจมกองเลือด มี
คนตายและบาดเจ็บหลายคน ร่างซอกเลือดถูกหามส่งหน่วยพยาบาล
เป็นทิวแถว ใครเห็นก็ร้องไห้ บางคนฟูพ่น้ำกับสนามหญ้า ใช้กำปั้น
ทุบดินอย่างแค้นคลั่ง

คุณจะไม่เจ็บปวดเพียงไหนเมื่อสะเก็ดระเบิดอันร้อนเดือดพัด
เฉือนลงไปบนเนื้ออันอ่อนนุ่มของคุณ!¹¹⁶

หรือ

โฆษกบนเวทียังประกาศจุดหมายของการชุมนุมว่า พวกเขา
มีเจตนาอันบริสุทธิ์ มุ่งคัดค้านเผด็จการฟิสิกส์ที่กลับเข้ามา ทั้ง
เรียกร้องให้ตำรวจจับตัวฆาตกรที่ฆ่าสองช่างไฟฟ้าที่นครปฐมมา
ลงโทษตามกฎหมาย

“พี่น้องตำรวจ ท่านผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ที่รัก ขอให้ท่านรับรู้
ขอให้ท่านเข้าใจด้วยว่า พวกเราที่นั่งชุมนุมอยู่ใน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แห่งนี้ ชุมนุมอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
เป็นการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ เป็นการชุมนุมที่เปิดเผย บริสุทธิ์ใจ
ไม่มีอาวุธ โปรดอย่าเชื่อคำยุแหย่ให้ร้ายป้ายสีของสถานีวิทยุบาง
สถานี ถ้าท่านต้องการตรวจค้นสิ่งใด เรายินดีให้ท่านตรวจค้น ขอ
เพียงให้เข้ามาโดยสงบเปิดเผย”¹¹⁷

หรือ

“เรามีเพียงมือเปล่า เราคือลูกหลานไทยที่รักชาติ รักเอกราช
รักประชาธิปไตย มิใช่ต่างชาติที่ไหนเลย ถ้าเราทำผิดกฎหมาย ผิด

¹¹⁵ วัฒน์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์, หน้า 269.

¹¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 270.

¹¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 270-271.

มโนธรรมสามัญสำนึก เรายินดีให้ลงโทษ นี่เราคือผู้บริสุทธิ์ เราต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ ของประชาชน ถ้าการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนกลายเป็นสิ่งที่ผิด โลกนี้จะมีอะไรถูกต้องเล่า”

เป็นคำพูดที่ตะโกนกว่อนขอครั้งแล้วครั้งเล่า ก่อนจะเงยบ
หายไปจากเวทีด้วยเสียงปืนกลบ¹¹⁸

หรือ

สองชั่วโมงผ่านไปอย่างเนิ่นช้า ทรมาน เจ้าหน้าที่ที่เคลื่อนกำลังเข้าเคลียร์พื้นที่บริเวณสนามฟุตบอลตรงหน้าตึกนิติศาสตร์ หมอบๆ คลานๆ ไปช้าๆ พลังสาตกระสุนใส่ตึก อมธ. ตึกวารสาร และตึกบัญชีเป็นพักๆ พอไม่เห็นมีใครยิงตอบมาก็ลุกขึ้นนั่งยังเป็นชุดๆ ไม่มีใครยิงตอบมาจริงๆ พวกเขาจึงลุกขึ้นยืนอย่างสง่าผ่าเผย ดำรวจบางคนคาบบุหรี่ไว้ที่มุมปาก ดาหรีเล็งศูนย์หน้าให้ตรงร่องบากศูนย์หลังยิงเป้าเคลื่อนที่ซึ่งมีชีวิตอย่างมันมือ เสียงปืนคำรามก้องหึงผยองร่างคนที่เป็นเป้าล้มลุกไปตามแรงกระสุน

ที่ตึก อมธ. นักศึกษาซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การนักศึกษา ทะยอยลงมาจากตึกก็เจอเข้ากับระเบิดมือเจ้าหน้าที่เต็มรัก ร่างเหล่านั้นกระเด็นล้มลุกราวกับถูกจับเหวี่ยงด้วยมือยักษ์ นักศึกษาหญิงบางคนถูกสะเก็ดระเบิดเต็มร่าง เสื้อสีขาวแดงด้วยเลือด ร่างนั้นนอนแน่นิ่งกับพื้น¹¹⁹

จะเห็นได้ว่า การบรรยายโดยละเอียดช่วยให้ภาพของนักศึกษาเป็นฝ่ายถูกกระทำชัดเจนมากยิ่งขึ้น และทำให้ผู้อ่านรู้สึกร่วมไปกับบทประพันธ์ด้วย นอกจากนี้ยังมีภาพของการทำร้ายและสังหารนักศึกษาในที่สุด ในนวนิยายเรื่อง ด้วยรักแห่งอุดมการณ์ ในตอนที่ว่า

โทรทัศน์ถ่ายทอดเหตุการณ์ตอนนั้นเผยแพร่ไปทั่วกรุงเทพฯ ใครๆ ก็ได้เห็นภาพคนกลุ่มหนึ่งกรูเข้ารุมกระซอกสายน้ำเกลือแล้วเทคนเจ็บลงจากเปลหาม เจ็อไม้ฟาด ตะเกียบและกระทิบจนเลือดกระเซ็น ผู้ชายคนหนึ่งเลือดไหลท่วมหน้ามากับพี่สาว แล้วถูกประเคนด้วยศอกเข้า ตะเกียบ ผมยังได้เห็นภาพเด็กสาวคนหนึ่งนอนเปล่าเปลือย เนื้อขาวอาบคราบเลือดแดง มีท่อนไม้เป็อนเลือดพาดไว้ตรงช่องคลอดอันบอบช้ำ นักศึกษาชายบางคนถูกจับแขวนคอ ลิ่นจุก

¹¹⁸ วัฒน์ วรรณกลางกร. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์, หน้า 272.

¹¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 273.

ปาก ร้างที่แฉ่งโคงเตงถูกตีด้วยเก้าอี้เหล็ก ถูกกระโดดถีบ ถูก รองเท้ายัดปาก ผมคิดถึงความรู้สึกของเขา - คนที่ถูกเชือกรัดคอ รังกระดุกคอย่อมแตกหัก ขณะหลุดคอตีบตันหายใจเข้าไม่ได้ ยัง ร้างทั้งที่มีลมหายใจและที่สิ้นใจแล้วถูกโยนวางทับซ้อนกัน ทับด้วย ยางรถยนต์ เมื่อเปลวไฟลุกไหม้ ร้างที่ยังมีลมหายใจก็กระเสือก กระสนดินแต่ถูกฟาดซ้ำจนนิ่งไป ร้างที่ไม่มีลมหายใจเริ่มอ้อม กลิ่น เนื้อสดๆ ดลอบอวลรุนแรง ยางสีดำไหม้ไฟเหลวหยดลงสัมผัสเนื้อ สดดังฉ่ำๆ ร้างที่ถูกเผาไฉ่งอขึ้นมาเหมือนจะลุกนั่ง เปลวไฟดำมิด ลอยเป็นกลุ่มบนฟ้าครึ้มฝน อีกแผ่นอกที่ถูกไม้แหลมจ่อออก แล้วไม้ อีกอันหนึ่งก็ฟาดลงไปที่ด้ามไม้แหลม

ที่กลางสนาม ร้างของนักศึกษาชายใส่เสื้อขาวเลสีดำถูกผูก คอลากหลังเสื้อขาด เลือดแดงเป็นทางที่ร้างนั้นถูกลาก เศษอิฐหิน แหลมหรือคมกระจกที่มแทงคงไม่ทำให้เจ้าของร้างรู้สึกเจ็บปวดอีก แล้ว สิ่งที่เขาใช้ลากร้างนั้นไม่ใช่เชือกธรรมดา เป็นผ้าสีประหลาด ผมรู้ทีหลังว่าเป็นผ้าพันคอลูกเสือชาวบ้าน และบางภาพบน จอโทรทัศน์วันนั้น บุรุษร่างใหญ่หัวโล้นนั่งหม่อมเหลืองไปยืนอยู่ในกลุ่ม คนถืออาวุธสงครามด้วย

คุณจะเจ็บปวดสักเพียงไหนเมื่อถูกตอกอกด้วยลิ่มแหลม

คุณจะเจ็บปวดสักเพียงไหนเมื่อคุณถูกผูกคอลากไปกับพื้น

คุณจะเจ็บปวดสักเพียงไหน เมื่อยางไหม้ไฟร้อนเดือดหยด ลงบนเนื้อสดของคุณ

คุณจะเจ็บปวดสักเพียงไหน เมื่อกระดุกคอกถูกกระชากดึงรั้ง จนแตกหัก

ถ้าจะเปรียบเทียบว่าเมื่อคุณตกลงไปในปล่องภูเขาไฟอัน มีดมนแล้วภูเขาไฟก็ระเบิดออกมา มันก็ยังไมเจ็บปวดเท่ากับความเป็นจริงที่หลายคนได้พบในวันนั้น"

พิน บางพูด จบบันทึกของเขาลงเพียงนี้.¹²⁰

จากตัวอย่างของบทประพันธ์ที่ยกมา แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาเป็นฝ่ายที่ถูก กระทำการปราบปรามอย่างโหดเหี้ยมและรุนแรง ทั้งที่นักศึกษาไม่ได้มีอาวุธหรือมีความคิดที่จะ ต่อสู้ การนำเสนอภาพตัวแทนของนักศึกษาในลักษณะนี้จึงเป็นการตอบโต้ว่าทกรรมเกี่ยวกับ นักศึกษาที่ว่านักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์และมุ่งหวังทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แต่

¹²⁰ วัณณ์ วรรณยางกูร. ด้วยรักแห่งอุดมการณ์, หน้า 275-276.

เพราะนักศึกษาได้รับการปราบปรามอย่างรุนแรงจากรัฐจึงทำให้นักศึกษาบางส่วนเสมือนถูกบีบให้ต้องเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจากเหตุการณ์ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519

จากการวิเคราะห์ภาพตัวแทนของนักศึกษาในช่วงเวลาหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึง 6 ตุลาคม 2519 พบว่า ภาพตัวแทนด้านลบของขบวนการนักศึกษาปรากฏมากขึ้น โดยภาพด้านลบในลักษณะใหม่ที่เกิดขึ้นคือภาพที่เสนอว่านักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์ และเป็นผู้ก่อความวุ่นวายในสังคม ในขณะที่ภาพตัวแทนด้านบวกของนักศึกษาก็มีลักษณะในเชิงตอบโต้ข้อกล่าวหาต่อนักศึกษา เช่น นักศึกษาไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ นักศึกษาเป็นผู้รักสันติ ไม่นิยมความรุนแรง และนักศึกษาเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งตกเป็นเหยื่อและถูกกระทำอย่างรุนแรง เป็นต้น

ภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาที่วิเคราะห์ได้ข้างต้นข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามีการประกอบสร้างภาพตัวแทนเพื่อต่อสู้กันในการเสนอ "ความจริง" เกี่ยวกับตัวตนของนักศึกษา ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับที่ Barbara J. Socor ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง *The Self and its Constructions : Narrative Faith in the Postmodern Worlds* ว่า

การเข้าใจตัวตนของตนเองและการเข้าใจสังคมไม่ได้ถูกคำนึงถึงในฐานะอภิปรายความจริง แต่เป็นการประกอบสร้างทางสังคมและเป็นการประกอบสร้างทางภาษาซึ่งถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานของทฤษฎีหลังสมัยใหม่ที่จุดประเด็นความคิดว่า ตัวตนไม่ใช่สิ่งที่เที่ยงแท้มั่นคงและไม่ใช้ภาวะที่มีอยู่จริงแท้ แต่มันคือเรื่องราวที่ถูกบันทึก (chronicle) ซึ่งปรากฏขึ้นจากความเกี่ยวเนื่องสอดคล้องต่อกันที่มากด้วยความหมาย หรืออีกนัยหนึ่งก็คือความเป็นอิสระจากกันของเหตุการณ์ต่างๆ และการเป็นเรื่องราวที่สร้างขึ้นจากส่วนที่แตกต่างจากกัน¹²¹

จากข้อความที่อ้างมานี้ จะเห็นว่าความคิดหรือความเข้าใจในเรื่องตัวตนและความเข้าใจสังคมในหลักการของแนวคิดหลังสมัยใหม่ล้วนเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะในการมองสัจจะ (truth) ของแนวคิดนี้ที่ตั้งข้อสงสัยต่อสัจจะว่าอาจจะไม่ได้มีเพียงสัจจะที่บริสุทธิ์ แต่การอ้างความจริง (reality) นั้นผูกพันอยู่กับอำนาจอย่างลึกซึ้ง เหมือน

¹²¹ Barbara J. Socor, "The Self and its Constructions: Narrative Faith in the Postmodern World." From

http://www.iona.cdu/academic/arts_sci/orgs/narrative/SOCOR.HTM อ้างถึงใน นันทวัลย์ สุนทรภาระสภิต. "เรื่องสั้นบันทึกเหตุการณ์ทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519." (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 148.

ดังที่แดริดา กล่าวว่า “ถึงความจริงจะมี มันก็มีลักษณะหลากหลาย การอ้างสิทธิ์ของความจริงใด ความจริงหนึ่ง เป็นเพียงการเดินหมากของอำนาจเพื่อผลประโยชน์ของผู้ได้ประโยชน์จากการอ้างดังกล่าว”¹²²

ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าใจตัวตนและความจริงที่มีอยู่หลากหลายโยงมาสู่กรอบความคิดที่ว่าเรื่องเล่ามีผลต่อการสร้างตัวตน กล่าวคือ ในทางสังคมวิทยาเห็นว่า เรื่องเล่า โดยเฉพาะเรื่องเล่าเกี่ยวกับตัวเอง เป็นรูปแบบที่เหมาะสมของการประกอบสร้างตัวตนเพราะเรื่องเล่าเหล่านี้สนองตอบความต้องการทางสังคมที่ขัดแย้งกันคือความมั่นคงและความเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเสมอสำหรับระบบสังคม แม้แต่เรื่องเล่าที่แสดงให้เห็นถึงภาวะถดถอย ในด้านหนึ่งได้แสดงให้เห็นถึงสภาพที่เลวร้าย เลื่อมโทรม และบ่อยครั้งที่เรื่องเล่าเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นบทโหมโรงขับเคลื่อนให้เห็นทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในสังคม¹²³

กล่าวได้ว่า เรื่องเล่าถูกนำมาวิเคราะห์ในฐานะภาพตัวแทน (representation) ของเหตุการณ์ หรือเรื่องที่มีมาแล้ว ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับความจริงตรงที่การเสนอภาพตัวแทนคือการถ่ายทอดความจริงและความจริงไม่ได้มีมาก่อนการเสนอภาพตัวแทน ดังนั้น เรื่องเล่าจึงทำหน้าที่ทั้งสร้างตัวตนและสร้างความจริงในแง่มุมหนึ่งในขณะเดียวกัน

ดังกล่าวมาแล้วว่า ในนวนิยายกลุ่มศึกษา 10 เรื่อง ได้นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับขบวนการนักศึกษาผ่านตัวละครนักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2511-2519 ในนวนิยายที่ศึกษาพบว่า มีการนำเสนอภาพตัวแทนของนักศึกษาแตกต่างกันทั้งด้านบวกและด้านลบ จึงถือว่าเป็นการสร้างความจริงเกี่ยวกับขบวนการนักศึกษาที่แตกต่างกัน

หากพิจารณาจากภาพตัวแทนที่นวนิยายแต่ละเรื่องนำเสนอจะพบว่า มีการต่อสู้เพื่อแย้งชิงอำนาจนำในการสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับนักศึกษาอยู่ตลอด มีทั้งการต่อสู้แย้งชิงการสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับนักศึกษาในวรรณกรรมต่างเรื่อง และในนวนิยายบางเรื่องใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นการแย้งชิงอำนาจนำในการสร้างวาทกรรมอยู่ในตัวเรื่อง กล่าวคือ

นวนิยายที่ใช้กลวิธีในการเล่าเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นการแย้งชิงอำนาจนำในการสร้างวาทกรรมอยู่ในตัวเรื่อง คือ ผู้เป็นที่รักนิรันดร์ กล่าวคือ นวนิยายเรื่องนี้เสนอภาพตัวแทน

¹²² จันทน์ เจริญศรี, โพลโมเดิร์นกับสังคมวิทยา พิมพ์ครั้งที่ 2.(กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา, 2545), หน้า 61.

¹²³ Babara J. Socor, "The Self and its Constuctions: Narrative Faith in the Postmodern World." From http://www.iona.cdu/academic/arts_sci/orgs/narrative/SOCOR.HTM อ้างถึงใน นันทวัลย์ สุนทรการะสถิต, "เรื่องสั้นบันทึกเหตุการณ์ทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519." (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 148.

ของนักศึกษาในส่วนที่เป็นข้อกล่าวหาผ่านเสียงเล่า หรือมุมมองของตัวละครชั้นกลางในเรื่อง เพื่อแสดงให้เห็นถึงวาทกรรมที่ต่อต้านนักศึกษาว่าเป็นผู้ที่ไม่มอดมการณ์ที่ชัดเจนและทำตามกระแสนิยมในสังคม แต่ผู้ประพันธ์นำเสนอตัวละคร อนันท์ นิรันดร์ เพื่อแสดงให้เห็นผ่านพฤติกรรมและความคิดของอนันท์ว่า นักศึกษามีที่มอดมการณ์ชัดเจน และเข้าใจปัญหาจนเกิดสำนึกถึงอุดมการณ์การเสียสละเพื่อส่วนรวมอย่างอนันท์นั้นมีอยู่ การต่อสู้แย้งซึ่งความหมายของวาทกรรมเช่นนี้จะปรากฏอยู่ตลอดเรื่อง อาทิ การสนิทสนมกับนักศึกษาที่ทำกิจกรรมอย่างกล้า แก่นสีสุกเป็นเรื่องราวร่วมเพศ การสนใจปัญหาบ้านเมืองเป็นคนบ้าหรือเจ้าคิดเจ้าแค้น เพราะไม่ยอมเปลี่ยนแปลงตัวเองตามกระแสสังคมหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ที่นักศึกษาบางส่วนกลับไปใช้ชีวิตหฺรหฺรฯ เน้นความสนุกสนาน เป็นต้น

ขณะที่นวนิยายต่างเรื่องที่ต่อสู้แย้งซึ่งวาทกรรมเกี่ยวกับนักศึกษาจะเห็นได้ชัดจาก ช่วงเวลาในการเขียนและตีพิมพ์ ว่า ภาพตัวแทนของนักศึกษาในนวนิยายที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2516-2517 เป็นภาพตัวแทนของนักศึกษาในด้านบวกที่กล่าวถึงอุดมการณ์การเสียสละเพื่อส่วนรวมของนักศึกษา และบันทึกเหตุการณ์การต่อสู้ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ภาพตัวแทนของนักศึกษาในนวนิยายที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2518-2520 มีภาพของนักศึกษาในด้านลบมากกว่าด้านบวก เป็นภาพตัวแทนของนักศึกษาที่ก่อความวุ่นวายในบ้านเมืองและนิยมความรุนแรง หรือนักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์ ขณะที่หลังจากการออกจากป่าของนักศึกษาหลังคำสั่ง 66/2523 ก็มีการนำเสนอภาพตัวแทนของนักศึกษาว่า นักศึกษาเป็นผู้มีจิตใจละเอียดอ่อน และไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ และนวนิยายที่เสนอภาพตัวแทนของนักศึกษาในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2511-2519 อย่างคู่กรรม2ที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2534 ได้เสนอภาพตัวแทนของนักศึกษาในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ว่า นักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองนั้น เพราะขาดความอบอุ่นในครอบครัว และได้รับการชี้แนะจากครูอาจารย์ รวมถึงการตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของนักศึกษาจนกระทั่งพาเพื่อนนักศึกษาด้วยกันไปเสียชีวิตในที่สุด

วาทกรรมสำคัญที่ปรากฏการแย้งซึ่งการอำนาจนำเสนอ คือ นักศึกษาคืออะไร และมีบทบาทหน้าที่ยังไร เพราะการสร้างวาทกรรมดังกล่าวจะอธิบายถึงการกระทำต่างๆ ของนักศึกษาว่าการกระทำนั้นๆ เป็นบวกหรือลบ เช่น วาทกรรมเรื่องนักศึกษาเป็นผู้มีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน สำหรับในนวนิยายกลุ่มที่เสนอว่า นักศึกษาควรมีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนในห้องเรียนเท่านั้นและจบการศึกษาออกมาทำตามหน้าที่ของตนเอง จะเสนอภาพนี้เพื่อโจมตีการออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองของนักศึกษาว่าเป็นการไม่รู้จักหน้าที่ของตนเอง เช่น นวนิยายเรื่อง คู่กรรม2 และ เทียนส่องแสง ขณะที่นวนิยายกลุ่มที่สนับสนุนอุดมการณ์การเสียสละเพื่อส่วนรวมของนักศึกษา จะเสนอนักศึกษาที่ดีควรมีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนมากกว่าในตำรา ควรศึกษาจากชีวิตจริงนอกห้องเรียนด้วยการปฏิบัติด้วย เช่น นวนิยายเรื่อง พ่อข้าฯ เพ็งจะยิ้มด้วยรักแห่งอุดมการ เป็นต้น

นอกจากนั้นบทบาทหน้าที่ทางการศึกษาของนักศึกษาถูกนำไปผูกเข้ากับ ความหมายของการเป็นปัญญาชนด้วย ดังนั้นวาทกรรมที่ปรากฏอีกประการ คือ วาทกรรมเรื่อง นักศึกษาเป็นปัญญาชนและหน้าที่ของปัญญาชน สืบเนื่องจากนักศึกษาเป็นผู้ที่ต้องหมั่นศึกษา เล่าเรียน เพื่อให้สมกับที่เป็นปัญญาชนนั้น วาทกรรมเกี่ยวกับหน้าที่ปัญญาชนของนักศึกษา ได้รับการนำเสนอว่าสืบเนื่องมาจากโอกาสทางการศึกษาที่นักศึกษามีมากกว่า และโอกาสนั้นมาจากเงินภาษีของประชาชนในประเทศ นักศึกษาจึงควรตระหนักถึงความรับผิดชอบในการ ช่วยเหลือประชาชนให้สมกับที่อยู่ในชนชั้นที่มีปัญญา เช่นในเรื่อง แผ่นดินเดียวกัน

ขณะเดียวกันวาทกรรมนี้ก็ได้รับการตอบโต้จากนวนิยายที่เสนอว่า นักศึกษาที่ จะเป็นปัญญาชนนั้นสมควรที่จะต้องสอนหรือเตือนตัวเองได้ เพราะไม่อย่างนั้นแล้วไม่เพียงไม่ สามารถเป็นปัญญาชนได้ กระทั่งมนุษย์ซึ่งหมายถึงผู้สอนตนเองได้ นักศึกษายังไม่สามารถ เป็นได้เลย ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง คูกรรม 2 จะเห็นได้ว่า นอกจากการต่อสู้ในการนิยาม ความหมายของคำว่า "ปัญญาชน" แล้วยังมีการเสนอความหมายโดยการยกความหมายอื่นเข้า มาทดทับความหมายเดิมด้วยการกล่าวถึงการเป็นมนุษย์ ในส่วนนี้หากพิจารณาจากตัวบท ของนวนิยายที่เสนอภาพของนักศึกษาในทางตรงกันข้ามกับนวนิยายเรื่อง คูกรรม 2 อย่างที่ ปรากฏในนวนิยายเรื่อง พ่อข้าย เฟ็งจะยืม จะพบว่า ในนวนิยายเรื่อง พ่อข้าย เฟ็งจะยืม ได้ กล่าวถึงการเป็นคนได้เต็มคนนั้นมาจากการได้เสียสละตนเองเพื่อผู้อื่นให้สมกับที่เป็นปัญญาชน ซึ่งผู้ประพันธ์สร้างความหมายของการเป็นคนเต็มคนว่ามาจากการได้มีความเข้าใจในปัญหา และได้เสียสละตนเองเพื่อผู้อื่น

วาทกรรมอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นข้อกล่าวหาที่นักศึกษาได้รับมาโดยตลอดคือ วาทกรรมเรื่องนักศึกษาเป็นผู้นิยมความรุนแรงและเป็นคอมมิวนิสต์ วาทกรรมดังกล่าวเป็นข้อ กล่าวหาที่นักศึกษาได้รับหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เนื่องจากการเคลื่อนไหวทาง การเมืองของนักศึกษาได้ปรากฏขึ้นเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ หลังจากกรณี 14 ตุลาคม เพียง 2 เดือน ในปี 2516 นั้น กรรมกรได้นัดหยุดงานเพิ่มมากขึ้นกว่า 300 ครั้ง และในปี ต่อมา กระแสการนัดหยุดงานของกรรมกรก็ยิ่งสูงขึ้นจนเกินกว่า 700 ครั้ง จนกล่าวได้ว่า ขบวนการกรรมกรกว่า 80 % ได้ผ่านการนัดหยุดงานในระยะเวลาดังกล่าวทั้งสิ้น¹²⁴ วาทกรรม ที่ว่านักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์และนิยมความรุนแรงจึงได้รับการเผยแพร่โดยสื่อของรัฐมากขึ้น ดังเช่นที่ปรากฏในพื้นที่ของนวนิยายด้วยเช่นกัน เช่น นวนิยายเรื่อง พ่อข้าย เฟ็งจะยืม ได้ นำเสนอว่า นักศึกษาถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์จากฝ่ายที่ไม่หวังดีและยุยงให้เกิดความ แดกแยกกระหว่างขบวนการนักศึกษากับนักเรียนอาชีวะ นวนิยายเรื่อง ดาวแดง ก็เสนอแก่นเรื่อง ว่านักศึกษษเป็นคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน แต่ก็มีนวนิยายที่เสนอว่า นักศึกษาที่ออกมาทำ กิจกรรมทางการเมืองไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ เช่น นวนิยายเรื่อง ทับถวิล นอกจากนี้การกล่าวหา

¹²⁴ ศรพรหม วาสสุรงค์, "ไครก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลา" ใน ปริทัศน์สาร 1.1 (ตุลาคม - พฤศจิกายน 2524), หน้า 10-17.

ว่านักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์ยังนำเสนอว่า นักศึกษาเป็นผู้นิยมความรุนแรง ในนวนิยายของฝ่ายที่สนับสนุนการกระทำของนักศึกษาอย่าง แต่ความรักอันงดงาม จึงได้สร้างตัวละครให้เข้าไปใกล้ชิดนักศึกษาในขบวนการนักศึกษา แล้วเสนอว่า นักศึกษาที่ออกมาทำกิจกรรมไม่ได้เป็นพวกที่นิยมความรุนแรง การกล่าวถึงนักศึกษาว่าเป็นผู้มีจิตใจดีงาม และไม่ชอบการเอาเปรียบเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งถือได้ว่านักศึกษาที่มีจิตใจเช่นนี้ เป็นนักมนุษยธรรมที่มีความละเอียดอ่อนทางจิตใจ เป็นการตอบโต้ว่าทฤษฎีเกี่ยวกับนักศึกษาว่าเป็นผู้มีความนิยมความรุนแรง หรือนักศึกษาเป็นผู้ที่ไม่ต้องการเห็นการเอาเปรียบกันในสังคม

กล่าวโดยสรุปถึงภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาที่ปรากฏในนวนิยายไทย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงเวลา คือ ภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 โดยพบว่าภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาในแต่ละช่วงเวลามีความแตกต่างกัน โดยในช่วงแรกก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ปรากฏภาพตัวแทนของนักศึกษาในด้านบวกมากกว่าด้านลบ แต่ก็เริ่มมีภาพด้านลบของขบวนการนักศึกษาด้วยเช่นกัน ในขณะที่ช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ปรากฏภาพตัวแทนของนักศึกษาในด้านลบมากขึ้น และภาพตัวแทนด้านบวกที่ปรากฏก็เป็นลักษณะของการตอบโต้ข้อกล่าวหาที่นักศึกษาได้รับเป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยจึงพบลักษณะของการตอบโต้กันของวาทกรรมเกี่ยวกับนักศึกษาปรากฏอยู่ในพื้นที่ของนวนิยายดังรายละเอียดตามที่กล่าวมาแล้ว ส่วนเนื้อหาในบทต่อไปจะกล่าวถึงกลวิธีในการเล่าเรื่องที่ใช้ในการสร้างภาพตัวแทนของขบวนการนักศึกษาในนวนิยายไทยต่อไป